

HADELAND

VEDLEGG
TIL SAKSLISTE
REGIONRÅDET FOR HADELAND

16.mars 2018

SAKENE 6/18-10/18

Gran
kommune

Jevnaker
kommune

Lunner
kommune

Oppland
Fylkeskommune

PROSJEKTMANDAT FOR

Hadeland – nært og naturlig

- Regionrådet for Hadeland sin tilflyttings- og etableringssatsing

Utarbeidet av Prosjektleder Janka Stensvold Henriksen Mari Cathrine Brostuen Hagen (vikar 1.1-31.10.2018)	Godkjent av Prosjektansvarlig Sigmund Hagen
--	---

Prosjektets navn

Hadeland – nært og naturlig

- **Regionrådet for Hadeland sin tilflyttings- og etableringssatsing**

Prosjekteier

Regionrådet for Hadeland

Bakgrunn og forankring

“Hadeland – nært og naturlig” er en regional satsing for å bistå kommunene Lunner, Gran og Jevnaker med å nå sine mål om befolkningsøkning og næringsvekst. Prosjektet startet opp i 2007 som «Bo- og etablererregion Hadeland» etter et forprosjekt i 2006 og skiftet navn til «Hadeland – nært og naturlig» våren 2011.

Hadeland har sentral beliggenhet i forhold til Oslo, Gardermoen, Gjøvik og Hønefoss og utgjør en frodig lokasjon i Osloregionen med en utviklings-akse både vest/øst og videre nordover. Med sitt historiske kulturlandskap, beliggenhet ved Randsfjorden og god tilgang på naturressurser har regionen stort vekst-potensiale med fokus på bærekraftig ressursbruk, ny næringsetablering og tettstedsutvikling. Prosjektet er forankret i:

- **Regional plan for Hadeland 2015-2021**
- **Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland**
- **Regionalt handlingsprogram fra OFK**
- **Kommuneplanene til Jevnaker, Lunner og Gran**

Formål

Prosjektet har som formål å markedsføre Hadeland og bidra til næringsutvikling og stedsutvikling i regionen.

Fokusområder

Forsterking av Hadelands profil

Synliggjøring av bærekraftig stedsutvikling

Aktivering av grønn ressursutnyttelse og næringsutvikling

Tilgjengeliggjøring av smarte samfunnsløsninger

Tilrettelegging for kunnskapsdeling

Formidling av Hadelands fortrinn i historie, ressurser og verdigrunnlag.

Visjon

Hadeland er den mest attraktive tilflyttings- og etablererregionen på Østlandet for den som vil leve i takt med naturens bæreevne.

Langsiktige mål

Hovedmål

Hadeland er en attraktiv og bærekraftig bo- og etablererregion hvor befolkningstallet og antallet lokale arbeidsplasser øker.

Delprosjekter

1. Branding og markedsføring

Delmål: «Hadeland - nært og naturlig» utgjør en felles profil for Hadelandsregionen som skiller seg ut i Innlandet, plasserer regionen i Osloregionen og hvor de tre hadelandskommunene utfyller hverandre på en god måte – hvor merkevaren «Hadeland» kommuniseres internt og eksternt.

2. Ny næring og grønne forretningsmodeller

Delmål: Hadeland er kjent som en grønn region, med fokus på sirkulær ressursbruk og en etablerervennlig oppstarts-scene der side-næring til landbruket er i stor vekst og regionen opplever økning i antall arbeidsplasser.

3. Smarte sentrum og stedsanalyse

Delmål: Hadelandskommunene er ledende i Oppland for bærekraftig samfunnsutvikling og utvikler smarte tettsteder som utfyller regionsenteret som attraktive bosteder og medfører økning i antall innbyggere i regionen.

Målgrupper

Den prioriterte målgruppen for satsingen er attraktive etablerere med høy kompetanse, samfunnsengasjement og aktive fritidsinteresser. De kan være barnefamilier som søker ut av eller mot Oslo enten de er mobile arbeidstakere, bedriftsledere og gründere, med eller uten tilhørighet i Hadeland som ser for seg en fremtid med bolig, arbeid eller næring i regionen.

En annen målgruppe for Hadeland – nært og naturlig er kommunene og andre utviklingsaktører internt og eksternt som kan bidra i arbeid med stedsutvikling og næringsutvikling som regionen kan dra nytte av.

Den tredje målgruppen er egne innbyggere som medvirkere og deltagere i samfunnsutviklingen og dessuten som ambassadører for Hadeland.

Overordnet organisering

Prosjektansvarlig	Daglig leder Sigmund Hagen
Prosjektleder	Janka Stensvold Henriksen (Mari Cathrine Brostuen Hagen, vikar 1.1-31.10.2018)
Styringsgruppe	Ordførere og rådmenn i Jevnaker, Lunner og Gran og daglig leder for regionrådet.

Prosjektleder er ansvarlig for fremdrift og resultatoppnåelse i satsingen og nærmeste overordnede er regionrådets daglig leder. Rådmennene er styringsgruppe, og har sammen med daglig leder, styringsansvar for prosjektet.

Til daglig fungerer prosjektlederne i administrasjonen som hverandres prosjektgruppe. Det er ønskelig å etablere faste internmøter med kommunikasjonsansvarlige, næringsrådgivere og samfunnsplanleggere i alle tre kommune og få bedre samhandling med disse. Disse vil på enkelte prosjekter kunne tiltre som arbeidsgruppe.

Omfang

Hadeland – nært og naturlig består av tre delprosjekter hvor det som har høyest prioritet er *branding og markedsføring*. Dernest skal det satses mer på *ny næring og grønne forretningsmodeller* i tiden fremover og samtidig være et fortsatt fokus på *stedsutvikling og smarte sentrum* – som er satsingsområder som skaper grunnlag for markedsføringen. I tillegg har satsingen en funksjon som tilrettelegger for kunnskapsdeling, samarbeid og formidling i regionen.

Rammebetingelser

Satsingen arbeider etter en nettverksbasert organisasjonsmodell og er først og fremst avhengig av personressurser og samarbeid. En forutsetning for arbeidet er kopling av regionale, kommunale og private aktører som driver utviklingsarbeid og ekstern finansiering i tillegg til egne midler.

Tidsplan

Prosjektmandatets hovedmål og delmål er dimensjonert for en langsiktig utvikling med en klar visjon. Det sees som hensiktsmessig å formulere egne mål for prosjektet årlig. Vedlagt følger milepælsplaner for 2018 og over en mer definert prosjektperiode fra 2017-2020 som viser potensiell fremdrift i prosjektet. Disse er dynamisk og brukes som styringsdokument i 2018.

Rapportering

Prosjektleder rapporterer jevnlig til styringsgruppa på bakgrunn av dynamisk årlig milepælsplan som vedliggjer i oppdatert versjon i møteinnkallingen.

Finansiering / budsjett

Prosjektet finansieres av partnerskapsmidler fra OFK og egenandel fra kommunene. Kostnadsrammene for prosjektet er estimert til minimum 1 200 000 per år inkludert frie midler til eksterne prosjekter. Prosjektet gis beslutningsmyndighet for bidrag inntil 50 000 til eksterne prosjekter. Se vedlagt budsjett for 2018.

Hovedmål 2018

Hovedmålsettingen for 2018 er å formidle mer kunnskap om det utviklingsarbeidet som faktisk skjer i regionen og gjør den attraktiv. Dette gjøres gjennom ulike markedsføringstiltak, men også gjennom strategisk arbeid, samarbeidsprosjekter og praktiske tiltak.

Delmål 2018

1. Hadeland har et tydelig felles brand som utgjøres av kommunenes særegne kvaliteter og Hadelands fortrinn kan brukes i markedsføringsarbeidet til kommuner, bedrifter, organisasjoner, institusjoner og andre samfunnsaktører.
2. Hadelandsregionen utvikling er under utredning og kommunenes regionale og lokale samfunnsaktører kan samlokaliseres og samhandle bedre i tilrettelegging for ny næring.
3. Regionhadeland.no og de andre nettsidene har fått mer dynamisk innhold både i tekst, film og bilde som er egnet til kunnskapsdeling eksternt og internt og videreutvikling av delingsverktøy.
4. Hadeland er mer synlig i nasjonale medier og utnytter seg bedre av eksisterende merkevarer for Innlandet, Osloregionen, Norge og Skandinavia.
5. Hadeland – nært og naturligs nye kommunikasjonsstrategi og medieplan ruster prosjektet videre for en digital virkelighet i rask endring og avdekker behov for nye kommunikasjonsverktøy.
6. Hadeland – nært og naturlig oppleves som en koplingsaktør i prosesser, tiltak og initiativer som jobber for at Hadeland skal bli en attraktiv scene for nye næringsinitiativ.

Kritiske suksessfaktorer

Forankring, forpliktelse og endringsvilje i kommunene
Forutsigbar skala for prioriteringer og økonomi
Tilstrekkelig rom for langsiktig planlegging
Medvirkning som baner vei for implementering og videre satsingsområder
Samhandling på tvers av virksomhetsområder
Dynamisk og aktuell handlingsplan som svarer til raskt skiftende mediebilde

Budsjett 2018

Aktivitet	
Prosjektleder lønn (inkl. adm. kostnader, sos.utg)	660 000
Drift, oppgradering, grafiske og tekniske løsninger	50 000
Kampanjer, annonsering, trykk andre markedsføringstiltak	80 000
Film-, bilde- og annen innholdsproduksjon	100 000
Digital brosjyre	80 000
Nettverksbygging/møter/kurs/konferanse	10 000
Støtte til eksterne aktører	200 000
Vedlikehold av skilt	20 000
Totalt	1 200 000

Hadeland – nært og naturlig

Handlingsplan 2018 Hadeland – nært og naturlig

Jan	Feb	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Des
Ferdigstille brosjyre for app og digitale plattformer			Hva vil du Hadeland filmprod.				Brosjyre og app ferdigstilt				
Regional Plan for Hadeland		NIBR- rapport		Hadelandstinget Sommeraktivitet			Gjenta Oslo-undersøkelsen i samarbeid med Axent				
Hva vi du Hadeland FB-kampanje		«Be the change» handlings kampanje (Klimapådriver)		Operafest i Røykenvik Kampanje Oppland + (Arrangement)			Hva vil du Hadeland FB-kampanje				
Hadeland en del av Osloregionen , samarbeid med ATP og Stor Oslo Nord											
		Stedsutviklingsprosjekt Nesbakken, samarbeid med Randsjordfestivalen Stuttrest mat – samarbeid Potetfestivalen Samarbeid Gran Handel og Håndverk i forbindelse med Operafestival									
		Bistå videreutvikling av bedriftsnettverk for lokalmat og bærekraftig reiseliv (m/Landbrukskontoret, Mat fra Hadeland, Potetfestivalen)									
Film- og bildebank, dokumentasjon av prosjekter, bistand andre prosjekter											
Oppdatering av nettsider, utvikling av innhold, oppfølging sosiale medier, teknisk support, grafisk utforming											

HADELAND

Mottaker
Oppland fylkeskommune
Postboks 988

2626 LILLEHAMMER

Vår ref.
14/02407-70
siha

Arkiv

Deres ref.

Vår dato

Høring og offentlig ettersyn - Regional plan for verdiskapning

Høring – Regional plan for verdiskapning 2018 – 2030.

«I tråd med plan- og bygningslovens §§ 5-2 og 8-3 blir forslag til regional plan for verdiskapning, regional plan for kompetanse og regional plan for samferdsel lagt ut til offentlig ettersyn og høring med bakgrunn i vedtak i fylkesutvalgssak 03/18 den 23.01.18.»

Regionrådet for Hadeland vil understreke at prosessen til ny regional plan for verdiskapning framstår som noe underlig og uheldig. Det er merkelig med et omfattende planarbeid som tar mål av seg å utvikle Opplandssamfunnet frem mot 2030, samtidig som den pågående regionreformen har avklart at Oppland og Hedmark skal slås sammen til Innlandet og danne en ny organisasjon fra 01.01. 2020. Det er vanskelig for regionrådet for Hadeland å forstå en slik prioritering av tid og ressurser, når Oppland fylkeskommune sin organisasjon skal fusjonere med Hedmark. Dermed har det vært utfordrende å skape engasjement for planprosessen på Hadeland. Regionrådet vil fremheve at det kanskje kunne vært klokere å benytte resursene til å se nærmere på de to organisasjonene før og forberedt sammenslåingen. Hadelandsregionen etterspør også samhandling med fylkeskommunene i det kommende Viken da det i over et år har vært klart at to av tre kommuner vurderer annen fylkestilhørighet. Når det nå er avklart at Lunner og Jevnaker søker seg til Viken fremfor Innlandet er det ytterligere utfordrende å se relevansen for planverket.

Regionrådet vil spille inn følgende til kapittel 1.4.6:

«Hadeland - nært og naturlig

Hadeland skal bli den mest attraktive bo- og etablererregionen på Østlandet for den som vil leve i takt med naturens bæreevne.

Sentralt beliggende mellom Oslo, Hønefoss og Gardermoen ligger kommunene Jevnaker, Lunner og Gran. Sammen danner de Hadeland – et geografisk knutepunkt der natur, kulturlandskap og sentrumsmiljøer ligger side om side.

Hadeland er et godt alternativ for alle som ønsker å bo i frodige omgivelser innenfor timesirkelen til hovedstaden. Regionen ønsker å videreutvikle steder som skaper gode møteplasser og opplevelser i hverdagen både for innbyggere og besøkende. Hadeland er en region med høy aktivitet av kulturliv, naturopplevelser og frivillighet for alle livets faser.

Regionrådet for Hadeland Rådhusvegen 39, 2770 Jaren Telefon 61 33 84 00 Faks 61 33 85 74 post@regionhadeland.no www.regionhadeland.no

Gran
kommune

Jevnaker
kommune

Lunner
kommune

Oppland
Fylkeskommune

Bærekraft er et nøkkelord for den økonomiske, sosiale og miljømessige utviklingen av regionen. Med landets tre første grønne energikommuner, ønsker Hadeland å være i front på energieffektivisering, fornybar energi og reduksjon av klimagassutslipp. Miljøfokuset gjør regionen til et attraktivt sted for økologisk landbruk, bioøkonomi, grønt byggeri og innovative anskaffelser. Regionen har gode møteplasser og arenaer som bygger opp under mulighetene for at tradisjon og innovasjon kan møtes.

Regionen jobber målrettet for å gi etablerere plass og kompetanse til å sette gründerdrømmen ut i livet. På Hadeland kan du skape noe nytt eller kutte kostnader og likevel ha verden som marked. Du finner rimelige næringslokaler, og ikke minst lojal og kvalifisert arbeidskraft. Hadeland byr på spennende muligheter innen arbeids- og næringslivet.»

Regional plan for verdiskaping

- Innovasjonsmiljøer som Næringshager er viktig i alle deler av fylket uavhengig av virkemiddelsoener og virkemiddelapparatets tilstedeværelse i regionene.
- Partnerskapsinstituttet som også inneholder midler må ligge fast.
- Hadelandsregionen mener planen enda tydeligere kan understreke viktigheten av næringsutvikling i landbruket.
- Regionrådet for Hadeland vil understreke viktigheten av et koordinert og forpliktende samarbeid med Viken og virkemiddelapparatet for øvrig i denne regionen.
- Hadelandregionen ber om at følgende formulering tas inn i regionale plan for verdiskaping, samt legges som premiss for det nye Innlandsfylket; «Lokalisering av utviklingsorgan, virkemidler og/eller andre viktige satsninger, skal fortrinnsvis skje slik at hele fylket tas i bruk, og legges til de regioner i fylket som har de beste forutsetninger for å skape synergier for hele fylket.»
- Oppfølgingen innenfor det prioriterte plantemaet bioøkonomi forutsettes å følge opp de regionale ressurser og muligheter (s. 28-29).
- Under Reiseliv, opplevelser og fritidsinnbyggere må satsing knyttet til Randsfjorden og andre viktige vassdrag omtales i plandokumentet (s. 30).
- Reiselivet må fremheves som viktig i alle regioner og ikke spisses inn mot fjellområdene. Hytteutvikling, destinasjonsutvikling og dagsturisme er viktig i hele fylket.

Med vennlig hilsen
Regionrådet for Hadeland

Sigmund Hagen
Daglig leder
Saksbehandlers telefon: +47 924 64 255

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen håndskrevne signaturer.

HADELAND

Mottaker
Oppland fylkeskommune
Postboks 988

2626 LILLEHAMMER

Vår ref.
14/02407-71
siha

Arkiv

Deres ref.

Vår dato

Høring og offentlig ettersyn - Regional plan for kompetanse

Innspill fra regionrådet for Hadeland:

«I tråd med plan- og bygningslovens §§ 5-2 og 8-3 blir forslag til regional plan for verdiskaping, regional plan for kompetanse og regional plan for samferdsel lagt ut til offentlig ettersyn og høring med bakgrunn i vedtak i fylkesutvalgssak 03/18 den 23.01.18.»

Regionrådet vil understreke at prosessen til ny regional plan for kompetanse framstår som noe underlig og uheldig. Det er merkelig med et omfattende planarbeid som tar mål av seg å utvikle opplandssamfunnet frem mot 2030, samtidig som den pågående regionreformen har avklart at Oppland og Hedmark skal slås sammen til Innlandet og danne en ny organisasjon fra 01.01. 2020. Det er vanskelig for regionrådet å forstå en slik prioritering av tid og ressurser når Oppland fylkeskommunen sin organisasjon skal fusjonere med Hedmark. Dermed har det vært utforende å skape engasjement for planprosessen på Hadeland. Hadelandsregionen vil fremheve at det kanskje kunne vært klokere å benytte ressursene til å se nærmere på de to organisasjonene for og forbered sammenslåingen. Hadelandsregionen etterspør også samhandling med fylkeskommunene i det kommende Viken da det over et år har vært klart at to av tre kommuner vurderer annen fylkestilhørighet. Når det nå er avklart at Lunner og Jevnaker søker seg til Viken fremfor Innlandet er det ytterligere utfordrende å se relevansen for planverket.

Regionrådet vil fremheve at mange av målsetningen i planen ikke kan la seg realisere dersom fylkestinget samtidig ikke endrer tilbudsstrukturen og ser på antall skolesteder i fylket. Skal man nå intensjonene med delmål 7.2.1 – 2; økt andel unge og voksne med yrkesfaglig utdanning på videregående- og fagskolenivå, kan man ikke fortsette med dagens organisering i Gjøvik-, Lillehammer- og Gudbrandsdalsregionene. Planen tydeliggjør strategier for å tilby yrkesopplæring som arbeidslivet etterspør. Dette kan kun oppnås med endringer i dagens strukturer

Regionrådet vil spille inn følgende til kapitel 1.4.6:

«Hadeland - nært og naturlig

Hadeland skal bli den mest attraktive bo- og etablererregionen på Østlandet for den som vil leve i takt med naturens bæreevne.

Sentralt beliggende mellom Oslo, Hønefoss og Gardermoen ligger kommunene Jevnaker, Lunner og Gran. Sammen danner de Hadeland – et geografisk knutepunkt der natur, kulturlandskap og sentrumsmiljøer ligger side om side.

Hadeland er et godt alternativ for alle som ønsker å bo i frodige omgivelser innenfor timesirkelen til hovedstaden. Regionen ønsker å videreutvikle steder som skaper gode møteplasser og opplevelser i hverdagen både for innbyggere og besøkende. Hadeland er en region med høy aktivitet av kulturliv, naturopplevelser og frivillighet for alle livets faser

Bærekraft er et nøkkelord for den økonomiske, sosiale og miljømessige utviklingen av regionen. Med landets tre første grønne energikommuner, ønsker Hadeland å være i front på energieffektivisering, fornybar energi og reduksjon av klimagassutslipp. Miljøfokus gjør regionen til et attraktivt sted for økologisk landbruk, bio-økonomi, grønt byggeri og innovative anskaffelser. Regionen har gode møteplasser og arenaer som bygger opp under mulighetene for at tradisjon og innovasjon kan møtes.

Regionen jobber målrettet for å gi etablerere plass og kompetanse til å sette gründerdrømmen ut i livet. På Hadeland kan du skape noe nytt eller kutte kostnader og likevel ha verden som marked. Du finner rimelige næringslokaler, og ikke minst lojal og kvalifisert arbeidskraft. Hadeland byr på spennende muligheter innen arbeids- og næringslivet.»

Generelle betraktninger:

Det formelle kompetansenivået i befolkningen på Hadeland ligger under landsgjennomsnittet. Årsaken til dette finnes trolig i generell nasjonal samfunnsutvikling og utviklingen i lokalt næringsliv. I likhet med resten av Innlandet har Hadeland en næringsstruktur som i liten grad har etterspurt høy formell kompetanse. Realkompetanse har vært sterkere etterspurt. Det næringslivet som etterspør høy formell kompetanse er i større grad konsentrert rundt de større byene.

Fra næringslivet rapporteres det imidlertid ikke om store utfordringer med å skaffe kompetent arbeidskraft. Unntaket er etterspørsel etter ingeniører og noen smalere fagfelt som krever høy kompetanse innen realfag. En av årsakene til dette kan være at kompetansebehovene i stor grad dekkes gjennom intern opplæring i bedriftene.

Til tross for at Hadeland ligger under gjennomsnittet for fylket, er det bare byene i Oppland som har en høyere andel av befolkningen med høyere utdanning enn Lunner.

Hadeland VGS er en av de mest komplette skolene i Oppland og er en veldig stor og viktig kompetansearbeidsplass i regionen. Skolen stod ferdig og startet opp i nye og moderne lokaler i august 2012. Skolen har et bredt utdanningstilbud og er dimensjonert for 850 elever. Skolen har hele tiden hatt vesentlig flere elever enn den er dimensjonert for, og denne utviklingen ser ut til å fortsette. Dette medfører mangel på undervisningslokaler og legger begrensninger på muligheten for utvikling av nye utdanningsprogram som næringslivet og samfunnet for øvrig etterspør. Hadeland videregående har de senere årene blitt en god og viktig leverandør av lærlinger til arbeidslivet. I tillegg har skolen lang tradisjon for internasjonalt arbeid.

Lærlinger, som også er en del av den videregående utdanningen, er svært viktig for regionen. I denne sammenhengen er det relevant å se *hvor* elevene fra Hadeland får lærlingkontrakter. I overkant av hver tredje kontrakt for lærlinger hjemmehørende på Hadeland tegnes i andre fylker, tilsvarende 35 %. I 2017 var ca. 92 % av disse kontraktene tegnet i Oslo, Akershus eller Buskerud.

Gran og Lunner har felles voksenopplæring, mens Jevnaker får sitt tilbud dekket gjennom samarbeide med Ringerike. Tilbudet for Gran og Lunner har etter hvert fått et stort omfang, med ca. 200 elever, de fleste med fremmedspråklig bakgrunn.

Karriere Oppland Hadeland er en del av fylkeskommunens partnerskap for karriereveiledning og opplæring for voksne. Karrieresenteret har stor aktivitet og ga i 2017 tilbud om karriereveiledning til over 200 voksne, 175 deltok på videregående opplæring og 125 studenter deltok på desentrale studier innen høyere utdanning, og det er samarbeid med næringslivet om kompetansetiltak.

Regionrådet vil spille inn følgende til kapittel 7 og 8:

Som det så riktig står skrevet er et helhetlig opplæringsløp en utfordring da barnehage, grunnskole og videregående opplæring forvaltes ulikt. En regional plan, som skal være nettopp regional, kan og bør være både mer visjonær og tydelig i forhold til hvordan forvaltningsnivåene skal samarbeide og ivareta barnet, eleven og de voksne gjennomgående i et livslangt løp. Slik planen framstår nå er det vanskelig å se hvordan særlig barnehager og grunnskole også er aktører som må forplikte seg til en opplæring og oppseding hvor «økt utdanningsnivå og omstillingsevne» er målet. Barnehage og barneskole skal legge grunnlag og fundament, og lærere i ungdomskolen bør i mye større grad være karriereveiledere for elevene.

Det er også viktig at planen tar opp i seg de endringene som utdanningssektoren står ovenfor og at den synliggjør tverrfaglighet og samarbeid hvor alle parter er aktører. Fagfornyelsen, dvs arbeidet med å fornye læreplanene i Kunnskapsløftet er i gang. Målet er å gjøre læreplanene mer relevante for framtida, fagene skal få mer relevant innhold, tydeligere prioriteringer og sammenhengen mellom fagene skal bli bedre, det er større fokus på kompetanse i fagene og det er økt fokus på grunnleggende ferdigheter knyttet til yrkesutøvelsen. Verdigrunnlaget skal løftes fram i læreplanene, og elevene skal blant jobbe mer tverrfaglig, mer med dybdelæring med kjerneelementer i fag. Kanskje er det nettopp disse begrepene som bør brukes under temamål hvor det beskrives hva som skal kjennetegne hele utdanningsløpet fra barnehage til videregående opplæring i et livslangt perspektiv.

Med vennlig hilsen
Regionrådet for Hadeland

Sigmund Hagen
Daglig leder
Saksbehandlers telefon: +47 924 64 255

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen håndskrevne signaturer.

HADELAND

Mottaker
Oppland fylkeskommune
Postboks 988

2626 LILLEHAMMER

Vår ref.
14/02407-72
siha

Arkiv

Deres ref.

Vår dato

Høring og offentlig ettersyn - Regional plan for samferdsel

Høring – Regional plan for samferdsel 2018 – 2030.

«I tråd med plan- og bygningslovens §§ 5-2 og 8-3 blir forslag til regional plan for verdiskaping, regional plan for kompetanse og regional plan for samferdsel lagt ut til offentlig ettersyn og høring med bakgrunn i vedtak i fylkesutvalgssak 03/18 den 23.01.18.»

Regionrådet for Hadeland vil understreke at prosessen til ny regional plan for samferdsel framstår som noe underlig og uheldig. Det er merkelig med et omfattende planarbeid som tar mål av seg å utvikle opplandssamfunnet frem mot 2030, samtidig som den pågående regionreformen har avklart at Oppland og Hedmark skal slås sammen til Innlandet og danne en ny organisasjon fra 01.01. 2020. Det er vanskelig for regionrådet å forstå en slik prioritering av tid og ressurser når Oppland fylkeskommunen sin organisasjon skal fusjonere med Hedmark. Dermed har det vært utforende å skape engasjement for planprosessen på Hadeland. Regionrådet vil fremheve at det kanskje kunne vært klokere å benytte resursene til å se nærmere på de to organisasjonene for og forbered sammenslåingen. Hadelandsregionen etterspør også samhandling med fylkeskommunene i det kommende Viken da det over et år har vært klart at to av tre kommuner vurderer annen fylkestilhørighet. Når det nå er avklart at Lunner og Jevnaker søker seg til Viken fremfor Innlandet er det ytterligere utfordrende å se relevansen for planverket.

Regionrådet vil spille inn følgende til kapitel 1.4.6:

«Hadeland - nært og naturlig

Hadeland skal bli den mest attraktive bo- og etablererregionen på Østlandet for den som vil leve i takt med naturens bæreevne.

Sentralt beliggende mellom Oslo, Hønefoss og Gardermoen ligger kommunene Jevnaker, Lunner og Gran. Sammen danner de Hadeland – et geografisk knutepunkt der natur, kulturlandskap og sentrumsmiljøer ligger side om side.

Hadeland er et godt alternativ for alle som ønsker å bo i frodige omgivelser innenfor timesirkelen til hovedstaden. Regionen ønsker å videreutvikle steder som skaper gode møteplasser og opplevelser i hverdagen både for innbyggere og besøkende. Hadeland er en region med høy aktivitet av kulturliv, naturopplevelser og frivillighet for alle livets faser

Bærekraft er et nøkkelord for den økonomiske, sosiale og miljømessige utviklingen av regionen. Med landets tre første grønne energikommuner, ønsker Hadeland å være i front på energieffektivisering, fornybar energi og reduksjon av klimagassutslipp. Miljøfokus gjør regionen til et attraktivt sted for økologisk landbruk, bio-økonomi, grønt byggeri og innovative anskaffelser. Regionen har gode møteplasser og arenaer som bygger opp under mulighetene for at tradisjon og innovasjon kan møtes.»

Regionen jobber målrettet for å gi etablerere plass og kompetanse til å sette gründerdrømmen ut i livet. På Hadeland kan du skape noe nytt eller kutte kostnader og likevel ha verden som marked. Du finner rimelige næringslokaler, og ikke minst lojal og kvalifisert arbeidskraft. Hadeland byr på spennende muligheter innen arbeids- og næringslivet.»

Hadelandsregionen benytter to allianser for å fremme våre syn på samferdsel til nasjonale myndigheter.

Samarbeidsalliansen Stor-Oslo Nord ble opprettet sommeren 2012 av kommunene Gjøvik, Nittedal, Gran, Lunner, Østre Toten, Vestre Toten, Nordre Land og Søndre Land. Formålet har hele tiden vært å utvikle en helhetlig påvirkningsstrategi med målsetting om at Stortinget vedtar en NTP med mest mulig investeringsmidler til Gjøvikbanen og Rv 4 med tanke på å korte ned reisetiden til/fra Oslo.

Erkjennelsen som ligger til grunn er at hele transportstrekningen Oslo-Gjøvik-Moelv må ses i sammenheng, og at alle i alliansen må stå sammen om prioriteringene for å kunne oppnå innflytelse og gjennomslag.

De sentrale argumentene for en satsning på RV 4 og Gjøvikbanen er at dette vil bidra til å løse næringslivets behov for effektiv og sikker transport, det vil sikre et bedre nasjonalt godsnett på bane og vil ha stor betydning for innbyggernes mobilitet.

Prosjektet «Samferdsel Ringeriksregionen 2022» består av kommunene Jevnaker, Ringerike og Hole og gikk inn i en ny prosjektperiode i Juni 2017.

Målet med prosjektet er å sikre at Ringeriksregionen og dens alliansepartnere står samlet om felles mål og offensiv innsats for å realisere regionens kommunikasjonsutfordringer som grunnlag for vekst, utvikling og verdiskaping. Bidra til en raskest mulig realisering av Ringeriksregionens mest sentrale samferdselsprosjekter:

Dermed er det viktig for regionrådet å understreke viktigheten av godt samarbeid med det kommende Viken for å løse våre samferdselsutfordringer både på vei, bane og kollektivtrafikk.

Gjøvikbanen:

- I regional plan for samferdsel må det tas inn at tiltak for å få på plass timesfrekvens på Gjøvikbanen mellom Oslo og Gjøvik, må gjennomføres uten forsinkelser, i tråd med vedtatt NTP 2018-2029.

- I tråd med kap. 7.1.3. i planen, og med henvisning til KVV Jaren (Oslo)-Gjøvik-Moelv og prioriteringene i Stor-Oslo Nord, må det tas inn at det i neste NTP-periode 2022-2033 må prioriteres følgende;
 - Dobbeltspor på Gjøvikbanen mellom Oslo S og Roa og sammenkopling av Gjøvikbanen og Dovrebanen, slik at det skapes en ringløsning for godstransporten.
- Planen må også omtale nødvendigheten av at det arealmessig tilrettelegges for framtidig sammenkobling av Gjøvik- og Dovrebanen. Dette gjelder både traseen og tilknytningspunktet.

Riksveg 4:

- Under omtalen av Rv4, må vegens helt sentrale betydning for varetransporten inn og ut av Gjøvikregionen-Hadeland-Nittedal, samt betydning for gjennomgangstrafikken nord-sør, også understrekes.
- I planen må det i tillegg til 4-felts veg legges til grunn tunnelløsning for Rv 4 forbi Gjøvik, jfr. uttalelsen avgitt til KVV Transportsystem Jaren(Oslo)-Gjøvik-Mjøsbrua. Punktet forutsettes tatt med i oppstillingen som må følges opp i arbeidet med kommende NTP (s. 26).
- Framtidig trase Rv4 Åneby – Gjelleråsen-Hvam, samt vegløsning inn mot Oslo avklares og prioriteres bygget i perioden, herunder;
 - Dobbelt løp i Hagantunnelen.
 - Tunnel under Rotnes.
- Tiltak på strekningen Rotnes - Roa som innebærer bedre trafiksikkerhet og fremkommelighet for kollektivtrafikk og næringstransport prioriteres.

E16:

- Firefelts E16 fra Sandvika til Hønefoss
- Ringeriksbanen Sandvika – Hønefoss
- E16 Olum – Eggemoen og Eggemoen – Nymoen
- Ringerikspakka

E6:

- Under omtalen av E6 aksene Trondheim-Oslo (s. 24) må betydningen av god direkte tilknytning og kryssløsning for Rv 4 ved Mjøsbrua har for trafikk til/fra Gjøvikregionen og Rv 4, nevnes som alternativ forbindelse til/fra Akershus og Oslo.
- Rv 4 er også viktig for Lillehammerregionen og områdene nordover – som nasjonal avlastnings- eller omkjøringsveg for E6, noe som bør nevnes (s. 26).

Fylkesveger:

- Fylkesvei 33 gjennom fra Søndre land til Jaren må fortsatt videreutvikles med investeringsmidler. Denne vegen har en nasjonal og interregional betydning for næring- og reiselivet.

-
- Fylkesvei 241 fra jevnaker til e 16 i Buskerud må prioriteres med investeringsmidler. Denne vegen har en nasjonal og interregional betydning for næring- og reiselivet.

Mobilitet:

- Det er viktig at det etableres gode transporttilbud mellom regionsenter, tettstedene i kommunene og distriktene rundt. Dette gjelder også på kveldstid – utenom tidspunktene for arbeids- eller skolebarnttransport. Dette vil styrke grunnlaget for bosetting i distriktene (s. 33-35).
- Det er avgjørende viktig for Hadelandsregionen at Innlandet og Viken kommer frem til gode overgangsløsninger, prissamarbeid og ruteplanlegging.
- Kollektivtilbudet mellom Hønefoss og Gardermoen må styrkes.

Med vennlig hilsen
Regionrådet for Hadeland

Sigmund Hagen
Daglig leder
Saksbehandlers telefon: +47 924 64 255

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen håndskrevne signaturer.

OPPLAND
fylkeskommune

Regional plan – Kompetanse for arbeidsliv i rask endring

Høringsdokument 15.01.2018

Innhold

1. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid	5
1.1 Gjennomgående perspektiver i planene	5
1.2 Hva skal oppnås med de regionale planene	5
1.3 Vekst og utvikling i Oppland	6
1.4 Utviklingsmål i regionene	6
1.4.1 Nord-Gudbrandsdal	6
1.4.2 Midt-Gudbrandsdal.....	7
1.4.3 Valdres	7
1.4.4 Lillehammerregionen	8
1.4.5 Gjøvikregionen	8
1.4.6 Hadeland.....	9
2. Oppland trenger folk og arbeidsplasser!	9
2.1 Det trengs flere folk for å opprettholde velferdssamfunnet	9
2.2 Næringslivet går godt – men det trengs flere arbeidsplasser	9
2.3 Oppland – midt i smørøyet!.....	10
2.4 Framtidsscenarioer for Oppland fram mot 2030.....	10
3. Oppland må samarbeide	13
3.1 Gode eksempler på ulike former for tillitsfull samhandling	14
4. Felles satsinger som styrker Opplands attraktivitet.....	15
4.1 Reduserte klimagassutslipp legges til grunn for alle utviklingstiltak i Oppland	15
4.2 Styrke Opplands og regionenes attraktivitet for å tiltrekke talenter, etablerere og investorer	16
4.3 Styrket bredbåndsdekning i hele regionen for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning	16
4.4 Prioritere infrastruktur som gir økt verdiskaping og som bidrar til at Oppland når klimamål.....	17
4.5 Utvikle et enkelt, moderne og pålitelig mobilitetstilbud.....	17
4.6 Økt innsats for mer læring og utvikling i arbeidslivet.....	18
4.7 Styrke Oppland som et inkluderende samfunn	18
4.8 Prioritere innsatsen mot virksomheter og kompetansemiljøer som gir stor sysselsettings- og verdiskapingseffekt	19
5. Regional plan for kompetanse.....	20
5.1 Fylkeskommunens samfunnsutviklerrolle innen kompetansepolitikken	21
6. Arbeidsliv i rask endring krever ny kompetanse.....	22

6.1	Innlandsutvalgets rapport om kompetanse	24
6.2	Kompetansebehov	24
6.2.1	<i>Høyere utdanning</i>	25
6.2.2	<i>Fagskoleutdanning</i>	26
6.2.3	<i>Økt bruk av Forskning, utvikling og innovasjon (FoUi)</i>	26
6.3	Viktige kompetansemiljøer i Oppland	26
6.4	Samhandling for økt kompetanse.....	27
7.	Prioriterte plantema	29
7.1	Plantema 1: Helhetlig opplæringsløp	30
7.1.1	<i>Temamål og strategier</i>	32
7.2	Plantema 2: Økt utdanningsnivå og omstillingsevne i den voksne befolkningen i og utenfor arbeidslivet.....	33
7.2.1	<i>Temamål og strategier</i>	36
7.3	Plantema 3: Tilbud og etterspørsel etter kompetanse	38
7.3.1	<i>Temamål og strategier</i>	38
8.	Handlingsprogram for kompetanseplan.....	39
8.1	Helhetlig opplæringsløp.....	39
8.2	Økt utdanningsnivå og omstillingsevne i den voksne befolkningen i og utenfor arbeidslivet.....	41
8.3	Tilbud og etterspørsel etter kompetanse	47
9.	Oppfølging og evaluering	49
10.	Kilder	50
11.	Vedlegg 1: Oversikt over kompetansemiljøer i Oppland.....	52

Forord v/fylkesordfører

Mål med forord:

Visjon for utvikling av Oppland, gi leseren et positivt bilde av mulighetene i Oppland, politikkers kraft og motivasjon til å i fellesskap løse samfunnsoppgavene, regionreform. Inspirasjon og nysgjerrighet.

Fylkesordfører

Even Aleksander Hagen

1. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid

Oppland skal være ledende på veien mot ei grønn framtid. Fylket har gjennom sine naturressurser, sitt næringsliv og sine kompetansemiljøer gode forutsetninger for å bidra til en raskere overgang til et klimanøytralt samfunn. Flere tiltak er satt i gang, blant annet som oppfølging av den nylig vedtatte bioøkonomistrategien. Oppland har flere av løsningene som skal bidra til å løse de globale klimautfordringene, og målet er å utvikle grønne arbeidsplasser og klimavennlige transportløsninger.

FNs klimapanel understreker hvor alvorlige klimautfordringene er. Norge har undertegnet en avtale som innebærer klimanøytralitet innen 2050. Oppland er enda mer ambisiøse, og har mål om å være klimanøytrale innen 2025. Med klimanøytral menes at klimaeffekten av summen av alle tiltak blir null. Alle enkeltaktiviteter kan ikke være klimanøytrale, men summen skal være det.

For å nå målet om klimanøytralitet må all vekst og utvikling bidra til så lave klimagassutslipp som mulig. Det er nødvendig med en overgang til produkter og tjenester som gir betydelig mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag, og alle må være forberedte på å omstille seg. Oppland har i dag mye av kunnskapen, næringslivet og viljen for å få dette til. Med fornybare naturressurser, et levende reiseliv og grønn industri, vil Oppland gå foran i det grønne skiftet.

For å opprettholde dagens velferdstilbud er Oppland avhengig av å få flere folk i arbeid. Det overordnede samfunnsmålet for de regionale planene er derfor:

Vekst i befolkning og bærekraftige arbeidsplasser i Oppland

1.1 Gjennomgående perspektiver i planene

Oppland ønsker ei grønn framtid. Bærekraftig utvikling er derfor et gjennomgående perspektiv i alle de tre planene. Fylket trenger også flere innbyggere og må derfor skape attraktive samfunn. Alle skal sikres like muligheter til å være en del av opplandssamfunnet. Derfor er også mangfold og integrering gjennomgående perspektiver. Det samme er forskning, innovasjon, entreprenørskap og livslang læring, som er viktig for å skape attraktivitet og bærekraftige arbeidsplasser. Det siste gjennomgående perspektivet er digitalisering. Den teknologiske utviklingen går raskt, og digitalisering endrer måten folk lever, samhandler og kommuniserer på.

1.2 Hva skal oppnås med de regionale planene

I forkant av arbeidet med de tre regionale planene ble det utarbeidet en planstrategi i samarbeid med alle kommunene og andre samfunnsaktører. For å få en helhetlig tilnærming ble det vedtatt å utarbeide de tre planene parallelt, og det ble etablert en felles styringsgruppe.

Arbeidet med planene skal bidra til at fylkeskommunen, kommuner, regional stat, arbeidslivsaktører og andre samfunnsaktører blir enige om de viktigste satsingsområdene for samfunnsutviklingen i Oppland. Planene skal også kunne brukes som et grunnlag for det arbeidet som skal gjøres i regionreformen.

Hovedmålet for de tre planene er å få flere innbyggere og utvikle flere bærekraftige arbeidsplasser i Oppland. Det er et ambisiøst mål. En aldrende befolkning og sentraliseringstrender gjør det krevende å få til vekst i fylket. Det vil kreve attraktivitet både med tanke på bosetting og etablering av arbeidsplasser.

1.3 Vekst og utvikling i Oppland

Innlandsutvalgets rapport fra 2015 peker på flere faktorer som er avgjørende for å lykkes med vekst og utvikling i Oppland:

- Det må satses på kunnskapsdrevet næringsutvikling, som omfatter kompetanse på alle nivåer, evne til samarbeid og nettverksbygging, og dermed økt evne til innovasjon.
- Den eksisterende kompetansen må videreutvikles og brukes som et fortrinn i konkurransen nasjonalt og internasjonalt.
- Det forskningsmessige fundament for utviklingen må styrkes og rettes mot sektorer og bransjer som har et stort utviklingspotensial.
- Innovative klynger må bygge på bedrifter og kunnskapsmiljø i tillitsfullt samspill.
- Det må være vilje og evne til samarbeid og læring, innen bransjer, mellom sektorer og mellom geografiske regioner.
- Det må jobbes målrettet med etablering av nasjonale senterfunksjoner i Innlandet.
- God infrastruktur og gode transportsystemer er avgjørende for næringsvirksomheten innenfor de fleste sektorer, og vil også bidra til å skape effektive bo- og arbeidsmarkedsregioner, som igjen genererer ny næringsvirksomhet.
- God bredbåndsdekning i hele fylket er en nødvendighet for å styrke og videreutvikle både bedrifter, turisme, fritidsbebyggelse og bosetting.

Innlandsutvalget har vist til potensialet som ligger i regionforstørring og sammenkopling i Mjøsregionen. Samarbeidet med en felles areal- og transportstrategi for Mjøsregionen er i gang. En utbedring og effektivisering av samferdselstilbudet vil styrke eksisterende næringsvirksomheter og legge bedre til rette for nyetableringer. Kortere reisetid vil dessuten gjøre det enklere å bo et sted og arbeide et annet sted. En felles bo- og arbeidsmarkedsregion gjør regionen mer attraktiv. Dette er også viktig for å kunne skape vekst i resten av Oppland.

1.4 Utviklingsmål i regionene

Fylkeskommunen har utfordret regionene til å presentere sine utviklingsmål som de skal ha fokus på framover:

1.4.1 Nord-Gudbrandsdal

- Nord-Gudbrandsdal har nasjonalt og internasjonalt potensiale innenfor næringsutvikling basert på natur- og kulturverdier og lokale naturressurser. Store deler av våre naturressurser er foredlet og forvaltet av eierskap utenfor regionen. Det gjør regionen sårbar for strukturendringer. Det er derfor viktig at våre naturgitte råvarer foredles lokalt.

- Gjeldende Nasjonal reiselivsstrategi slår fast at naturbasert reiseliv er Norges fremste konkurransefordel. Vi har naturområder som er i internasjonal elitedivisjon og har unike muligheter innen ekstreme naturopplevelser. Vi er derfor særlig godt rustet for å ha en sentral posisjon i nasjonalt reiseliv.
- Regionrådet vil prioritere arbeidet med å styrke gründerkultur, både for ungdom og etablert næringsliv.
- Moderne elektroniske kommunikasjonsløsninger, et godt utbygd vegsamband og godt jernbanetilbud skal styrke nærings- og samfunnsutvikling. Godt utbygde kommunikasjonstilbud er avgjørende for nærings- og befolkningsutvikling. En forsterket satsing på bredbåndsutbygging er et prioritert område. Vår region er en viktig transportkorridor. Regionrådet vil prioritere ferdigstilling av ny E6 og oppgradering av vegsambandet øst-vest, via RV 15, E136 og FV 51, samt gode jernbanetilbud for både gods og persontrafikk.
- Mange ønsker Nord-Gudbrandsdal som boområde dersom det finnes jobb- og botilbud. Våre kommuner har gode kommunale tjenester og trygge oppvekstmiljø. Våre hovedmålsettinger krever både nye arbeidsplasser og at vi arbeider på alle plan for å skape en attraktiv region for innbyggere i alle aldersgrupper.
- Regionrådet, i samarbeid med kommunene, vil stimulere til at de som har fritidsbolig får sterkere tilknytning til regionen. Det kan gi flere overnattinger, økt bruk av våre handels- og kulturtilbud og deltagelse i utvikling av lokalsamfunnet.
- Regionrådet arbeider kontinuerlig med fokus på befolkningsutvikling og profilering. Regionrådet har gjennom mange år arbeidet for å gi ungdom gode opplevelser. Vi har tro på at ungdom, som blir hørt og sett i lokalmiljøet, i større grad vil vurdere hjemkommunen som aktuelt bosted i voksen alder.
- Kommunene i regionen skal fortsatt være innovative og offensive i utviklingen av helsetilbudet gjennom et tett samarbeid. Regionrådet vil bidra til å videreutvikle NGLMS, i et samarbeid med vertskommunen Sel og Sykehuset Innlandet.

1.4.2 Midt-Gudbrandsdal

- Midt- Gudbrandsdal arrangerer festivaler og kulturarrangement av høy nasjonal og internasjonal klasse. Disse er forankret i historien, og basert på natur- og kulturverdier. Produksjonen foregår i naturen og kan aldri etterlignes eller gjenskapes på andre arenaer. Det er muligheter for vekst på det internasjonale markedet.
- Midt- Gudbrandsdal har i dag attraktive reiselivsprodukter som er basert på natur, kultur, historie og identiske opplevelser. Naturbasert reiseliv er i sterk vekst og har fortsatt et stort utviklingspotensial i regionen.
- Samhandling og videreutvikling av et sterkt landbruk er viktig for å opprettholde gode reiselivsprodukter.

1.4.3 Valdres

- Valdres ønsker å være den regionen i landet som tar best tak i egen utvikling. Valdres har derfor organisert sitt regionale utviklingsarbeid i Valdres Natur- og kulturpark. Regionen har inngått partnerskap med nærings-, kultur- og organisasjonslivet for å bygge innholdet rundt landets sterkeste regionale merkevare. Dette er utviklingsmål nummer en for Valdres. Gjennom langsiktig merkevarebygging, knyttet til natur- og kulturverdier, er målet å gi økt livskraft til lokalsamfunnet.

- «Valdres skjerper sansene» er verdiløftet Valdres gir til besøkende og fastboende. Dette verdiløftet fylles med innhold som bygger merkevaren. Kommunikasjon av merkevaren gir identitet til Valdres og et rammeverk for øvrige utviklingsmål - som positiv utvikling av folketall og økt antall arbeidsplasser. For å bygge merkevaren har Valdres også utviklingsmål knyttet til kompetanse, kommunikasjon, kulturliv, helsearbeid og friluftsliv.

1.4.4 Lillehammerregionen

- Lillehammerregionen skal være Europas mest komplette region for vintersport og opplevelser.
- Lillehammerregionen skal være Norges mest attraktive og kompetente fritidsboligregion.
- Lillehammerregionen skal være en klar preferanse for folk som ønsker utmarksbaserte opplevelser.
- Lillehammer skal være nasjonalt kjent som en IKT-region, og regionen har sammen med Gjøvik en internasjonal posisjon innen utvalgte nisjer innen IKT.
- Lillehammerregionen skal ha et næringsveiledningsapparat som er et effektivt virkemiddel for å stimulere til nye etableringer og vekst i eksisterende virksomheter. Stikkord for å lykkes er samarbeid og kompetanse.
- Lillehammerregionen skal beholde sin posisjon som en av Norges mest attraktive bo- og arbeidsregioner.
- Lillehammerregionen skal være en attraktiv lokasjon for nasjonale og internasjonale coproduksjoner, og ha en tydelig nasjonal posisjon innen utvikling av film- og TV-produksjoner rettet mot barn og unge.
- Lillehammerregionen skal ha en ledende nasjonal posisjon som innovativ industriell bioøkonomiregion.

1.4.5 Gjøvikregionen

- Gjøvikregionen ønsker å være den mest vekstkraftige regionen i Innlandet. Aktørene i regionen skal være frontløpere fremfor etterløpere. Gjennom Byregionprogrammet har regionen etablert en ny måte å tenke og agere på innen nærings- og samfunnsutvikling, hvor kompetanse, samarbeid, tverrfaglighet og tillit danner fundamentet for utviklingsarbeidet.
- Gjøvikregionen er vertskap for flere nasjonale kunnskapsinstitusjoner (NTNU, Sintef Raufoss Manufacturing AS, NIBIO) som alle har et nasjonalt ansvar for å videreutvikle og spre denne kunnskapen til hele nasjonen. Næringslivet er kjent for å ta i bruk banebrytende teknologi og smarte løsninger. Miljøene hadde vist stor evne til å konkurrere internasjonalt. Fortsatt vekst fordrer en attraktiv byregion for høykompetente mennesker fra hele verden.
- Gjøvikregionen skal bli:
 - En mer attraktiv region med høy grad av kjennskap til mulighetene i regionen blant viktige interessenter.
 - En utviklingsorientert region som synliggjør innovasjonskraft og mulighetene i regionens kunnskapsmiljøer.
 - En region med sterkere vekst i sysselsetting og befolkning enn det den har i dag – og som viser mulighetene som eksisterer for relevante arbeidsplasser.

1.4.6 Hadeland

- Kommunene Lunner, Gran og Jevnaker utgjør en viktig vekstregion, med sentral beliggenhet nær Oslo. Dette innebærer stort behov for gode overordnede strategier og fremtidsrettet planlegging. Det vises derfor til Regional plan for Hadeland.

2. Oppland trenger folk og arbeidsplasser!

2.1 Det trengs flere folk for å opprettholde velferdssamfunnet

For å utvikle Oppland, og skape grunnlag for gode velferdstjenester, trengs det både flere innbyggere og arbeidsplasser. Oppland har landets eldste befolkning og et lavt fødselsoverskudd. Dette gir økte utgifter og lavere inntekter. Fortsetter denne utviklingen, så vil det i løpet av de neste 20 årene bli problemer med å videreføre dagens velferdsordninger og tjenestetilbud.

Mange av Opplands ungdommer flytter ikke hjem etter endt utdanning. Samtidig viser en undersøkelse fra 2014 at et stort flertall trives godt i sin hjemkommune. En undersøkelse blant unge mennesker i Oslo viser at viktige motivasjonsfaktorer for å flytte hjem er naturkvaliteter, lave boligpriser og venner og familie i området. Et hinder for å flytte fra byen er mangel på jobbmuligheter i Oppland. Det trengs derfor flere arbeidsplasser.

Det er innvandring som gjør at det blir flere folk i Oppland. Uten innvandring hadde Oppland hatt befolkningsnedgang de siste fem årene. Men veldig mange av innvandrerne som kommer flytter ut fra fylket igjen. God integrering og inkludering vil derfor være en avgjørende faktor for å rekruttere og beholde innvandrere i kommunene.

2.2 Næringslivet går godt – men det trengs flere arbeidsplasser

Generelt har antallet arbeidsplasser i Oppland holdt seg nokså stabilt siden 2010. Flest arbeidsplasser finnes innen helse- og sosialtjenester, varehandel, industri, bygg- og anleggsbransjen, undervisning og jord- og skogbruk.

Oppland skapte prosentvis flere nye arbeidsplasser enn Norge i 2016. Dette er første gang i nyere tid. Det var industri, bygg og anlegg samt overnatting og servering som bidro med størst antall nye arbeidsplasser i Oppland dette året.

Konjunkturbarometeret viser at næringslivet i Innlandet har opplevd betydelig vekst i omsetning de siste fem årene. Bedriftene har hatt en årlig omsetningsvekst på mellom 8 og 12 prosent i perioden 2012-2016. I 2016 var veksten over gjennomsnittet for Norge. Det er gledelig at nær samtlige regioner i Innlandet tok del i veksten. Det er størst vekst innen industri, byggebransjen, privat tjenesteyting og varehandel.

Arbeidsledigheten i Oppland er lav, selv om det er noe geografisk variasjon. Ungdomsledigheten er også lav, men Oppland har en økende andel unge som står utenfor arbeidslivet. Flere av dem mottar passive ytelser. Dette er en potensiell arbeidskraftressurs.

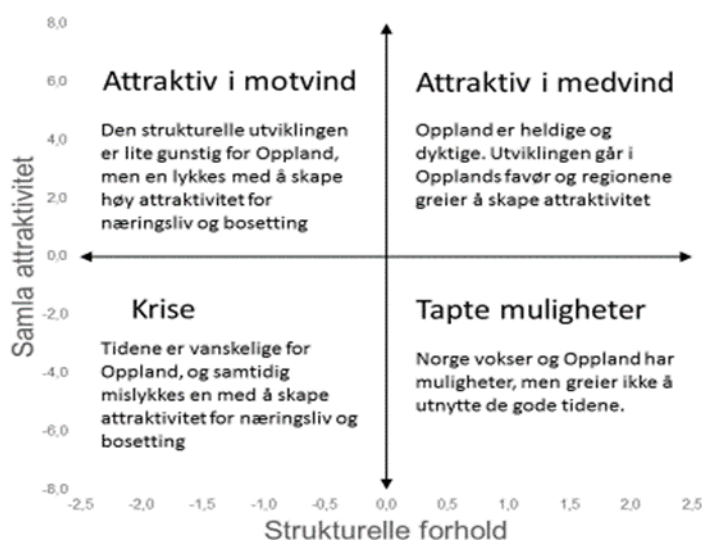
2.3 Oppland – midt i smørøyet!

Oppland fylke er det nest største fylket i Sør-Norge og ligger sentralt plassert. Det er langstrakt og grenser mot hele sju andre fylker. Oppland består av 26 kommuner som igjen er delt i seks regioner. Her finnes både byområder i sør og mer spredtbygde fjellområder i nord. Fylket strekker seg også på tvers av flere dalfører i øst-vest, og har et stort mangfold i kultur, geografi og demografi.

Den sentrale beliggenheten gjør Oppland til et viktig nasjonalt og internasjonalt transittfylke med viktige transportkorridorer for kommunikasjon og samferdsel. Allerede etablert infrastruktur skaper muligheter for næringsutvikling og vekst.

2.4 Framtidsscenarioer for Oppland fram mot 2030

Telemarksforskning har, på oppdrag fra Oppland Fylkeskommune, utarbeidet fire framtidsscenarioer for Oppland. To av scenarioene er «positive» og viser hvordan utviklingen blir dersom en lykkes med å skape gode vekstbetingelser for næringslivet, og samtidig skaper attraktive bosteder som folk ønsker å flytte til. Tilsvarende er det utarbeidet to «negative» scenarioer der regionene i Oppland blir lite attraktive for både bosetting og næringslivet. Alle fire scenarioer er realistiske og kan på den måten «slå til» (se figuren under).

Scenarioene er utarbeidet med utgangspunkt i følgende forhold:

- Befolkningsutvikling
- Utvikling i ulike aldersgrupper: Førskolealder, skolealder, videregående, unge voksne, voksne og eldre
- Antall personer i yrkesaktiv alder per innbygger over 67 år (forsørgerbyrden)

- Sysselsetting og antall arbeidsplasser i ulike sektorer og bransjer
- Inn- og utpendling
- Antall sysselsatte og antall arbeidsplasser med og uten høyere utdanning og behov for rekruttering av personer med og uten høyere utdanning

Samfunnsutvikling styres både av faktorer som man ikke kan påvirke lokalt, og faktorer som kan påvirkes. «Ikke-påvirkelige faktorer» kalles ofte for «strukturelle forhold» (markert med oransje i figuren under). Flyttemønster (markert med blått i figuren) er også en strukturell faktor, men den kan påvirkes. Det er et ønske å påvirke flyttemønsteret, gjennom tiltak beskrevet her i de tre regionale planene.

Strukturelle forhold

To utvalgte scenarioer

Det negative scenarioet "Tapte muligheter" er det handlingsforløpet som anses for å være mest realistisk dersom det ikke arbeides målrettet for en bedre utvikling. Det positive scenarioet "Attraktiv i medvind" er det mest realistiske dersom det mobiliseres en felles innsats i tråd med hovedmålet for de tre regionale planene. Den mest positive utviklingen vil gi en befolkningsvekst på 7 000 innbyggere sammenlignet med nullalternativet; som er samme utvikling som i dag. En negativ utvikling vil føre til en befolkningsnedgang på 6 000 personer i 2030.

Uavhengig av scenarioene vil det bli 10 000 flere eldre innen 2030 i Oppland. Dette gir store utfordringer for Oppland.

Tapte muligheter

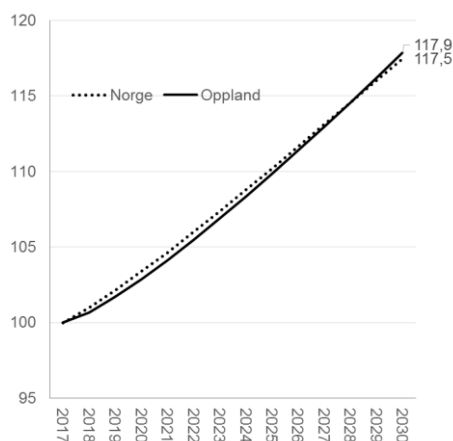
I dette scenarioet blir Norges vekst høy. Konjunktorene blåser riktig vei for Oppland, men fylket og alle de seks regionene mislykkes i å skape høy attraktivitet både for næringsliv og bosetting.

Selv med «tapte muligheter» vil folketallet øke til 197 000, noe som tilsvarer nesten 4 prosent (se figuren over). Attraktiviteten til Oppland vil likevel reduseres, da alle andre fylker vokser mer enn Oppland. Det blir flere barn i førskolealder, men færre barn i grunnskolen og i videregående skole. Videre vil det bli 10 000 flere eldre, og forsørgerbyrden vil øke raskere enn i det mer positive scenariet. Antall yrkesaktive pr pensjonist vil reduseres fra dagens 3,4 til 2,5. Antall arbeidsplasser holder seg konstant på grunn av vekst i offentlige arbeidsplasser. Over 3 000 arbeidsplasser i næringslivet forsvinner.

Attraktiv i medvind

Tiltakene i de regionale planene virker. Oppland klarer å følge med i utviklingen ved å ta ut det potensialet fylket har ut fra sine fortrinn, og blir attraktive for bedriftsetableringer og bosetting.

Folketallet øker med 17,9 prosent, og Oppland når 223 000 innbyggere i 2030. Veksten er litt sterkere enn landsgjennomsnittet. Folketallet øker i alle regioner, men mest i Lillehammerregionen og minst i Nord-Gudbrandsdalen. Det blir over 5 000 flere barn i førskolealder og over 2 000 flere barn i grunnskolen. Det vil også i dette scenariet bli 10 000 flere eldre. Selv om dette er det mest positive scenariet vil forsørgerbyrden øke. Antall yrkesaktive pr pensjonist vil reduseres fra 3,4 til 2,9. Antall arbeidsplasser øker sterkt, og det blir over 10 000 flere arbeidsplasser i næringslivet.

Attraktivitet

Hva skal til for å oppnå en utvikling lik scenariet «Attraktiv i medvind»? Attraktivitet skapes gjennom å endre stedenes kvaliteter, slik at det blir mer attraktivt å bo-, besøke og/eller drive næringsvirksomhet. De regionale planene for verdiskaping, kompetanse og samferdsel skal bidra til dette. Dersom Oppland lykkes, vil fylket blir mer attraktivt, og veksten blir bedre enn forventet ut fra de strukturelle betingelsene.

Verdiskaping

Gjennom plan for verdiskaping skal det skapes mer vekst i næringslivet gjennom å satse på de næringsområdene som er pekt på i Innlandsutvalget rapport; bioøkonomi, industri, cyber/informasjonsikkerhet og reiseliv. Det å ha arbeidsplasser er avgjørende for å få folk til å bosette seg. Planene for samferdsel og kompetanse skal bygge opp under målene for verdiskaping.

Kompetanse

Kompetanse er et av de viktigste virkemiddelene for utvikling, omstilling og vekst for enkeltmennesket, organisasjoner og samfunnet som helhet. Fordi kompetansen vår går ut på dato mye raskere enn før, skal den regionale planen sikre bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse i arbeidsmarkedet. Et av hovedgrepene vil være å legge til rette for livslang læring og forsterke samhandlingen mellom arbeidslivet, kunnskaps/forsknings- og innovasjonsmiljøer og virkemiddelaktørene.

Oppland er avhengig av et konkurransedyktig næringsliv og en effektiv og god offentlig sektor. Dette krever at flest mulig innbyggere bidrar til verdiskapingen. Kompetansen må derfor økes på alle nivå fra barnehage til høyere utdanning, og arbeidslivet må i større grad investere i samarbeid for læring og kompetanse.

Samferdsel

For å kunne utvikle et godt transportsystem på veg og bane, er det viktig med gode og effektive kommunikasjonsakser. Dette forutsetter et veg- og banesystem som har tilstrekkelig kapasitet, og som reduserer reisetiden for privatpersoner og næringsliv. Dette krever også at areal- og transportplanleggingen sees i sammenheng. Da kan det utvikles attraktive byer og tettsteder med gode kollektivknutepunkter, og et stamrutenett mellom disse knutepunktene.

Grunnlaget for et godt transportsystem er størst rundt Mjøsbyene, men det er viktig med et godt transportsystem mellom Mjøsbyen og de øvrige regionsentrene. På denne måten kan det også utvikles gode bo- og arbeidsmarkedsregioner.

3. Oppland må samarbeide

Samfunnsaktørene i Oppland må samhandle på tvers av fag, sektorer, bransjer og geografi for å få til utvikling og vekst. Samfunns- og arbeidslivsaktørene har gode systemer, planer, og ressurser. Men for å skape vekst og gode tjenestetilbud, må det samarbeides!

En avgjørende faktor for å våge å samarbeide med andre for å løse felles oppgaver er tillit. Tillit skaper muligheter og øker produktiviteten i samfunnet. En må ha som mål å oppnå tillitsfull samhandling gjennom tverrfaglige samarbeidsarenaer. Om man klarer å bygge en samhandlingskultur på tvers av forvaltningsnivåer, sektorer og bransjer kan flere oppgaver løses på en bedre måte.

I perioden fram mot 2020 skal Oppland etablere en ny region sammen med Hedmark. Hedmark har mange likhetstrekk med Oppland. Det er et innlandsfylke med liknende geografi, alderssammensetning, befolkningsvekst og næringsstruktur. Målene i de tre regionale planene er overførbare inn i ei framtid sammen med Hedmark.

3.1 Gode eksempler på ulike former for tillitsfull samhandling

Samhandling på tvers er det viktigste virkemidlet for å møte framtidens utfordringer og nå målet om vekst i befolkning og bærekraftige arbeidsplasser. Det finnes flere gode eksempler på tillitsfull samhandling i Oppland.

Oppland er et festival- og arrangementsfylke, og det finnes mange eksempler på samarbeid om festivaler og arrangementer. Ett eksempel fra Valdres er samarbeidet om Valdresdagen. Valdres Natur- og Kulturpark, Fagernes Handelsstand, Handelsnæringa på Leira, Mat frå Valdres, Kurv frå Valdres, Visit Valdres, Opplandstrafikk og festivalen Valdres sommersymfoni la ressurser inn i samhandling om dette arrangementet. Omsetningen i butikkene både på Fagernes og Leira økte med mange prosent. De lokale matprodusentene fikk også markedsføring og godt salg. Valdres sommersymfoni fikk ei flott ramme rundt sin festivalåpning.

Midt-Gudbrandsdal har også mange festivaler og arrangementer av god kvalitet. Flere av disse er en god blanding av amatører og høyt anerkjente artister, kunstnere og profesjonelle arrangører i tillitsfullt samarbeid. I Midt-Gudbrandsdal finnes både uformelle og formelle samarbeidsprosjekter mellom kommunale kulturskoler, musikk- og danselinje ved VGS, kommuner, arrangører og næringsliv. Det gjør det mulig å dyrke frem talenter, både av Norges- og verdensklasse. Samtidig er det attraktive arbeidsplasser innen kultur og arrangementskompetanse lokalt.

Vågå kommune deltar i et flyktningeprogram kalt «Flyktninger som ressurs.» Gjennom politisk og administrativt i samarbeid i kommunen er målet å kunne gi et helhetlig tilbud for flyktninger som bosettes i kommunen. Dette gjelder alt fra bosetting, helsetjeneste, nettverksbygging, kontakt med arbeidslivet, innhold i introduksjonsprogram m.m. Høgskolen i Innlandet, Fylkeskommunen, Fylkesmannen, NAV, IMDI, Karriere Oppland med flere bidrar inn mot det lokale arbeidet ved å samordne- og tilby virkemidler, økonomisk støtte og faglig bistand. Tilsvarende program gjennomføres i Sel kommune.

I Gjøvikregionen er et Gründer Innovasjonssenter under utvikling. Det 2.650 m² store lokalet vil åpne høsten 2018, og omfatter både HuB, inQubator, MakerSpace m.m. Bygget vil med det ha tilrettelagte områder hvor man kan utfolde seg og prøve ut ny teknologi og ikke minst lage egne prosjekter med alt som er tilgjengelig, fra mikroprosessorer til ny å utprøve teknologi - eksperimentering og

utprøving med påfølgende kompetent veiledning. Denne samhandlingen bygger på et regionalt samordnet innovasjonssystem.

I Gjøvikregionen finnes også et mini innovasjonssystem, «Arena Q». Arenaen skal ha tilgang på regionens mest relevante aktører fra FOU, næringsliv og offentlige aktører. Disse skal delta i tematiske, tilrettelagt utviklingsseminarer med spesifikk kompetanse og/eller myndighet som belyser mulighetene, som for eksempel kommersialiseringspotensialet ut fra et avsluttet forskningsopdrag. Gjøvikregionen Utvikling er drifts- og utviklingsansvarlig. I tillegg til næringsaktører har NIBIO, NTNU og Sintef Raufoss Manufacturing (SRM) forpliktet seg til å delta i utviklingen av arenaen med beslutnings-, forsker- og utviklingskompetanse.

I Nord-Gudbrandsdal arrangerer NAV- kontorene faste frokostmøter med næringslivet i regionen. Møtestedene alternerer mellom kommunene. Tema for møtene kan være informasjon om behov for arbeidskraft og tilgang på arbeidskraft. Likeledes kunnskap om virkemidler og støtteordninger, behov for kompetansehevende tiltak i bedrift eller i NAV- og fylkeskommunal regi. Her møtes næringsforeninger, Karriere Oppland, kommunene, NAV-kontor og lokalt næringsliv.

Det er også etablert fora innen samferdsel, innenfor både veg og bane, hvor offentlige aktører, næringsliv og transportører jobber sammen for å få fram de gode løsningene og de riktige prioriteringene.

Et eksempel på en fast møtearena for samspillet mellom offentlig og privat sektor er opprettelsen av Valdresrådet. De er et rådgivende organ for utviklingsspørsmål for Regionstyret i Valdres. I tillegg til politikere er det åtte medlemmer fra nærings- og kulturlivet.

4. Felles satsinger som styrker Opplands attraktivitet

For å sikre helhet og sammenheng mellom de tre planene er det definert åtte felles satsinger. Disse satsingene følges opp med tiltakspunkt i den enkelte plan.

4.1 Reduserte klimagassutslipp legges til grunn for alle utviklingstiltak i Oppland

I en verden med klare negative effekter av klimaendringer er det flere lyspunkter i form av økende fokus på utslippsreducerende tiltak. Dette gjelder både innen politikkutforming og nærings- og produktutvikling. I framtida vil verdiskaping basert på fossile og forurensende ressurser og produksjonsmetoder tape i kampen mot "grønn" verdiskaping. Oppland må derfor ha fokus på positive klimaeffekter i sitt utviklingsarbeid. Dette innebærer ikke nødvendigvis at all produksjon skal være utslippsfri, men at alle tiltak og all utvikling skal ha reduserte klimagassutslipp som mål. Dette kan dreie seg om blant annet nye produksjonsmetoder, utvikling av ny teknologi, økt bruk av fornybare ressurser, fokus på gjenvinning og sirkulær økonomi, energieffektivisering, redusert eller endret transportbruk og digitalisering.

De som ikke klarer denne omstillingen vil tape i kampen om framtidige markeder. Det er mange eksempler på at næringslivet i Oppland har tatt utviklingen på alvor. Et eksempel er plastklyngen Arena i4plastics som nå bygger kompetanse på bioplast og biokompositter, fordi det forventes at det er dette markedet vil etterspørre framover.

Transport står for over 40 prosent av klimagassutslippene i fylket. Det er ikke et mål å redusere transportomfanget, men transporten må skje på en mer klimavennlig måte. Dette kan skje gjennom gang-/sykkel- og kollektivtransport, men også gjennom å ta i bruk miljøvennlig drivstoff. Her kan fylkeskommunen bli ledende gjennom å stille krav, blant annet i forbindelse med offentlige anskaffelser.

4.2 Styrke Opplands og regionenes attraktivitet for å tiltrekke talenter, etablerere og investorer

Oppland har gjennom sitt ressursgrunnlag, kompetansemiljøer og eksisterende næringsliv et godt utgangspunkt for å tiltrekke seg etablerere, kapital og næringsliv. Men konkurransen om å være attraktiv er hard, og Oppland har slitt sammenlignet med andre regioner i Norge. Skal Oppland lykkes må det arbeides med tilrettelegging, synliggjøring og målrettet bruk av offentlige virkemidler. Det offentlige kan selv bidra til å skape innovasjon og positiv utvikling gjennom målrettet bruk av innovative offentlige anskaffelser. Gjennom å være en "krevende kunde" vil man både bidra til å utløse innovasjon og verdiskaping, men også utvikling av nye klimavennlige produkter og tjenester.

Det offentlige må tilby stabile og forutsigbare rammevilkår for oppstarts- og innovasjonsvirksomhet, og virkemiddelapparatet må tilrettelegge for slik virksomhet. Kompetanse er en avgjørende faktor for å lykkes, og den er å finne hos blant annet eksisterende næringsliv. Flere koblinger mellom nytt og etablert næringsliv vil være en suksessfaktor. For å bygge kompetanse for framtida må det også satses på entreprenørskap i hele opplæringsløpet.

Et annet avgjørende element for å tiltrekke seg etableringer og investeringer er god og tidsriktig infrastruktur, både når det gjelder veger, jernbane, kollektivtilbud og bredbåndsstruktur.

4.3 Styrket bredbåndsdekning i hele regionen for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning

Til tross for en fragmentert bosetting og utfordrende geografi har Oppland sterke næringsmiljøer i alle deler av fylket. Dette er virksomheter som i stor grad er avhengig av digital infrastruktur. Gode elektroniske kommunikasjonsmuligheter er avgjørende for at steder skal være attraktive for næringslivet, innbyggerne og fritidsbeboerne i en verden med økende grad av digitalisering. Mye av ressursgrunnlaget som framtidig verdiskaping skal bygge på finnes i distriktene, som for eksempel landbruk og videreforedling av landbruksprodukter. For å utnytte dette ressursgrunnlaget, er det viktig med spredt befolknings- og arbeidsplassutvikling. Oppland er derfor nødt til å styrke utbyggingen av høyhastighets bredbånd i hele fylket.

Gode digitale løsninger er viktig innenfor svært mange felt. Det er grunnleggende for at både nye og eksisterende modeller for organisert persontransport skal fungere. Digitalisering og tilgang på digital

kompetanse er også avgjørende for at det skal kunne tilbys tilfredsstillende omsorgstjenester i framtiden til stadig flere eldre. Ressurser i omsorgssektoren må frigjøres via effektivisering og automatisering.

4.4 Prioritere infrastruktur som gir økt verdiskaping og som bidrar til at Oppland når klimamål

Alle typer infrastruktur er viktige for å kunne utvikle og styrke verdiskapingen i Oppland. Transportkorridorene må videreutvikles til og fra Innlandets markeder, og fylkesveger som gir økt verdiskaping skal prioriteres. Det må etableres samhandlingsarenaer og bygges allianser som sikrer prioritet i Nasjonal transportplan (NTP) og Østlandspakka.

Fylkesvegprogrammet må prioritere slik at verdiskaping og klimaeffektene styrkes. Samordnet areal og transportplanlegging er viktig for at Oppland skal oppnå en bærekraftig utvikling. Det må utvikles et transportsystem som bidrar til omstilling mot et lavutslippssamfunn. Miljø må vektlegges og prioriteres for å nå vedtatte klimamål.

Det skal utarbeides en areal- og transportstrategi (ATP-strategi) for Mjøsbyen som gir bedre infrastruktur og et bedre mobilitetstilbud. Ny infrastruktur vil skape en mer integrert bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Mjøsa, som igjen vil skape ny næringsvirksomhet. En prioritering av infrastruktur i Mjøsbyen vil skape et attraktivt næringsliv og gi økt verdiskaping.

Styrket næringsliv og økt verdiskaping rundt Mjøsa vil gi synergieffekter ved regionforstørring og omlandsutvidelser. Oppgradering av infrastruktur og forbedring av transporttilbudet, bidrar til at transport- og mobilitetstiden blir kortere. Dette styrker distriktenes attraktivitet for bosetting og muligheten for økt verdiskaping og næringsutvikling.

4.5 Utvikle et enkelt, moderne og pålitelig mobilitetstilbud

Mobilitet handler om å bevege seg, om frihet til å reise dit man vil, om å velge når og hvordan reisen skal være, og om å gjennomføre reisen. Opplands mobilitetstilbud består av kollektivtransport, samt transportformer som lånebil, sykling og gange. Fylkeskommunens kollektivtransporttilbud er en del av den helhetlige mobilitetsløsningen, og befolkningen tilbys effektiv og moderne persontransport. I tettbygde områder er gange og sykling, i kombinasjon med kollektivtransport, naturlige og attraktive løsninger for persontransport.

Oppland har et variert næringsliv spredt over hele fylket. Denne næringsstrukturen har grunnlag i en spredt bosetting, et solid ressursgrunnlag og tilgang på riktig kompetanse. Fylkeskommunen skal utvikle fleksible og helhetlige mobilitetsløsninger som skal ivareta alle som reiser, både på jobb, skole, handleturer og fritidsreiser. Det organiserte persontransporttilbudet skal bidra til at det er enkelt og attraktivt å bo i Oppland, produsere i Oppland og besøke Oppland.

Kollektivtransporten skal ivareta forbindelser innad i fylket, og mellom Oppland og nabofylkene. For å få sømløse mobilitetsløsninger er det viktig å samarbeide med nasjonale aktører og kollektivselskap i tilgrensende fylker.

4.6 Økt innsats for mer læring og utvikling i arbeidslivet

Samfunnet er i rask endring. Automatisering, robotisering og digitalisering vil prege store deler av arbeidslivet framover. Manuelle arbeidsoppgaver erstattes av teknologiske løsninger. Det antas at 40 til 60 prosent av arbeidsplassene i løpet av få år har et annet jobbinnhold enn i dag. Flere arbeidsplasser vil forsvinne og nye oppstår.

Kravet til omstilling gjelder alle, også de med høyere og lengre utdanning. Relevant kunnskap og læring er avgjørende for at mennesker kan fungere i arbeidslivet, og for at virksomheter kan utvikle seg. Kompetanse er en ferskvare og må stadig fornyes. Arbeidsplassen er den viktigste lærings- og kvalifiseringsarenaen, også for de som står utenfor arbeidslivet. God tilrettelegging av etter- og videreutdanning i et livslangt perspektiv er avgjørende for å møte den raske endringen i arbeidslivet.

Et av kjennetegnene ved virksomheter som lykkes godt, både nasjonalt og internasjonalt, er at de samarbeider i klynger og at de har kontinuerlig samarbeid med et kunnskaps- og forskningsmiljø. Raufossmiljøet er et godt eksempel på et slikt samarbeid. Det kan være en utviklingsmotor for virksomheter og næringsmiljøer i hele fylket. Samhandling og kunnskapsdeling mellom ulike næringer, sektorer og kunnskaps- og virkemiddelaktører kan føre til utvikling og vekst. Skoleeiere og andre med ansvar for utdanning og opplæring må i større grad bli arbeidslivets utviklingspartner framfor utdanningstilbyder. Et slikt samarbeid vil også bidra til å gi utdanningstilbudene mer relevant innhold for virksomhetene.

Tall fra NAV viser at utdanning er en god investering. I Oppland har mer enn 30 prosent av de helt ledige ikke fullført eller bestått videregående opplæring. Sysselsettingsgraden er 90 prosent for de som har høyere utdanning, mens den er 64 prosent for de som har grunnskole.

Oppland er det fylket med lavest utdanningsnivå målt etter utdanning utover treårig høyere utdanning. Samtidig er det like mange i Oppland som tar høyere utdanning som i andre fylker. Det er derfor viktig å legge til rette for arbeidsplassetableringer som også krever høyere utdanning. Økt bruk av forskning- og utviklingsressurser vil være et nyttig grep sammen med en offensiv etablerersatsing.

4.7 Styrke Oppland som et inkluderende samfunn

For å skape utvikling og vekst trenger kommunene flere innbyggere. Innvandring bidrar til vekst i befolkningen og gir arbeidslivet nyttig arbeidskraft. Godt integrerte innvandrere er en viktig ressurs for samfunnsutviklingen. De former stedet de bor på ved å delta i utviklingen av lokalsamfunnet og ved å bruke sin kompetanse og arbeidskraft i arbeidslivet.

Språkferdigheter og deltakelse i arbeidslivet er grunnleggende for god integrering og inkludering. Oppgaven er derfor å legge til rette for tilpasset språkopplæring og målrettet kvalifisering for utdanning eller jobb.

Oppland har en stor forsørgerbyrde som kommer til å øke de nærmeste årene. Derfor trengs flere folk i arbeid. Dette gjelder både for innvandrerbefolkningen og resten av befolkningen. Det er en relativt høy andel uføre og andre innbyggere som mottar passive ytelser fra NAV sammenlignet med resten av landet. Særlig blant de unge har andelen som mottar passive ytelser økt. I desember 2017 var det 1954 personer under 30 år som mottok passive ytelser i Oppland. Dette er et av forholdene som forklarer den lave yrkesdeltakelsen i fylket. En annen viktig faktor er at mange ungdommer flytter ut av fylket for å ta høyere utdanning, noe som bidrar til den skjeve demografiske fordelingen.

4.8 Prioritere innsatsen mot virksomheter og kompetansemiljøer som gir stor sysselsettings- og verdiskapingseffekt

Fylket har et variert næringsliv og mange gode kompetansemiljøer. Sannsynligheten for utvikling og verdiskaping er størst i tilknytning til de sektorene hvor det allerede i dag finnes tunge kompetanse- og næringsmiljøer, eller i beslektede sektorer av disse. Oppland må bli enda bedre til å utnytte mulighetene det gir å ha sterke regionale næringsmiljøer med mange bedrifter innenfor samme næring, med samme teknologi, verdikjeder eller klynger. Man må også utnytte den offentlige støtten til forskning og utvikling på en best mulig måte. Over tid vil en slik prioritert innsats komme hele Oppland til gode.

Det vil sannsynligvis være store synergier å hente ved å forenkle tilgjengeligheten til virkemiddelapparatet og samle virkemidlene. Et tiltak i denne forbindelse er etableringen av en ny regional samarbeidsmodell mellom fylkeskommunen, Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd. Denne samhandlingen skal legge til rette for dialog og sikre optimal bruk av regionale og nasjonale virkemidler. Samhandlingen vil ha grunnlag i regional plan for verdiskaping.

I tillegg til de store økonomiske virkemiddelaktørene er kommunene med sin førstelinjetjeneste en viktig aktør for næringsutvikling og nyskaping. Det er viktig for attraktiviteten til regionen å ha et godt og samkjørt apparat for å møte de som ønsker å satse i Oppland. Det dreier både om rådgivning, økonomisk bistand samt tilgang på arealer og markeder.

5. Regional plan for kompetanse

Visjon: Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid

Hovedmålet for Regional plan for kompetanse: Styrke Opplands kompetanse på alle nivåer, evnen til nettverksbygging og samarbeid.

Formålet med den regionale kompetanseplanen er å bidra til at enkeltmennesker og virksomheter har en kompetanse som gir Oppland et konkurransedyktig næringsliv og en effektiv og god offentlig sektor. Kompetanseplanen skal også bidra til at færrest mulig står utenfor arbeidslivet. Planen skal videre bidra til å gi befolkningen nok og riktig kompetanse for å møte endringer og omstillinger i samfunns- og arbeidsliv. Tiltakene i planen skal bidra til varig tilknytning til arbeidslivet og forebygge sosiale helseforskjeller. Å legge til rette for livslang læring er et viktig grep for å realisere målene. Bærekraftig og grønn tekning skal ligge til grunn for all aktivitet i Opplandsskolene. Bærekraftig utdanning skal være fagovergripende og fremme kunnskap, ferdigheter og holdninger gjennom kreativ tenkning, innovasjon og et langsiktig perspektiv.

Den regionale planen for kompetanse er en oppfølging av Regional planstrategi for perioden 2016-2020, Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid.

Prioriterte samfunns- og næringsområder

Kompetanseplanen skal bygge opp om de prioriterte næringsområdene i verdiskapingsplanen. Det er områder som har et stort sysselsettings- og verdiskapingspotensial:

- Bioøkonomi
- Reiseliv, opplevelser og fritidsinnbyggere
- Cyber- og informasjonssikkerhet
- Industri

I tillegg skal planen bidra til å dekke kompetansebehovet i helse- og omsorgssektoren.

Hva er kompetanse?

Kompetanse er kunnskap, ferdigheter og holdninger og evner som er nødvendige for å løse problemer eller oppgaver. Den regionale planen for kompetanse tar utgangspunkt i kompetansebehovet i samfunnet, arbeidslivet og hos det enkelte individ.

Hva er realkompetanse?

Realkompetanse er all kompetanse som er tilegnet gjennom formell, ikke-formell eller uformell læring. Det vil si alle kunnskaper og ferdigheter en person har tilegnet seg gjennom utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring, fritidsaktiviteter eller på annen måte. Definisjonen på realkompetanse bygger på erkjennelsen av at læring skjer i mange sammenhenger og på ulike arenaer. Definisjonen innebærer at det er mulig å oppnå kompetanse som er likeverdig og på nivå med kompetanse oppnådd innenfor det formelle utdanningssystemet.

5.1 Fylkeskommunens samfunnsutviklerrolle innen kompetansepolitikken

Fylkeskommunen er gitt en viktig samfunnsutvikler- og planleggerrolle som innebærer ansvar for koordinering og utvikling i egen region. God samordning av kompetansepolitikken regionalt forutsetter god koordinering mellom nasjonal og regional politikk.

Den regionale planen tar utgangspunkt i Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017–2021. Strategien er utarbeidet gjennom samarbeid mellom regjeringen, partene i arbeidslivet og frivillig sektor og utdanningsforbund. Strategien retter seg mot hele den voksne befolkningen i Norge. Målet med strategien er å:

- Bidra til at det gjøres gode valg for den enkelte og for samfunnet.
- Arbeide for bedre læringsmuligheter og god bruk av kompetanse i arbeidslivet.
- Styrke kompetansen til voksne med svake grunnleggende ferdigheter, svake norsk- og/eller samiskferdigheter og lite formell kompetanse.

Oppland fylkeskommunes arbeid med den regionale planen inngår i et nasjonalt kompetanseprosjekt "Bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse i regionale arbeidsmarkeder".

«Kommunesektoren, med kommuner og fylkeskommuner, har en rolle i kompetansepolitikken, både som ansvarlig for en rekke tjenester, som skoleeiere og som største offentlige arbeidsgiverområde. Regionalt folkevalgt nivå har en sentral rolle i utviklingen av den konkrete kompetansepolitikken i landet. Fylkeskommunen er gitt en viktig samfunnsutvikler- og planleggerrolle som innebærer ansvar for koordinering og utvikling i egen region. Regionale kompetansestrategier skal bidra til balanse mellom tilgang på kompetent og relevant arbeidskraft på den ene siden og etterspørselen fra arbeidslivet på den andre. God samordning av kompetansepolitikken regionalt forutsetter god koordinering mellom nasjonal og regional politikk.»

[Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017 - 2021](#)

6. Arbeidsliv i rask endring krever ny kompetanse

Arbeidsmarkedet kommer til å endre seg kraftig de nærmeste årene. Teknologit utvikling, globalisering, kulturelt mangfold og demografi, klima og miljø setter nye krav til hva som er nødvendig kompetanse for den enkelte og for samfunns- og arbeidslivet. Utdanning og kvalifisering har større betydning for voksenlivet enn noen gang tidligere.

Selv om utdanningsnivået er stadig økende er ikke Norge alene i verden om å ha en høyt utdannet befolkning. De aller fleste OECD-land har opplevd en sterk vekst i andelen høyere utdannede, og man ser også at flere framvoksende økonomier har økende utdanningsnivå. Denne utviklingen innebærer at bedriftene i flere nye økonomier i økende grad vil kunne konkurrere med bedrifter i vestlige land innenfor næringer med stor andel høyere utdannede arbeidstakere. Valget står ikke lenger mellom Oslo og Narvik, men snarere mellom Oslo, Narvik og Kina¹.

Endring i jobbinnhold

Digitalisering av tjenester både i privat- og offentlig sektor, fremveksten av roboter, kunstig intelligens og algoritmer møter arbeidslivet i større og større grad. Mange jobber faller bort og erstattes mest sannsynlig av et færre antall, som i tillegg krever en annen kompetanse. Den pågående og raskt voksende moderniseringen i arbeidslivet vil by på både utfordringer og muligheter.

Arbeidsstyrken blir eldre

En stadig større del av befolkningen er eldre. Dette krever høy yrkesdeltakelse og at flere står lengre i arbeidslivet. Denne utviklingen vil gå raskere og slå mer alvorlig ut i distriktene, enn hva den vil gjøre i de større byregionene. Morgendagens arbeidsliv krever fleksible og omstillingsdyktige arbeidstakere med god grunnkompetanse. Kompetanse, eller mangel på kompetanse, er ofte en årsak til at folk faller fra i arbeidslivet.

Utdanning og kvalifisering gir jobb

Gjennomføring av videregående opplæring er den enkeltfaktoren som er viktigst for varig tilknytning til arbeidslivet. Kunnskap gir fremtidsmuligheter for den enkelte, uansett bakgrunn, og danner utgangspunkt for sosial mobilitet i samfunnet. Det er en generell trend i hele Europa at det er stor etterspørsel etter personer med høyere utdanning. Samtidig er det langt færre jobber tilgjengelig for personer med lav utdanning. Utviklingen vil også påvirke de som allerede er i arbeid. Derfor vil Oppland satse på gode tilbud og systemer for rekvalifisering og livslang læring.

Investering i kompetanse

For å skape vekst og utvikling i arbeidslivet, er det viktig at både arbeidsgivere og arbeidstakere ser betydningen av utviklingsarbeid og kompetansebygging. Videre er det viktig med kunnskap om hvordan kompetanse kan bygges. Det må være samsvar mellom kompetansebehov i arbeidslivet og utdanningstilbud. I Oppland er det lagt godt til rette for fleksible opplæringsløp og utdanningstilbud for voksne gjennom de regionale karrieresentrene.

¹ NOU 2011:03 Kompetansesarbeidsplasser

Det er en klar overvekt av små og mellomstore bedrifter i privat sektor i Innlandet. Det er rimelig å anta at disse foretakene i mindre grad har kapasitet til å utvikle egne etter- og videreutdanningstilbud i bedriften. Det er behov for utdanningstilbud som i større grad treffer private næringer i regionen. Tilbudene bør tilpasses arbeidstakere med høy realkompetanse fra arbeidslivet og utvikles i tett dialog med virksomhetene.

Det finnes en rekke virkemidler for kvalifisering og utdanning for voksne personer i og utenfor arbeidslivet. I tillegg finnes virkemidler for forsknings- og utviklingsarbeid i privat og offentlig virksomhet. I Forsknings-, utviklings- og innovasjonsstrategien er det et mål at virksomheter i Hedmark og Oppland i større grad skal utnytte disse virkemidlene. Virkemidlene må i større grad ses i sammenheng.

«Å få ungdommene gjennom videregående skole er en oppgave som kan endre liv, bokstavelig talt. Av dem som ikke klarer videregående skole, havner 20 prosent nesten direkte hos NAV. Det er dyrt for samfunnet å mislykkes med å få barn og unge gjennom utdanningssystemet.»

Thomas Nordahl, prosessor i pedagogikk og leder av Senter for praksisrettet utdanningsforskning ved Høgskolen i Innlandet.

De regionale høyskole- og universitetsinstitusjonene er sentrale bidragsyttere til kompetanseinvesteringer i regionen. Ifølge opplysninger fra NTNU vil om lag 60 prosent av de uteksaminerte kandidatene finne seg arbeid i regionen etter endt utdanning. Dette innebærer at høyskolene representerer en relativt høy andel av de samlede investeringene i kompetanse i regionen, og innrettingen på høyskolenes utdanningstilbud vil få store konsekvenser for tilfang av arbeidskraft på lengre sikt.

OECD har definert kompetansearbeidsplasser til å være en arbeidsplass som krever høyere utdanning. Alle arbeidsplasser krever en form for kompetanse og kompetanseutvikling. Opplæring skjer ikke bare i utdanningsinstitusjonene. For mange er arbeidsplassen den viktigste læringsarenaen. Det ligger også flere muligheter knyttet til å styrke arbeidsplassen som en arena for formell læring, blant annet gjennom hospiterings- og traineeordninger som kan videreutvikles. I tillegg er arbeidsplassen en viktig læringsarena som en del av den videregående opplæringen.

Kunnskapsdepartementet arbeider etter tre **overordnede mål for kunnskapssektoren**:

- Utdanning og læring for utvikling og deltakelse i samfunnet for hver enkelt.
- Kompetanse som trengs i dag og i framtida.
- Kunnskap for ny erkjennning, samfunnsutvikling og konkurransekraft.

Begrepet **livslang læring** favner læring på alle arenaer, for alle aldersgrupper, både opplæring og læring gjennom andre aktiviteter. (FAFO)

EU har definert åtte **nøkkelpetanser for livslang læring** som de mener er nødvendige for å kunne tilpasse seg raske endringer i en stadig mer globalisert og sammenknyttet verden:

- 1) Kommunikativ kompetanse i morsmål
- 2) Kommunikativ kompetanse i fremmedspråk
- 3) Matematisk kompetanse og naturvitenskapelig og teknologisk basiskompetanse
- 4) Digital kompetanse
- 5) Læringskompetanse
- 6) Interpersonlige og interkulturelle og sosiale kompetanser og medborgerkompetanse
- 7) Iverksetterånd/entreprenørskap
- 8) Kulturell uttrykksevne

Regjeringen.no

6.1 Innlandsutvalgets rapport om kompetanse

Innlandsutvalgets rapport løfter opp kunnskapsdrevet nærings- og tjenesteutvikling som en sektorovergripende strategi. Utvalget mener at det er noen grunnleggende forhold som vil være avgjørende for å lykkes i framtidig samfunnsutvikling. Dette omfatter kompetanse på alle nivåer, evne til samarbeid, nettverksbygging og økt evne til innovasjon. Oppland må bruke kompetansen som finnes og kan utvikles i fylket som et fortrinn i konkurransen nasjonalt og internasjonalt. Innlandsutvalget peker på at det finnes gode forskningsmiljøer både innen industri, bioøkonomi og informasjonssikkerhet i Innlandet.

6.2 Kompetansebehov

Norge er en kunnskapsnasjon og innbyggernes kompetanse er et av de viktigste konkurransefortrinnene landet har. Kompetanse er avgjørende for god livskvalitet og deltakelse i samfunns- og arbeidsliv. For å skape nødvendig vekst og utvikling i fylket, må virksomhetene kunne rekruttere arbeidskraft med rett kompetanse. I tillegg må både arbeidsgivere og arbeidstakere sikre at læring og ny kunnskap blir en del av den daglige oppgaveløsningen. Å lære å lære er en viktig kompetanse.

Dersom Oppland skal lykkes med samfunnsutviklingen, må det være samsvar mellom kompetansebehovet i samfunns- og arbeidsliv og det som tilbys av utdanning og opplæring. Derfor skal den regionale planen bidra til å styrke Opplands kompetanse på alle nivåer, evnen til nettverksbygging og samarbeid. Livslang læring er avgjørende for å sikre varig tilknytning til arbeidslivet.

Utdanningsnivået i fylket har økt, og det er flere unge som gjennomfører høyere utdanning. På grunn av lovpålagte oppgaver er det skole- og helsesektoren som ansetter flest personer med høyere utdanning i distriktene. I byregionene er det offentlig sektor og forsknings- og utdanningssektoren som i størst grad etterspør høyere utdanning².

Næringene som finnes i Innlandet er hovedsakelig næringer som ikke krever høyere utdanning, med noen unntak. Innen vareproduksjon er det bransjer/virksomheter som stiller krav til høy kompetanse blant en stor del av de ansatte. Hvor store krav som stilles avhenger av andelen forsknings- og utviklingsarbeid i virksomhetene.

NAV's bedriftsundersøkelse viser at det er innen helse- og omsorg, bygg og anleggsnæringene og andre arbeidskraftsintensive sektorer at det vil bli størst behov for arbeidskraft i årene som kommer. I NHOs kompetansebarometer for 2017 framgår det at flertallet av bedriftene i Oppland har behov for ansatte med yrkesfaglig bakgrunn, dette gjelder både på videregående og fagskolenivå. Kompetansebarometeret viser også at håndverksfag, ingeniør- og tekniske fag er de kompetanseområdene som i størst grad etterspørres av bedriftene i dag.

I Kommunens Sentralforbund sitt kompetansebarometer for 2017 framgår det at det er et stort behov for å øke den digitale kompetansen hos både medarbeidere og ledere i norske kommuner og fylkeskommuner. Det er videre et behov for IKT-sikkerhet og bevissthet rundt dette i norsk næringsliv. Tall fra en NIFU-rapport konkluderer med at det i 2030 vil være en estimert etterspørsel på 15.000 personer med IKT-sikkerhetskompetanse, mens tilgangen samme år vil være på knapt 11.000.³ Forskere mener tilbudssiden må økes med vel en tredel for å dekke gapet. Det vil innebære en nødvendig økning av antall studieplasser innen dette fagområdet.

At Oppland skal få den kompetansen samfunnet og arbeidslivet har behov for er avhengige av at barn og unge får et godt fundament for videre skolegang gjennom utdanning med høy kvalitet fra barnehage til høyere utdanning. Gjennomføring av videregående opplæring øker sannsynligheten for varig tilknytning til arbeidslivet. Grunnlaget for gjennomføring legges allerede i barnehagen.

På nasjonalt nivå er det satt ned et [Kompetansebehovsutvalg](#) som skal se på Norges kompetansebehov de nærmeste ti årene. Den første rapporten vil bli publisert 1. februar 2018.

6.2.1 Høyere utdanning

Kunnskapsnasjonen Norge har et stort behov for personer med høy faglig kompetanse. I flere analyser kommer det fram at framtidjobbene vil kreve høyere utdanning eller fagutdanning. De viser også at virksomheter som etterspør høyere utdanning har den største veksten.

Oppland har behov for å øke andelen yrkesaktive med høyere utdanning. Andelen unge som tar høyere utdanning i Oppland ligger over landsgjennomsnittet, men mange flytter til de større byene.

² Merok, Eivind, Alnes, Per Kristian og Aristidis Kaloudis (2017) «Ikke bestått? Investeringer i utdanning, kompetanse og regional utvikling i Innlandet»

³ Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), IKT- sikkerhetskompetanse i arbeidslivet – behov og tilbud. Arbeidsnotat 2017:8

Oppland har det nest laveste utdanningsnivå i landet. Alderssammensetningen i befolkningen og næringsstrukturen er noe av årsakene til at en liten andel av den voksne befolkningen har høyere utdanning. Skillet mellom utdanningsnivået i Oppland og resten av landet øker med alder.

Det er kvinner som har det høyeste utdanningsnivået i Oppland. Kjønnsforskjellene begynner tidlig i skolen og viser seg i både utdanningsnivå, resultater og type utdanninger.

Oppland har behov for arbeidstakere med høyere utdanning innen blant annet IKT-sikkerhet, landbruksfag, utdanningssektoren og helse- og omsorgssektoren, samt ingeniører.

6.2.2 Fagskoleutdanning

I følge NHOs kompetansebarometer trenger Oppland flere yrkesaktive med fagskolekompetanse. Dette bekreftes gjennom forskning gjennomført av Østlandsforskning.

Fagskoleutdanninger er korte yrkesrettede utdanninger, som bygger på videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse, og varer minimum et halvt studieår og maksimum to studieår. Fagskole anerkjennes som høyere yrkesfaglig utdanning.

Gjennom Y-veien åpnes det for at man kan søke opptak på enkelte universitet- og høyskoleutdanninger uten studiekompetanse. Det er primært realfag og ingeniørutdanninger som er tilgjengelig via Y-veien.

Det er viktig å oppmuntre til utradisjonelle yrkesvalg. I dag gir såkalte «jentefag» på yrkesfag en dårligere karriereutvikling enn fag som regnes for å være «guttefag».

6.2.3 Økt bruk av Forskning, utvikling og innovasjon (FoUi)

Forskning, utvikling og innovasjon er viktige virkemidler for å oppnå økt verdiskaping. FoUi-innsatsen skal rettes inn mot de samfunns- og næringsområdene som har størst potensial for innovasjon og verdiskaping. Det er et mål at flere virksomheter i Oppland, både offentlige og private, i større grad benytter tilgjengelige utviklings- og forskningsmidler. Dette er beskrevet i FoUi-strategi for Hedmark og Oppland vedtatt i 2017. Se også regional plan for verdiskaping.

6.3 Viktige kompetansemiljøer i Oppland

Oppland fylkeskommune har gjennom flere år gjennomført flere store satsinger for å styrke Opplands kompetanse. Det ble gitt betydelig bidrag til det faglige utviklingsarbeidet som resulterte i NTNU Gjøvik og Høgskolen i Innlandet. Sammen med Hedmark fylkeskommune har Oppland landets største offentlige fagskole. Fylkeskommunen har etablert fem regionale karrieresentra som blant annet legger til rette for høyere utdanning og videregående opplæring for voksne i alle kommuner. Videre har fylkeskommunen bidratt i utviklingen av Raufoss industrien og i etableringen av SINTEF Raufoss Manufacturing som er Norges ledende kompetansesenter for vareproduksjon. Østlandsforskning, Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) og Norsk institutt for naturforvaltning (NINA) er viktige bidragsyttere innen forskning, utvikling og innovasjon.

Fylket har flere kunnskaps- og næringsmiljøer med høy kompetanse:

- Arrangement og opplevelser (kultur, lokalmat, idrett, kulturminner m.m.)
- Cyber- og informasjonssikkerhet
- Vareproduksjon
- Jordbruk og næringsmiddelindustri
- Tremekanisk industri
- Bygg og anlegg
- Tradisjonshåndverk og bygningsvern
- Realfag, Vitensenter Innlandet
- Senter for livslang læring (SELL) ved Høgskolen i Innlandet
-

Karriere Oppland

Karriere Oppland (KO) er et unikt system for livslang læring som er utviklet av Oppland fylkeskommune. Karriere Opplands fem regionale karrieresentre ble etablert for å øke utdanningsnivået i hele fylket. Sentrene er en ressurs for kommuner, regional stat, arbeidslivet, frivillig sektor og høgskoler/universitet/fagskoler. Hovedoppgaven til sentrene er å sikre en helhetlig tilnærming til yrkes- og utdanningsveiledning og opplæring for voksne.

Karrieresentrene tilbyr videregående opplæring og studie-/karriereveiledning for voksne, desentralisert/fleksibel fagskole-/høgskoleutdanning, og utviklingstiltak for rådgivertjenesten i kommunene og fylkeskommune.

Sentrene har etablert regionale partnerskapsarenaer (samarbeidsfora) med representanter fra kommunene, NAV, og representanter fra næringsliv og høyskole/universitetsmiljø. Arenaen skal sikre dialog og samarbeid om kompetansebehov, konkrete samarbeidstiltak og dimensjonering av videregående opplæring.

6.4 Samhandling for økt kompetanse

For å styrke kompetansenivået i Oppland, er man avhengig av at involverte aktører ser behovet for og er villige til å samarbeide for å lykkes. Felles ambisjoner, gode samhandlingsprosesser og sambruk av ressurser og virkemidler vil være suksessfaktorer i oppfølgingen av planen.

Planprosessen har vist at det finnes mange gode systemer, virkemidler og kompetanse. Hovedutfordringen synes å være at det ikke er nok kunnskap om de mulighetene som finnes og at aktørene jobber for lite sammen. Å etablere gode samhandlingsarenaer blir viktig i oppfølginga av kompetanseplanen.

*«Vi må vekk fra forvaltningsgrensene for å kunne tilby gode tjenester.
Samhandling og ledelse er et avgjørende fundament for kompetanseutvikling på individ- og
organisasjonsnivå. Struktur og kultur må henge nøye sammen.»*

Solveig Rindhølen, HR og utviklingsleder i Sel kommune

7. Prioriterte plantema

I planprogrammet vedtok politikerne følgende fire plantema; Helhetlig opplæringsløp, øke utdanningsnivået og omstillingsevnen i den voksne befolkningen i og utenfor arbeidslivet, kvalifisering for minoritetsspråklige for utdanning eller jobb og forskning og innovasjon og utvikling. Planprosessen så langt har resultert i prioritering av tre plantema:

1. Helhetlig opplæringsløp
2. Økt utdanningsnivå og omstillingsevne i den voksne befolkningen i og utenfor arbeidslivet
3. Tilbud og etterspørsel etter kompetanse.

Reduksjonen til tre plantema har ført til at «Kvalifisering for minoritetsspråklige for utdanning eller jobb» nå inngår som delmål i plantema 2; «Øke utdanningsnivået og omstillingsevnen i den voksne befolkningen». Tidligere plantema 4; «Forskning, innovasjon og utvikling» ivaretas som et gjennomgående perspektiv.

I tillegg er plantema 3; «Tilbud og etterspørsel etter kompetanse», tatt inn som en del av et nasjonalt oppdrag til fylkeskommunen.

Med utgangspunkt i kunnskapsgrunnlaget og målene skal planen gi svar på hva som er mest avgjørende å få til innen kompetanseområdet som ikke løses med andre planer, og som krever tverrfaglig/tverretatlig innsats.

For å realisere målene i kompetanseplanen foreslås tre viktige kompetanseområder som skal integreres i arbeidet med plantemaene:

- Trivsel, lærelyst, mestring, samarbeid og kreativitet
- Entreprenørskapskompetanse
- Digital kompetanse

7.1 Plantema 1: Helhetlig opplæringsløp

Helhetlig opplæringsløp

Barnehage og skole er to pedagogiske virksomheter, med til dels ulike formål. Mens skole er obligatorisk med tydelige kompetansemål, er barnehagen første frivillige trinn av et langt utdanningsløp. Barnehagens formål understreker barndommens egenverdi, og har en helhetlig tilnærming til læring, der omsorg og lek er viktige deler. Grunnskole og videregående opplæring, som omfatter opplæring i både skole og bedrift, blir samlet sett omtalt som grunnopplæringen. Barnehager, skoler og lærebedrifter har som felles mål fremme helse, trivsel og læring.

Et helhetlig opplæringsløp innebærer å se sammenhenger og å rette felles innsats mot sammenhengene fra barnehage til høyere utdanning og arbeidsliv. Et helhetlig opplæringsløp ivaretar enkeltindividet og skal bidra til økt samhandling mellom aktører på systemnivå. Det innebærer å arbeide målrettet, bevisst og langsiktig i samme retning.

Livskvalitet, yrkesdeltakelse og livslang læring

Opplæringsløpet skal gi barn og unge muligheten til å delta aktivt i samfunnslivet og kvalifisere til framtidens arbeidsliv og høyere utdanning. Høye ambisjoner og god kvalitet i utdanningssektoren kan utgjøre en positiv forskjell i barn og unges liv.

God kvalitet på alle læringsarenaene er et kontinuerlig utviklingsarbeid. Det finnes mye kunnskap og forskning på hva som gir god kvalitet på opplæring i barnehage, skole og andre læresteder. Et godt, inkluderende læringsmiljø fremmer ikke bare elevenes læring, det legger også grunnlaget for at elevene kan bli trygge, kreative og selvstendige. I et samfunn i rask endring vil det være et stort behov for trygge, sosiale og kreative mennesker som fort kan finne svar på de utfordringene man står overfor. Det er generell høy trivsel, mestring og lærelyst blant barn og unge i Oppland, men elevundersøkelser, lærlingeundersøkelser og kunnskap fra Ungdataundersøkelser viser at dette ikke gjelder alle. Ungdataundersøkelsen viser at en stor andel ungdommer sliter med psykiske helseplager. Særlig unge jenter er sterkt plaget, og det har vært en økning de siste årene. Nye analyser viser at ungdommene i all hovedsak knytter symptomene på psykiske helseplager til stress som følger av krav og press i skolen.

I ny overordnet del av læreplanen (2017) skal temaet folkehelse og livsmestring bidra til at elevene utvikler kompetanse som fremmer elevenes helse og gjør dem i stand til å håndtere ulike utfordringer i livet. Elevene skal lære å mestre hverdagen og få støtte til å oppleve livet som meningsfylt. Oppland deltar i flere utviklingsprosjekter som har fokus på folkehelse og livslang bevegelsesglede. Det er viktig å bygge på erfaringer fra slike utviklingsprosjekter for å skape enda mer helsefremmende barnehager og skoler i Oppland. I revidering av Regional plan for folkehelse i 2018 vil helsefremmende barnehager og skoler legges inn som en strategi.

Felles utfordringer i Oppland:

- For mange ungdommer har for dårlig grunnlag for å gjennomføre videregående opplæring
- Økt bruk av spesialpedagogiske tiltak mot slutten av grunnskolen
- Store kjønnsforskjeller i skolerultatetene

- For mange slutter underveis i løpet
- For mange som ikke fullfører og består videregående opplæring
- Psykisk helse og trivsel er en utfordring for ungdom
- For mange i aldersgruppen 15-24 er ikke i utdanning eller arbeid
- Stor økning i antall unge uføre under 30 år
- Aktørene i opplæringsløpet jobber for internt og fragmentert

Rammebetingelser

Barnehager, grunnskoler og videregående opplæring må innfri både nasjonale, regionale og lokale forventninger. En utfordring for et helhetlig opplæringsløp er at barnehage, grunnskole og videregående opplæring forvaltes ulikt. Omkring halvparten av barnehagene er privat eid. Kommunene har det overordnede ansvaret for kvaliteten for barnehagetilbudet, uavhengig om barnehagen er kommunal eller privat. Grunnskolene eies i hovedsak av kommunene, mens de videregående skolene i hovedsak eies av fylkeskommunen.

«Skole og lærebedrift er likeverdige læringsarenaer. Opplæringen på disse arenaene bygger på det samme verdigrunnlaget og de samme prinsippene, men det må tas hensyn til at opplæring i arbeidslivet har noen krav og rammer som er forskjellige fra opplæring i skole. Lærebedriftene har, i likhet med skolen, ansvar for at den opplæringen som gis, er i samsvar med opplæringsloven og læreplanverket. Trepартssamarbeidet har lang tradisjon for å utvikle fag- og yrkesopplæringen i fellesskap.»

Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen (2017)

Å dra i samme retning – mulighetsrommet

Aktørene i opplæringsløpet forvalter et stort ansvar for at barn og unge får et pedagogisk tilbud av høy kvalitet. For å nå målene er det avgjørende at aktørene trekker i samme retning. Økt helhet og sammenheng i opplæringsløpet forutsetter økt **dialog og samspill mellom aktørene**. Det ligger et uforløst potensiale i at aktørene går fra å være en del av opplæringsløpet, til å bli samhandlingsparter for hele løpet.

En avgjørende faktor for at barn og unge skal kunne delta i samfunns- og arbeidsliv er at opplæringsløpet gir kunnskap innenfor **grunnleggende ferdigheter**. Å kunne lese, skrive og regne, samt å utvikle digitale ferdigheter er i dag nødvendige forutsetninger for det. Lek og aktivitet er faktorer som positivt påvirker utviklingen av grunnleggende ferdigheter.

Tidlig innsats handler om fange opp og iverksette pedagogiske tiltak i barnehage og skole som skal bidra til økt læringsutbytte for alle elever. I tillegg skal tidlig innsats virke sosialt utjevne så snart problemene oppstår. Med tidlig innsats kan man forebygge skjevutvikling, sosiale vansker, lærevansker, frafall i skolen og det å havne utenfor arbeidslivet.

«Tidlig innsats er rettferdig og lønnsomt for den enkelte og for samfunnet.»

James Heckman, professor i økonomi

Et opplæringsløp i møte med framtida

Den pågående fagfornyelsen i skolen viser at den norske læreplanen i for stor grad fokuserer på individuelle ferdigheter fremfor komplekse kompetanser for å møte framtida. Læreplanen tar ikke tilstrekkelig hensyn til vurdering av samarbeid, problemløsning og kreativitet.

Styringsdokumentene i utdanningssektoren gjennomgår derfor større endringer. Ny rammeplan for barnehagen er under implementering, den generelle delen av læreplanen byttes ut med en ny overordnet del og det pågår en omfattende fornyelse av fagene i skolen. Ny overordnet del av Læreplanverket for Kunnskapsløftet (2017) utdyper verdigrunnlaget i opplæringslovens formålsparagraf og de overordnede prinsippene for grunnopplæringa. Lovverkene skal endres for å forplikte et likeverdig samarbeid i overgangen mellom barnehage og skole.

Sluttkompetanse er den kompetansen den videregående opplæringen skal føre fram til: Studiekompetanse, yrkeskompetanse eller grunnkompetanse.

7.1.1 Temamål og strategier

Temamål	<ul style="list-style-type: none">● Trivsel, lærelyst, mestring, samarbeid og kreativitet skal kjennetegne hele læringsløpet fra barnehage til videregående opplæring.● Alle elever i Oppland skal fullføre grunnskole og videregående opplæring med dokumentert sluttkompetanse.
Strategier	<p>Forsterke og forplikte samarbeidet mellom fylkeskommunen, kommuner og andre etater for å sikre tidlig innsats. Fokus på grunnleggende ferdigheter, gode overganger og forebygge utenforskap.</p> <ul style="list-style-type: none">● Samhandling og læring for gode overganger i det helhetlige opplæringsløpet● Felles kunnskapsgrunnlag – verktøy for helhetlig opplæringsløp● Gode læringsmiljøer – en forutsetning for å lykkes med det helhetlige opplæringsløpet

7.2 Plantema 2:

Økt utdanningsnivå og omstillingsevne i den voksne befolkningen i og utenfor arbeidslivet

Relevant kompetanse

Relevant kompetanse er den kompetansen som samfunns- og arbeidsliv trenger for å skape utvikling, vekst og et bedre samfunn å leve i. Relevant kompetanse handler også om innhold, kvalitet og tilrettelegging av de opplærings- og utdanningstilbud som tilbys.

Status og begrunnelse

I forhold til andre fylker har Oppland en stor andel arbeidstakere som kun har grunnskole som høyeste utdanning. Mange av de jobbene som tidligere var forbeholdt ufaglærte krever nå fagbrev. Dette fører til at jobbmuligheter forsvinner for de ufaglærte og at det er et udekket behov for faglært arbeidskraft. Derfor er det viktig at flere ungdommer velger yrkesfag og fullfører opplæringen med dokumentert sluttkompetanse. Det er en økning i utdanningsnivået i fylket, og flere unge gjennomfører høyere utdanning. Men mange av disse tar høyere utdanning utenfor fylket, og flytter ikke tilbake etter endt utdanning.

Arbeidsledigheten i fylket har vært lav over tid, men det er en økning i antall unge som får varige ytelser fra NAV. Kompetanse er en nøkkel til å skape mestring og selvtillit for personer med svak eller ingen tilknytning til arbeidslivet. Unge som ikke har fullført videregående opplæring har nesten fire ganger så høy sannsynlighet for å stå utenfor arbeidslivet enn de som har fullført høyere utdanning. Samtidig er det utfordringer knyttet til feilvalg og/eller omvalg i videregående opplæring. Det er få muligheter til å skaffe seg yrkesfaglig utdanning på videregående nivå dersom man har brukt opp ungdomsretten sin. De mulighetene som finnes er ofte lite kjent.

Mange av dem som står utenfor arbeidslivet sliter med psykiske helseplager eller nedsatt funksjonsevne. Det finnes mange virkemidler og hjelpemidler for denne gruppa, men fordommer og holdninger kan være et hinder for å slippe denne gruppa til i arbeidslivet.

Innvandrerbefolkningen er en viktig ressurs i samfunnet, og bidrar til å dekke et arbeidskraftbehov hos virksomheter i Oppland. Tilpasset språkopplæring, relevant kompetanseutvikling for arbeidslivet og individuell oppfølging er avgjørende for god integrering.

Norske bedrifter investerer mye i kompetanseutvikling for ansatte, men en relativt stor andel av investeringene går til de med høy kompetanse fra før. De med lavere formell utdanning som er mest utsatt for omstilling, får i mindre grad tilbud om kompetanseutvikling. Det er imidlertid gjort flere forsøk med formell læring på arbeidsplassen med positive resultater, blant annet i form av praksisplasser og veiledning.

Viktige tiltak for god integrering:

Forskning fra by- og regionforskningsinstituttet (NIBR) viser til 5 tiltak for vellykket integrering:

1. Språk er nøkkelen til å komme i jobb. Analyser tyder på at norskopplæring på skolebenken har begrenset suksess. Norskopplæring i praksis fungerer best.
2. Nettverk. Innvandrere som har norske venner, kontakt med naboer og deltar i foreninger, har større sjanse for å komme i jobb. Legg til rette for møteplasser i lokalsamfunn.
3. Spill på lag med arbeidsgivere. Det er arbeidsgiverne som til syvende og sist ansetter innvandrere og flyktninger. Hvilke arbeidskraftsbehov finnes i det lokale arbeidsmarkedet?
4. Tett oppfølging av deltakere i introduksjonsprogram. Flyktninger som møtes med forventninger og som følges tett opp i norskopplæring og kvalifisering, lykkes bedre.
5. Samarbeid. Integrering av innvandrere handler om utdanning, arbeid, helse, omsorg for barn. Alle temaer som krysser kommunale sektorer, kommuner som evner å få til samarbeid mellom NAV, voksenopplæring og kommunalt flyktningkontor, har bedre sjanse for å lykkes.

Innovasjons- og entreprenørskapskompetanse

For å skape utvikling og vekst i fylket er man avhengig av skapende mennesker som omsetter ideer til nye virksomheter eller som foretar forbedringer innenfor eksisterende virksomheter. Det er dagens elever og studenter som skal skape framtidens verdier og arbeidsplasser.

Utdanningssystemet er sentralt i arbeidet med å utvikle en kultur for entreprenørskap og et skapende samfunn som verdsetter søken etter kunnskap og skapertrang. Opplæring i entreprenørskap gir elever og studenter mulighet til å bruke sin kunnskap og sine evner på utradisjonelle måter.

Entreprenørskap kan defineres som å omsette ideer til nye virksomheter eller som å foreta forbedringer innenfor eksisterende virksomheter. Entreprenørskapskompetanse defineres som en sammenkobling av kunnskap, ferdigheter og personlige egenskaper som er nødvendig for å utvikle en idé til et konkret resultat.

Nyskaping og innovasjon skjer gjerne ved deling og samarbeid. Alt tyder på at dette vil bli en av de mest etterspurte kompetansene i arbeidslivet framover. I læreplanverket for Kunnskapsløftet er det forventet at elever og lærlinger skal ha kompetanse knyttet til entreprenørskap. Entreprenørskap er definert som en av åtte nøkkelkompetanser innenfor utdanningsområdet.

«Norge skal være ledende internasjonalt innenfor entreprenørskap i utdanningen.»

Kunnskapsdepartementets Handlingsplan Entreprenørskap i utdanningen – fra grunnskole til høyere utdanning 2009-2014

Digital kompetanse

Digital kompetanse handler om å kunne produsere digitalt innhold og digitale verktøy. En forståelse og refleksjon rundt informasjonssamfunnet er også viktig. Digital kompetanse har både en side som omhandler tekniske ferdigheter og en side som handler om konsekvenstenking, forståelse og digital dømmekraft. Stadig mer av hverdagen blir digital, samtidig står man overfor store endringer i hvordan teknologi og digitalisering påvirker hverdagen. Dette skaper et behov for å kombinere fagkompetanse med kompetanse om teknologi og digitalisering innen de fleste bransjer og samfunnsområder. Det er et stort behov for å øke sikkerhetsbevisstheten og sikkerhetskompetansen knyttet til IKT i næringslivet.

Digitale ferdigheter er fra og med Kunnskapsløftet (2006) definert som en av fem grunnleggende ferdigheter for barn og unge, fra barnehage til og med videregående. I EU er digital kompetanse en av åtte nøkkelkompetanser for livslang læring.

Utfordringer for Oppland:

- Stor andel voksne med grunnskole som høyest oppnådd utdanning
- Lav andel voksne med høyere utdanning
- Relativt høy andel av den yrkesaktive befolkningen står utenfor arbeid og aktivitet
- Lav gjennomføringsgrad videregående opplæring
- Økning i antall unge 18 - 29 år som mottar varige ytelser fra NAV
- Behov for flere arbeidstakere med yrkesfaglig utdanning
- Stort behov for tilpasset opplæring for minoritetsspråklige, både ungdom og voksne
- Lav yrkesdeltakelse i den samlede befolkningen

Hva skal til for å forsterke lærings- og utviklingsarbeidet i arbeidslivet?

For å møte kompetansebehovet i et arbeidsliv i stadig endring, trengs det fleksible løsninger for kompetanseutvikling. Det finnes allerede mange muligheter innen fleksible læringsmodeller som kan tas i bruk. Teknologi og digitalisering tilrettelegger for tids- og stedsuavhengig kompetanse. Desentralisert fagskole- og høgskoleutdanning har vært en suksess for arbeidslivet i Oppland, og må videreutvikles.

Gode grunnleggende ferdigheter (lesing, skriving, regning og IKT) er en forutsetning for videre utdanning og deltakelse i arbeidslivet.

For å styrke omstillingskompetansen er det spesielt viktig å legge vekt på kompetanse innen innovasjon, entreprenørskap og digitalisering.

Økt mangfold i alder, kjønn og etnisitet i arbeidslivet er et konkurransefortrinn som bidrar til økt verdiskaping.

Arbeidsgivere og arbeidstakere må se betydningen av å investere i læring og kompetanseutvikling - utvikle kultur for læring. Læring må ses på som en del av arbeidsoppgavene.

Virksomheter må i større grad ta i bruk virkemidlene som finnes - alt fra støtte til å utvikle grunnleggende ferdigheter, være lærebedrift, fleksible etter- og videreutdanningstilbud, utviklings- og forskningsmidler, virkemidler fra NAV, traineeordninger, hospiteringsordninger og annet.

Et av kjennetegnene ved virksomheter som lykkes godt både nasjonalt og internasjonalt, er at de samarbeider i klynger og at de har kontinuerlig samarbeid med et kunnskaps- og forskningsmiljø. Samhandling og kunnskapsdeling mellom ulike næringer, sektorer og kunnskaps- og virkemiddelaktører kan føre til utvikling og vekst.

Samarbeid må settes i system og skje på alle nivå for å skape en kultur for læring og utvikling:

- Samarbeid mellom virksomheter – erfaringsdeling og læring
- Samarbeid mellom arbeidslivet, utdanningsinstitusjonene og NAV
- Samarbeid mellom virksomheter, forsknings- og utdanningsmiljøer og virkemiddelaktører
- Samarbeid mellom virkemiddelaktørene
- Samarbeid mellom utdanningssystemene.

7.2.1 Temamål og strategier

Temamål	Relevant kompetanse for samfunns- og arbeidsliv
Delmål	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fleksible systemer for kompetansebygging og rekvalifisering av arbeidskraft i et arbeidsliv i rask endring 2. Økt andel unge og voksne med yrkesfaglig utdanning på videregående- og fagskolenivå 3. Tilpasset kvalifisering for minoritetspråklige for utdanning eller jobb 4. Styrket kompetanse for de med svak eller ingen tilknytning til arbeidslivet 5. Innovasjons- og entreprenørskapskompetanse – flere jobbskapere 6. Digital kompetanse – for samfunns- og næringsutvikling
Delmål 1	Fleksible systemer for kompetansebygging og rekvalifisering av arbeidskraft i et arbeidsliv i rask endring
Strategier	<ul style="list-style-type: none"> ● Utnytte teknologi og digitalisering for å kunne tilby fleksible og stedsuavhengige opplærings- og utdanningstilbud (Se plantema 3) ● Ta i bruk arbeidsplassen som læringsarena for formell læring (utover fagopplæring) ● Sikre fleksible rutiner for å løse utfordringer knyttet til feilvalg og omvalg
Delmål 2	Økt andel unge og voksne med yrkesfaglig utdanning på videregående- og fagskolenivå

Strategier

- Etablere felles forståelse av hvilke krav som stilles til morgendagens arbeidstaker
- Sikre god profilering, rekruttering og formidling
- Tilby yrkesopplæring som arbeidslivet etterspør (Se plantema 3)
- Forbedre og forenkle overganger

Delmål 3

Tilpasset kvalifisering for minoritetsspråklige for utdanning eller jobb

Strategier

- Sikre praksisnær og tilpasset språkopplæring
- Kvalifisering for arbeidslivets behov lokalt/regionalt
- Individuell oppfølging fortrinnsvis mot ordinært arbeidsliv

Delmål 4

Styrket kompetanse for de med svak eller ingen tilknytning til arbeidslivet

Strategier

- Sikre grunnleggende ferdigheter gjennom praksisnær opplæring
- Kvalifisering for arbeidslivets behov lokalt/regionalt
- Individuell oppfølging fortrinnsvis mot ordinært arbeidsliv

Delmål 5

Innovasjons- og entreprenørskapskompetanse - flere jobbskapere

Strategier

- Forsterke innovasjons- og entreprenørskapskompetansen i hele opplæringsløpet
- Tilrettelegge arenaer for barn, unge og voksne hvor de kan eksperimentere og stimulere lysten til å skape noe nytt eller forbedre ting som finnes

Delmål 6

Digital kompetanse - for samfunns- og næringsutvikling

Strategier

- Utvikle og ta i bruk teknologi for digitale løsninger i opplæring og utdanning, tjenesteproduksjon og næringsutvikling
- Styrke den digitale dømmekraften hos barn, unge og voksne
- Styrke fagopplæringen i videregående opplæring og fagskoleutdanningen med digital kompetanse

7.3 Plantema 3: Tilbud og etterspørsel etter kompetanse

Plantema om balanse i tilbud og etterspørsel av kompetanse i arbeidsmarkedet er en oppfølging av Regjeringens mål om mer kompetansebasert arbeidsliv. Målet er at både mennesker og virksomheter har kompetanse for utviklingsmuligheter og omstillingskrav i arbeidslivet. Og at man i framtida har et konkurransedyktig næringsliv og en effektiv og god offentlig sektor.

Kunnskapsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet understreker at for å kunne løse de utfordringene man står overfor må alle kompetansepolitiske aktører samarbeide. En forutsetning for å lykkes er at aktørene har en felles forståelse for utviklingstrekk og utfordringer i arbeidsmarkedet. Til grunn for det nasjonale arbeidet ligger [OECDs diagnose av det nasjonale kompetansesystemet](#), som sier noe om de største utfordringene for det norske kompetansesystemet.

For å møte de kompetanserelaterte samfunnsutfordringene, og støtte opp om de prioriterte samfunns- og næringsområdene, må innsatsen mellom tilbydere og etterspørsel av kompetanse forsterkes og samordnes i alle regioner i Oppland.

7.3.1 Temamål og strategier

Temamål	<p>Bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse, forskning og utvikling i de regionale arbeidsmarkedene.</p> <p>Gjennom samhandling sikre godt samsvar mellom de prioriterte samfunns- og næringsområdenes behov for kunnskap/kompetanse og den utdanningen og FoU som tilbys.</p>
Strategier	<ul style="list-style-type: none">● Felles behovsanalyse/kunnskapsgrunnlag for tilbud og etterspørsel av kompetanse, forskning- og utvikling● Utvikle hensiktsmessige arenaer for dialog om tilbud og etterspørsel på sektor- og bransjenivå sammen med tilbydere på ulike nivå - koordinert innsats● Utvikle opplærings- og utdanningstilbud som samsvarer med arbeidslivets behov● Videreutvikle rollen til rådgivere og karriereveiledere i samarbeid med foresatte og arbeidslivet

8. Handlingsprogram for kompetanseplan

8.1 Helhetlig opplæringsløp	
<p>Temamål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trivsel, lærelyst, mestring, samarbeid og kreativitet skal kjennetegne hele utdanningsløpet fra barnehage til videregående opplæring. • Alle elever i Oppland skal fullføre grunnskole og videregående opplæring med dokumentert sluttkompetanse. 	
<p>Strategier:</p> <p>Forsterke og forplikte samarbeidet mellom fylkeskommunen, kommuner og andre etater for å sikre tidlig innsats. Fokus på grunnleggende ferdigheter, gode overganger og forebygge utenforskap.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samhandling og læring for gode overganger i det helhetlige opplæringsløpet • Felles kunnskapsgrunnlag – verktøy for helhetlig opplæringsløp • Gode læringsmiljøer – en forutsetning for å lykkes med det helhetlige opplæringsløpet 	
Samhandling og læring for gode overganger i det helhetlige opplæringsløpet	
Handlingspunkter	Aktører
<p>Felles samhandlingsarena for det helhetlige opplæringsløpet på ledernivå</p> <p>Aktørene initierer nødvendig utviklingsarbeid i samarbeid med fagskole/høgskole/universitet/ FoUi-miljøer</p> <p>Samarbeid om gjennomføring, evaluering og implementering av utviklingsarbeid/prosjekter</p> <p>Bygge videre på erfaringer fra igangsatt og gjennomført utviklingsarbeid</p>	<p>Fylkeskommunen koordinerer samhandlingsarenaen (møteledelse kan gå på omgang)</p> <p>Fylkesmannen (FM)</p> <p>Kommunene, skole, barnehage og voksenopplæring</p> <p>Kommunenes Sentralforbund (KS)</p> <p>Høgskoler</p> <p>Universitet</p> <p>Forsknings- og utviklingsmiljø</p> <p>NAV</p> <p>Tillitsvalgte</p> <p>Opplæringskontorene/lærebedrifter</p> <p>Elev- og lærlingombud</p>
Felles kunnskapsgrunnlag – verktøy for helhetlig opplæringsløp	
<p>Utarbeide og bruke et felles kunnskapsgrunnlag med utgangspunkt i statistikk, erfarings- og fagkunnskap</p>	
Gode læringsmiljøer – en forutsetning for å lykkes med det helhetlige opplæringsløpet	

<p>Økt tverrfaglig- og tverrsektoriell samhandling rundt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barn- og elevmedvirkning • Kompetanse • Ledelse • Foreldresamarbeid <p>Utvikle helsefremmende barnehager og skoler</p>	
---	--

Igangsatte prosjekter - satsinger som bygger opp om temamålene

IKO-prosjektet

Oppland fylkeskommune deltar sammen med fire andre fylkeskommuner i et nasjonalt prosjekt i regi av Kunnskapsdepartementet; IKO-prosjektet. Gjennom prosjektet skal det forskes på en modell for å bedre gjennomføringen i den videregående opplæringen. Modellen ble tatt i bruk for Vg1-elever skoleåret 2016/2017 og kalles IKO-modellen. IKO er en forkortelse for Identifisering, Kartlegging og Oppfølging. Hovedmålet med modellen er å gjøre alle elever best mulig rustet til å komme seg videre i opplæringsløpet, både faglig og sosialt. Les mer om prosjektet her:

<https://www.oppland.no/fagomrader/opplaring/opplaring-i-skole/prosjekter/iko-modellen/>

8.2 Økt utdanningsnivå og omstillingsevne i den voksne befolkningen i og utenfor arbeidslivet

Temamål:

Relevant kompetanse for samfunns- og arbeidsliv

Delmål:

1. Fleksible systemer for kompetansebygging og rekvalifisering av arbeidskraft i et arbeidsliv i rask endring
2. Økt andel unge og voksne med yrkesfaglig utdanning på videregående- og fagskolenivå
3. Tilpasset kvalifisering for minoritetspråklige for utdanning eller jobb
4. Styrket kompetanse for de med svak eller ingen tilknytning til arbeidslivet
5. Innovasjons- og entreprenørskapskompetanse - flere jobbskapere i Oppland
6. Digital kompetanse for samfunns- og næringsutvikling

Delmål 1:

Fleksible systemer for kompetansebygging og rekvalifisering av arbeidskraft i et arbeidsliv i rask endring

Strategier	Handlingspunkter	Aktører
Utnytte teknologi og digitalisering for å kunne tilby fleksible og stedsuavhengige opplærings- og utdanningstilbud (se plantema 3)	Videreutvikle Karriere Oppland i samarbeid med arbeidslivet Utnytte erfaring fra andre fylker og land	Fylkeskommunen Kommuner LO NHO KS NAV Fagskolen Innlandet NTNU, Gjøvik Høgskolen i Innlandet Kompetanse Norge
Ta i bruk arbeidsplassen som læringsarena for formell læring (utover fagopplæring)	Modulstrukturert opplæring Fagbrev på jobb	Fylkeskommunen Kommuner NAV NHO - virksomhetene LO KS Kompetanse Norge
Sikre fleksible rutiner for å løse utfordringer knyttet til feilvalg og omvalg	Tettere samarbeid med rådgivningstjenesten i grunnopplæringen Bidra med relevant kompetanse i faget Utdanningsvalg fra 8-10 trinn	Fylkeskommunen Opplæringskontor/ lærebedrifter NAV FM Elev- og lærlingeombud

--	--	--

Delmål 2: Økt andel unge og voksne med yrkesfaglig utdanning på videregående- og fagskolenivå		
Strategier	Handlingspunkter	Aktører
Etablere felles forståelse av hvilke krav som stilles til morgendagens arbeidstaker	Samarbeid nasjonalt v/Faglige råd i utdanningsprogrammet Samarbeid regionalt nærings- og arbeidsliv/ partene i arbeidslivet, forskning/FOU miljøer og fagskolemiljøet	Fylkeskommunen Fagskolen Innlandet NHO – virksomheter LO KS NAV FM Elev- og lærlingeombud/ tillitsvalgte
Sikre god profilering, rekruttering og formidling	"Arbeidsgiverrekruttering" - flere virksomheter som satser på kompetansebygging Rekruttering til yrkesfagutdanninger, ambassadører fra arbeidslivet Utradisjonelle yrkesvalg, eks TIP for jenter, helse- og oppvekst for gutter Rådgiverkompetanse Rekruttering og formidling lærebedrifter	Fylkeskommunen Opplæringskontor Fagskolen Innlandet NHO LO KS Lærebedrifter NAV Elev- og lærlingeombud
Tilby yrkesopplæring som arbeidslivet etterspør (Se plantema 3)	Dimensjonering av opplæringstilbud, jf. de prioriterte samfunns- og næringsområdene i verdiskapingsplanen Utvikle innholdet i utdanningene i samarbeid med arbeidslivet, høyskoler og universitet og FoUi-miljøer, eks katapultsenteret NMTC (senter for å teste, simulere og visualisere nye løsninger) Videreutvikle samarbeidet med opplæringskontorer, lærebedrifter og virksomheter	Fylkeskommunen Opplæringskontor Fagskolen Innlandet NHO LO KS Lærebedrifter NAV
Forbedre og forenkle overganger (Videregående opplæring, overgangen skole - bedrift)	Samarbeid med partene for å øke andelen som går ut i lære	Fylkeskommunen Fagskolen Innlandet NTNU Gjøvik Høgskolen i Innlandet

<p>Videregående opplæring - fagskole Fagskole - høyere utdanning, Y-veien)</p>	<p>Synliggjøre mulighetene for fagskoletilbud etter gjennomført videregående opplæring</p> <p>Synliggjøre mulighetene og behovet for videre- og etterutdanning for fagarbeidere</p> <p>Samarbeide med partene om å åpne Y-veien innen helse- og oppvekstfagene</p> <p>Lærlinger hospiterer i fagskolen i løpet av læretiden</p> <p>Lærere i videregående og fagskolen har felles hospiteringsmuligheter</p>	<p>FM Elev- og lærlingeombud NHO LO KS</p>
--	---	--

Delmål 3: Tilpasset kvalifisering for minoritetspråklige for utdanning eller jobb		
Strategier	Handlingspunkter	Aktører
Sikre praksisnær og tilpasset språkopplæring	Dele og bygge videre på kunnskap og erfaringer fra ulike forsøk i og utenfor fylket	Kommuner Fylkeskommunen Helsevesen Virksomheter Frivillig sektor NAV Kompetanse Norge
Kvalifisering for arbeidslivets behov lokalt/regionalt	Dele og bygge videre på kunnskap og erfaringer fra ulike forsøk i og utenfor fylket (Eksempel: jobbspesialister NAV, arbeidsrettet integreringsteam)	Kommuner Fylkeskommunen Arbeidsliv Frivillig sektor NAV
Individuell oppfølging fortrinnsvis mot ordinært arbeidsliv	Karriereveiledning tidlig i introduksjons-programmet	Kommuner Fylkeskommunen NAV Virksomheter Frivillig sektor

Delmål 4: Styrket kompetanse for de med svak eller ingen tilknytning til arbeidslivet		
Strategier	Handlingspunkter	Aktører
Sikre grunnleggende ferdigheter gjennom praksisnær opplæring	Dele og bygge videre på kunnskap og erfaringer fra ulike forsøk i og utenfor fylket	Utdannings-institusjoner Helsevesen Virksomheter NAV

		Kompetanse Norge
Kvalifisering for arbeidslivets behov lokalt/regionalt	Dele og bygge videre på kunnskap og erfaringer fra ulike forsøk i og utenfor fylket	Kommuner Fylkeskommunen NAV Virksomheter Frivillig sektor
Individuell oppfølging fortrinnsvis mot ordinært arbeidsliv	Bygge videre på erfaring med jobbspesialister NAV, arbeidsrettet integreringsteam, ungdomssakspanelet	Kommuner Fylkeskommunen NAV Virksomheter Frivillig sektor

Delmål 5: Innovasjons- og entreprenørskapskompetanse - flere jobbskapere		
Strategier	Handlingspunkter	Aktører
Forsterke innovasjons- og entreprenørskapskompetansen i hele opplæringsløpet	<p>Tilby entreprenørskap som programfag i alle videregående skoler</p> <p>Utvikle og prøve ut et nytt programfag i samarbeid med næringslivet:</p> <p>Entreprenørskap og studiekompetanse</p> <p>Undervisningen kan foregå helt eller delvis på engelsk</p> <p>Velge tema utfra hvilken region skolen ligger i; eks:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Industriell teknologi, industriell design - Reiseliv - Bioøkonomi - Cyber- og Informasjonssikkerhet - Helse- og omsorg <p>Alle skoler og lærere i videregående opplæring tar i bruk entreprenørskap som pedagogisk metode</p> <p>Ta i bruk ungt entreprenørskap som en del av det tverrfaglige pedagogiske opplegget for alle elever i barne- og ungdomsskolen</p>	<p>Fylkeskommunen</p> <p>Kommunene</p> <p>Ungt entreprenørskap</p> <p>Østlandsforskning (ØF):</p> <p>SEG - senter for entreprenørskap i grunnopplæringen</p> <p>Høgskolen i Innlandet</p> <p>KS</p> <p>Virksomheter</p> <p>FM</p> <p>Elev- og lærlingeombud/ tillitsvalgte</p>
Utvikle og gjennomføre kompetanseprogram overfor		Kommuner Fylkeskommunen

kommuner/regioner for å stimulere og ivareta gründere og entreprenører		FM KS NHO
Tilrettelegge arenaer for barn, unge og voksne hvor de kan eksperimentere og stimulere lysten til å skape noe nytt eller forbedre ting som finnes	Prøve ut Innovasjonslab etter Makerspace-konseptet. Fokus på lego, robotisering, IKT/programmering og digitalisering. www.makerspacenorway.no	Næringslivet Kunnskapsparkene og næringshagene Innovasjon Norge Kommuner Fylkeskommunen KS LO NHO Elev- og lærlingeombud m.fl.

Delmål 6: Digital kompetanse for samfunns- og næringsutvikling		
Strategier	Handlingspunkter	Aktører
Utvikle og ta i bruk teknologi for digitale løsninger i opplæring og utdanning, tjenesteproduksjon og næringsutvikling	Initiere samarbeid mellom private og offentlige virksomheter, forskning- og utviklingsmiljøer og utdanningsinstitusjoner Se FoUi- strategi og verdiskapingsplanen Utvikle og ta i bruk pedagogiske opplegg på Vitensenteret Innlandet for hele opplæringsløpet	Kommuner Fylkeskommunen Virksomheter NHO LO KS NTNU CCIS HINN Fagskolene Jørstadmoen Vitensenter Innlandet KS FM
Styrke den digitale dømmekraften hos barn, unge og voksne	Integrere informasjonssikkerhet i hele opplæringsløpet	Kommunene fylkeskommunen KS FM NTNU/ CCIS HINN Jørstadmoen Elev- og lærlingeombud
Styrke fagopplæringen i videregående opplæring og fagskoleutdanningen med digital kompetanse	Prosjektidé: «Den digitale fagarbeideren» Dele kompetanse mellom utdanning og arbeidslivet, eks hospiteringsordninger	Fylkeskommunen Kommunene Næringsmiljøene Lærebedrifter Fagskolen Innlandet NTNU CCIS

		Jørstadmoen Elev- og lærlingeombud
--	--	---------------------------------------

Igangsatte prosjekter som bygger opp under temamålene

Forsøk med "Modulstrukturert fag- og yrkesopplæring for voksne"

Forsøket er et av flere tiltak i Stortingsmelding 16 (2015-2016) og oppdragsgiver er Utdanningsdirektoratet på oppdrag fra departementet. Oppland fylkeskommune, v/Karriere Oppland, deltar sammen med Hedmark, Vest-Agder, Sør-Trøndelag og Nordland fylkeskommune. Hensikten med forsøket er å:

- Øke antall voksne som deltar i videregående opplæring
- Utvikle en fleksibel vei frem til fag- /svennebrev for voksne
- Samordne tilbud på tvers av sektorer

Målgruppen er voksne med rett til videregående opplæring etter §4A-3. Det vil si at de har fullført norsk grunnskole eller tilsvarende.

Yrkesfagskolen – Høyere yrkesfaglig utdanning

Høyere Yrkesfaglig Utdanning skal være en høyskole hvor yrkesfaglig kompetanse og FoU møtes for å skape en bærekraftig framtid. HYU skal ha utdanninger på bachelornivå for folk med fagbrev/svennebrev. Høyskolen skal nå i første omgang ha en forankring i bygge- og anleggsbransjen. Studiene skal til enhver tid være oppdaterte og relevante for bransjen og de enkelte aktørene.

Høyere Yrkesfaglig Utdanning AS skal:

- Tilby bachelorutdanninger av høy og relevant kvalitet for bygge- og anleggsbransjen basert på en grundig vurdering av bransjens behov.
- Sikre at studentene har en praksisnær kompetanse som gjør at de kan bidra fra første dag i bygge- og anleggsbransjen.
- Bidra til å videreutvikle og markedsføre yrkesrettet utdanning på høyskolenivå både regionalt, nasjonalt og internasjonalt.
- Bidra til økt rekruttering til yrkesfagene og sikre tilgang på nok kvalifisert arbeidskraft, god kompetanse og målrettet læring i arbeidslivet.
- Bidra til å skape en sømløs overgang fra teknisk fagskole til høyskole- og universitetsutdanning.
- Tilrettelegge for at livslang læring og utviklingsarbeidet kan ses i sammenheng med nasjonal kompetansepolitikk.
- Fremme livslang læring og kompetanseheving ved å møte studentene der de bor og jobber, med godt tilrettelagte, nettstøttede studier.

8.3 Tilbud og etterspørsel etter kompetanse

Temamål:

Bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse, forskning og utvikling i de regionale arbeidsmarkedene

Strategier:

- Felles behovsanalyse/kunnskapsgrunnlag for tilbud og etterspørsel av kompetanse, forskning- og utvikling
- Utvikle hensiktsmessige arenaer for dialog om tilbud og etterspørsel på sektor- og bransjenivå sammen med tilbydere på ulike nivå - koordinert innsats
- Utvikle og tilpasse opplærings- og utdanningstilbud som samsvarer med arbeidslivets behov
- Sikre gode utdannings- og yrkesvalg for den enkelte og samfunnet

Felles behovsanalyse/kunnskapsgrunnlag for tilbud og etterspørsel av kompetanse, forskning og utvikling

Handlingspunkt	Aktører
Utarbeide felles kunnskapsgrunnlag for Oppland som grunnlag for opplærings- og utdanningstilbud	Fylkeskommunen Kommunene KS, LO, NHO NAV FM NTNU Gjøvik Høgskolen i Innlandet Fagskolen Innlandet

Utvikle hensiktsmessige arenaer for dialog om tilbud og etterspørsel på sektor- og bransjenivå sammen med tilbydere på ulike nivå Koordinert innsats

Handlingspunkter	Aktører
Evaluere eksisterende arenaer og vurdere behovet for nye samhandlingsarenaer	Fylkeskommunen Kommunene KS, LO, NHO NAV NTNU Gjøvik Høgskolen i Innlandet Fagskolen Innlandet

Utvikle og tilpasse opplærings- og utdanningstilbud som samsvarer med arbeidslivets behov

Handlingspunkter	Aktører
Videregående opplæring: Sikre tilpasset tilbuds- og skolestruktur	Fylkeskommunen Kommunene

Fagskole- og høyskoletilbud i samsvar med prioriterte samfunns- og næringsområder	KS, LO, NHO NAV NTNU Gjøvik Høgskolen i Innlandet Fagskolen Innlandet
Dekke kompetansebehovet i de prioriterte næringsområdene og i helse- og omsorgssektoren	Fylkeskommunen Kommunene Fagskolen Innlandet NTNU Gjøvik Høgskolen i Innlandet KS LO NHO NAV
Utnytte teknologi og digitalisering for å kunne tilby fleksible undervisningsopplegg i grunnutdanninger og etter- og videreutdanninger (Se plantema 2, delmål 1)	Fylkeskommunen Fagskolen Innlandet NTNU Gjøvik Høgskolen i Innlandet KS NHO LO
Gode utdannings- og yrkesvalg for den enkelte og samfunnet.	
Handlingspunkter	Aktører
Videreutvikle rollen til rådgivere og karriereveiledere i samarbeid med foresatte, arbeidslivet og fagmiljøer (eks. HINN)	Fylkeskommunen Kommunene KS LO
Videreutvikle regionale rådgivernetverkene.	NHO Høgskolen i Innlandet/andre relevante
Styrke arbeidet i elevtjenesten.	universitets/høyskolemiljø Opplæringskontorene Elev- og lærlingeombud

9. Oppfølging og evaluering

De regionale planene har som mål å bidra til et mer attraktivt Oppland gjennom vekst i befolkningen og å skape bærekraftige arbeidsplasser.

Ansvarlige aktører må se innsats og virkemidler i sammenheng, gjennom systematisk samhandling og evaluering av resultatoppnåelse. Som en hovedstrategi for å følge opp planene foreslås å opprette en *strategisk samhandlingsarena* på ledernivå for viktige samfunnsaktører. Oppland fylkeskommune har hovedansvaret for oppfølging av planene og skal lede denne arenaen. Samhandlingsarenaen bør være bredt sammensatt, med bl.a. kommuner, regioner og regional stat, samt representanter fra samfunns- og næringsliv i tillegg til fylkeskommunen.

Mål, strategier og tiltak skal evalueres årlig, og nytt handlingsprogram skal vedtas av fylkesutvalget annen hvert år. Evaluering og forslag til nye tiltak utarbeides av denne samhandlingsarenaen.

Samhandlingsarena for oppfølging av de regionale planen, forslag til sammensetning:

- Fylkesordfører, leder
- Komiteledere for kompetanse, næring og samferdsel
- FM
- NAV
- Statens vegvesen
- NHO
- LO
- KS

I tillegg bør disse inviteres med:

- Regionrådsledere
- NTNU, Gjøvik
- Høgskolen i Innlandet
- VOFO

Gjennom oppfølging av mål, strategier og tiltak i de regionale planene vil samhandlingsarenaen bidra til en helhetlig samfunnsutvikling, sikre en koordinert innsats på prioriterte områder, innovasjon/ utprøving av nye tenkemåter og arbeidsmåter på tvers av sektorer og etater samt forplikte aktørene.

Suksessfaktorer for å lykkes med arenaen:

- Fylkeskommunen tar en profesjonell aktør/lederrolle.
- Deltakelse må gi merverdi både til den enkelte leder og den organisasjonen vedkommende representerer, og til Opplandssamfunnet som helhet.
- Det utarbeides mandat for samhandlingsarenaen.

10. Kilder

Bioøkonomistrategi for Innlandet 2017 – 2024
Elevundersøkelsen, (Utdanningsdirektoratet 2017)
Fylkesstatistikk for Oppland 2015
Fylkesstatistikk for Oppland 2017
Innlandsutvalgets rapport 2015
Konjunktur Innlandet 2017
KS temahefte Framtidas kompetanse – En medlemsdialog
LOs Kompetansehefte Lære for livet. Lære for arbeidslivet 2017.
Lærlingeundersøkelsen 2017
Meld. St. 20 (2012-2013) På rett vei
Meld. St. 9 (2016-2017) Fagfolk for framtida
Meld. St. 16 (2015 -2016) Fra utenforskap til en ny sjanse
Meld. St. 30 (2015 – 2016) Fra mottak til arbeid – en effektiv integreringspolitikk
Meld. St. 7 (2014 – 2015) Langtidsplan for forskning og høyere utdanning
Meld. St. 18 (2014 – 2015) Strukturreform i universitets- og høgskolesektoren
Meld. St. 28 (2015 – 2016) En fornying av kunnskapsløftet
Merok, Eivind, Alnes, Per Kristian og Aristidis Kaloudis (2017) *«Ikke bestått? Investeringer i utdanning, kompetanse og regional utvikling i Innlandet»* I Bjørn Sverre Hoel Haugen (red) *Utdanning. Anno Museums Skriftserie (Vol 2)* (Oslo: Museumsforlaget)
Nasjonal kompetansestrategi 2017 – 2021
Nasjonal Sikkerhetsmyndighet, Helhetlig IKT-risikobilde 2017
NAVs bedriftsundersøkelse 2017
NIFU Arbeidsnotat 2017:7 NHOs Kompetansebarometer 2017
Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), IKT- sikkerhetskompetanse i arbeidslivet – behov og tilbud. Arbeidsnotat 2017:8
NOU 2011:03 Kompetansearbeidsplasser
NOU 2013:02 Hindre for digital verdiskaping
NOU 2014:07 Elevens læring i framtidens skole
NOU 2015: 8 Framtidens skole – Fornyelse av fag og kompetanser
NOVA Rapport 10/17: Ungdata 2017
OECD Skills Strategy Diagnostic Report: Norway 2014
Overordnet del i læreplanen 2017
Prop. 1 S (2016 – 2017) Statsbudsjettet 2017
Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland 2016
Regional plan for folkehelse i Oppland 2012 – 2016
Regional plan for klima og energi for Oppland 2013 - 2024
Regional planstrategi 2016 – 2020
Sammen om Vestfolds framtid- Regional plan for et helhetlig opplæringsløp
SSB AKU 2016:4. Tabell: 08416: Sysselsatte, etter kjønn, næring (SN2007) og utdanningsnivå.
Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Hedmark og Oppland 2017 – 2020
Strategiplan videregående opplæring Oppland 2013 - 2016
Ungt entreprenørskap 2016; Pedagogisk plattform
Ung i Oppland. Ungdomspolitik 2012 – 2015

Nettressurser:

FAFO, livslang læring:

<http://www.faf.no/index.php/nb/forskningstema/migrasjon-integrasjon-og-kompetanse/livslang-laering>

Kåpvik, Tor *Generell del og entreprenørskap*, hentet 13.11.17

<http://nygenerelldel.regjeringen.no/2016/12/16/generell-del-og-entreprenorskap/>

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/KD/Vedlegg/Kompetanse/NKR2011mvedlegg.pdf>

NIBR:

<https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/artikler-og-publikasjoner/veien-til-en-vellykket-integrering>

Nøkkelkompetanser for livslang læring:

<https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2007/sep/nokkelkompetanser-for-livslang-laring/id2430725/>

Oppland fylkeskommune, IKO-prosjekt

<https://www.oppland.no/fagomrader/opplaring/opplaring-i-skole/prosjekter/iko-modellen/>

Statens Arbeidsmiljøinstitutt: Norsk arbeidsliv er i endring, og behovet for kunnskap er større enn noensinne:

<https://stami.no/norsk-arbeidsliv-er-i-endring-og-behovet-for-kunnskap-er-storre-enn-noensinne/>

11. Vedlegg 1: Oversikt over kompetansemiljøer i Oppland

Oversikt over kompetansemiljøer - vises bare i den digitale versjonen

NTNU i Gjøvik

Oppland har et universitet og en høyskole som dekker opp store deler av det kompetansebehovet arbeidslivet i Oppland har. Ved NTNU i Gjøvik tilbys det 18 bachelorprogrammer, ti mastergradsprogrammer og to doktorgradsprogrammer per 2017. I tillegg tilbys det også flere årsstudium.

NTNU i Gjøvik har 430 ansatte, hvorav 355 er fagansatte fordelt på ulike nivå. Disse fagansatte er fordelt på fagområdene helsevitenskap, informasjonssikkerhet og kommunikasjonsteknologi, vareproduksjon og byggeteknikk, design, økonomi og ledelse, datateknologi og informatikk, elektroniske systemer og matematiske fag. I 2017 er det registrert 3 811 studenter ved NTNU i Gjøvik.

Høgskolen i Innlandet

Høgskolen i Innlandet er en fusjon mellom Høgskolen i Lillehammer og Høgskolen i Hedmark. Høgskolen tilbyr 57 bachelorprogrammer og 38 masterprogrammer fordelt på 7 campuser. I tillegg tilbys også årsstudium og flere etter- og videreutdanninger. Høgskolen tilbyr utdanninger innenfor fagområdene «film, tv og spill», «helse, sosialfag og idrett», «juss, psykologi og samfunnsfag», «musikk, språk og litteratur», «skole, barnehage og pedagogikk», «økologi, landbruk og bioøkonomi» og «økonomi, ledelse og innovasjon».

Per 2017 tilbyr høgskolen fem doktorgradsprogrammer. Disse er anvendt økologi, barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling, innovasjon i tjenesteyting – offentlig og privat sektor og profesjonsrettede lærerutdanningsfag, samt audiovisuelle medier, som tilbys som en fellesgrad mellom Høgskolen Innlandet og NTNU. Ved Høgskolen Innlandet var det 13 320 studenter i 2016. Samme år var det 953 årsverk ansatt. Høgskolen hadde 346,12 publiseringspoeng. Disse tallene gjelder for hele høgskolen samlet, altså for både Oppland og Hedmark.

Østlandsforskning

Oppland og Hedmark har et forskningsinstitutt, Østlandsforskning med ca 14 ansatte. Høgskolen i Innlandet utreder muligheten for å integrere instituttet i den nye høgskolen.

Norsk institutt for naturforskning (NINA)

NINA er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur – samfunn. Avdelingen på Lillehammer fokuserer på miljøforskning og utredning knyttet til mennesker, miljø og naturforvaltning. NINA har en tverrfaglig tilnærming til utfordringer ved forvaltning og bruk av naturressurser. Avdelingen på Lillehammer har en bredt sammensatt gruppe med samfunnsvitere og ferskvannøkologer.

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO)

NIBIO har en avdeling på Apelsvoll på Toten. Apelsvoll har i alle år hatt meget stort omfang av markforsøk både på egen gård og i enhetene til Norsk Landbruksrådgivning. Dette har vært et viktig

grunnlag for utviklingen av norsk jordbruk. Presisjonsjordbruk har utviklet seg til et viktig arbeidsområde for Apelsvoll. Senter for presisjonsjordbruk ble opprettet i 2016. Målet her er å øke utnyttingsgraden av innsatsfaktorene i plantedyrkingen. Stasjonen har avansert utstyr som helikopterdroner og mikrofly som kan utstyres med ulike kamera og sensorer, samt GPS-styrt utstyr for blant annet autostyrt såing, sprøyting og radrensing. Utvikling av roboter og selvgående elektriske traktorer for minimal jordpakking pågår, herunder oppkobling mot lading av strøm fra solcelleanlegget.

Jørstadmoen - Forsvarets ingeniørhøgskole

Det er ca. 500 personer som har tjenestested på Jørstadmoen. Tallet inkluderer vernepliktige soldater, lærlinger, elever ved Forsvarets ingeniørskole (FIH) mm. FIH har ca 120 studenter. I tillegg tar noen studenter grunnleggende offisersutdanning i etterkant av bachelorløpet. Forsvarets ingeniørhøgskole har også utdanningstilbud i Telematikk, bachelor i samarbeid med NTNU. I tillegg er det betydelig kursvirksomhet og kompetansehevingsvirksomhet innenfor ansvarsområdet IKT og samband som arrangeres for hele Forsvaret. Dette utgjør rundt 7500 -8000 kursdøgn i løpet av året og 5000 av disse arrangeres på Jørstadmoen.

Fagskolen Innlandet

Oppland og Hedmark har landets største offentlige fagskole som tilbyr tekniske utdanninger, helseutdanning, økonomiutdanning og landbruksutdanning. Fagskolen rekrutterer studenter fra hele landet. Høsten 2017 har Fagskolen Innlandet over 1118 studenter, 233 på heltid, 203 på deltid og 682 på nettbaserte studier. Fagskolen Innlandet har 72 ansatte og leier i tillegg inn noen forelesere fra arbeids- og næringsliv.

Fagskoleutdanninger er korte yrkesrettede utdanninger som bygger på videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse, og som har et omfang tilsvarende minimum et halvt studieår og maksimum to studieår. Fagskoleutdanningen er styrket og endringene medfører blant annet følgende for studentene:

- Studenter får studiepoeng (tidligere fagskolepoeng) i framtida. Tidspunktet for innføringen av studiepoeng er ennå ikke vedtatt.
- Utdanningene anerkjennes som «høyere yrkesfaglig utdanning». Dermed likestilles utdanning fra fagskole med utdanning fra høyskole/universitet
- Studenter fra fagskoler får tilleggspoeng ved opptak til universitet eller høyskoler
- Studenter fra fagskoler får rett til å delta i studentsamskipnadene og bli med i vitnemålportalen
- Fleksible overganger mellom fagskoler, universiteter og høyskoler

Vitensenteret Innlandet

Oppland og Hedmark har et av landets ti regionale vitensenter med oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Vitensenteret Innlandet er et populærvitenskapelig opplevelses- og læringscenter innen matematikk, naturvitenskap og teknologi der de besøkende lærer gjennom å eksperimentere selv. Vitensenteret jobber for å spre realfagsglede. Formålet er å øke rekrutteringen til realfagene. Tilbudet omfatter både pedagogisk opplegg for hele opplæringsløpet og fritidsbesøk.

Karriere Oppland

Oppland har landets beste infrastruktur for livslang læring med sine fem regionale karrieresentra. Sentrene eies av Oppland fylkeskommune og er en ressurs for kommuner, private virksomheter, NAV og utdanningstilbyderne. Sentrene tilbyr karriereveiledning og videregående opplæring for voksne. I tillegg er de tilrettelegger for desentralisert og nettbasert høyere utdanning. Skoleåret 2016/17 fikk 1262 voksne karriereveiledning, 1630 voksne videregående opplæring og 482 voksne høyere utdanning ved de seks sentrene.

Videregående opplæring

Oppland har 10 videregående skoler. Videregående opplæring er inngangsporten til yrkeslivet og til videre studier og foregår i skole og lærebedrifter. Lærebedriften er godkjent for å ta inn lærlinger og utdanne dem til fagarbeidere. De videregående skolene har 6518 elever, 1692 lærlinger og **1476 ansatte (1328 årsverk)**. Videre er det 216 godkjente enkeltstående lærebedrifter som ikke er tilknyttet et opplæringskontor, og 47 godkjente opplæringskontor med til sammen 1046 godkjente medlemsbedrifter. Oppland fylkeskommune har det overordnede ansvaret for elever og lærlinger gjennom hele opplæringsløpet.

Rødt gjelder alle ansatte i vgo, fagskolen, folkehøgskolene og Karriere Oppland

Folkehøgskoler

Det er seks ulike folkehøgskoler i Oppland, med ulike fokusområder fra østlig filosofi til friluftsliv og ekstremidrett. Det er også mulig å fordype seg i musikk, teater, idrett og helse, samt reiseliv og kultur. Folkehøgskolene gir studentene mulighet til å fordype seg et år i et fagområde de er interessert i og å fokusere på personlig utvikling. Folkehøgskolene i Oppland er Hadeland Folkehøgskole, Musikkfolkehøgskolen Viken, Nansenskolen, Ringebru Folkehøgskole, Toten Folkehøgskole og Valdres Folkehøgskole.

Nansenskolen, Norsk Humanistisk Akademi

Nansenskolen Norsk Humanistisk Akademi ligger i Lillehammer. Skolen drives av Stiftelsen og har om lag 80 elever hvert år. Nansenskolen underviser i Internasjonal sikkerhetspolitikk, fred, dialog og solidaritet, filosofi, kunst og litteratur. Inn under Stiftelsen ligger også Nansen Fredssenter som arbeider for fred, dialog og fredelig konflikthåndtering.

Studieforbundene - VOFO

Voksenopplæringsforbundet i Oppland er et interesseorgan for studieforbundene og deres medlemsorganisasjoner i fylket og samarbeidsforum for andre institusjoner og organisasjoner som er engasjert i voksnes læring. Organisasjonen skal arbeide for voksnes tilgang til læring på de voksnes egne premisser, og delta i nettverk for voksnes læring. I Oppland deltar bortimot 25.000 mennesker på kurs som blir arrangert av Studieforbundenes medlemsorganisasjoner. De aktive studieforbundene i Oppland er: Kristelig Studieforbund, Folkeuniversitetet, Studieforbundet kultur og tradisjon, Musikkens studieforbund, Studieforbundet KOR, FUNKIS, Studieforbundet natur og miljø, Studieforbundet næring og samfunn, Idrettens studieforbund, Studieforbundet Solidaritet, AOF, Akademisk Studieforbund, Senterpartiets studieforbund og Venstres opplysnings- og studieforbund. Virksomheten i Voksenopplæringsforbundet i Oppland er støttet gjennom en partnerskapsavtale med Oppland fylkeskommune.

Gjøvikregionen International School (GIS)

Oppland har en internasjonal skole. Stiftelsen Gjøvikregionen Internasjonal School (GIS) ble etablert i 2015 og ligger inne på campusområdet til NTNU i Gjøvik. Høsten 2017 har GIS 117 elever fordelt på trinnene 1. – 8. klasse og i overkant av 20 ansatte. Skolen har kapasitet til 200 elever fra 1. – 10 klasse. GIS tilbyr en internasjonal skolegang og følger læreplanene til International Baccalaureate (IB).

Sintef Raufoss

SINTEF Raufoss Manufacturing er Norges ledende kompetansesenter for vareproduksjon. SINTEF har ca 90 ansatte og er lokalisert med hovedkontor på Raufoss, avdelinger i Kongsvinger, Trondheim, Stavanger og Ålesund. Virksomheten leverer spisskompetanse innen automatisert produksjon, produkt- og produksjonsutvikling, Lean, verdikjedestyring og materialteknologi, samt laboratorie- og verkstedtjenester. SINTEF Raufoss Manufacturing tilbyr blant annet industrinær forskning og rådgivning, ulike typer kurs og kunnskapsoverføring fra academia til industri innen alle sine fagområder. Alt dette på et høyt nasjonalt og internasjonalt nivå.

OPPLAND
fylkeskommune

OPPLAND
fylkeskommune

Regional plan for samferdsel 2018 - 2030

Høringsutkast 12.1.2018

Innhold

1. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid	5
1.1 Gjennomgående perspektiver i planene	5
1.2 Hva skal oppnås med de regionale planene	5
1.3 Vekst og utvikling i Oppland	6
1.4 Utviklingsmål i regionene	6
1.4.1 Nord-Gudbrandsdal	6
1.4.2 Midt-Gudbrandsdal.....	7
1.4.3 Valdres	7
1.4.4 Lillehammerregionen	8
1.4.5 Gjøvikregionen	8
1.4.6 Hadeland.....	9
2. Oppland trenger folk og arbeidsplasser!	9
2.1 Det trengs flere folk for å opprettholde velferdssamfunnet	9
2.2 Næringslivet går godt – men det trengs flere arbeidsplasser	9
2.3 Oppland – midt i smørøyet!.....	10
2.4 Framtidsscenarioer for Oppland fram mot 2030.....	10
3. Oppland må samarbeide	13
3.1 Gode eksempler på ulike former for tillitsfull samhandling	14
4. Felles satsinger som styrker Opplands attraktivitet.....	15
4.1 Reduserte klimagassutslipp legges til grunn for alle utviklingstiltak i Oppland	15
4.2 Styrke Opplands og regionenes attraktivitet for å tiltrekke talenter, etablerere og investorer	16
4.3 Styrket bredbåndsdekning i hele regionen for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning	16
4.4 Prioritere infrastruktur som gir økt verdiskaping og som bidrar til at Oppland når klimamål.....	17
4.5 Utvikle et enkelt, moderne og pålitelig mobilitetstilbud.....	17
4.6 Økt innsats for mer læring og utvikling i arbeidslivet.....	18
4.7 Styrke Oppland som et inkluderende samfunn	18
4.8 Prioritere innsatsen mot virksomheter og kompetansemiljøer som gir stor sysselsettings- og verdiskapingseffekt	19
5. Bedre samferdsel gir muligheter for Oppland	20
6. Plantema 1: Digital infrastruktur	22
6.1 Samarbeid skal bidra til økt attraktivitet i by og land.....	22

6.2	Digitale trender bidrar til en enklere og framtidsrettet hverdag.	23
7.	Plantema 2: Infrastruktur; veg og bane.....	24
7.1	Styrke de nasjonale transportkorridorene	24
7.1.1	<i>Aksen Trondheim – Lillehammer – Oslo; E6 og Dovrebanen</i>	<i>24</i>
7.1.2	<i>Nord-Vestlandet - Oppland/sentrale Østlandet med Rv 15/Strynefjellet, E136 og Raumabanen.....</i>	<i>25</i>
7.1.3	<i>Aksen Gjøvik – Jaren – Oslo; Rv4 og Gjøvikbanen.....</i>	<i>26</i>
7.1.4	<i>Aksen Oslo – Valdres – Bergen; E16 er tilknytningen til Mjøsområdet.....</i>	<i>27</i>
7.1.5	<i>Flyplasser.....</i>	<i>27</i>
7.1.6	<i>Godspakken.....</i>	<i>27</i>
7.1.7	<i>Nasjonale turistveger i Oppland</i>	<i>28</i>
7.2	Styrke fylkesvegene	28
7.2.1	<i>Vedlikehold skal prioriteres.....</i>	<i>29</i>
8.	Plantema 3: Fra kollektivtransport til mobilitet.....	32
8.1	Arealplanlegging som styrker kollektivtransport og -knutepunkt.....	33
8.2	Utvikle et mobilitetstilbud som styrker Opplands attraktivitet.....	33
8.3	Følge opp nasjonale og regionale miljø- og klimamål	34
8.4	Tilby gode billett- og informasjonsløsninger for et samlet mobilitetstilbud	34
8.5	Styrke kollektivtransporttilbudet der kundegrunnlaget er størst	34
8.6	Samle transportressursene i distriktene.....	35
8.7	Skape samhandlingsarenaer for utvikling av mobilitetsløsninger	35
9.	Plantema 4: ATP-strategi Mjøsbyen.....	36
9.1	Utvikle Mjøsbyen til en mer konkurransedyktig og bærekraftig region.....	36
9.2	En sterk Mjøsby skal styrke resten av Innlandet	36
9.3	Byvekstavtale for Mjøsbyen er målet.....	37
10.	Handlingsplan	39
10.1	Prioriterte plantema - Handlingsplan	39
11.	Oppfølging og evaluering	41
12.	Kilder	42

Forord v/fylkesordfører

Mål med forord:

Visjon for utvikling av Oppland, gi leseren et positivt bilde av mulighetene i Oppland, politikkers kraft og motivasjon til å i fellesskap løse samfunnsoppgavene, regionreform. Inspirasjon og nysgjerrighet.

Fylkesordfører

Even Aleksander Hagen

1. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid

Oppland skal være ledende på veien mot ei grønn framtid. Fylket har gjennom sine naturressurser, sitt næringsliv og sine kompetansemiljøer gode forutsetninger for å bidra til en raskere overgang til et klimanøytralt samfunn. Flere tiltak er satt i gang, blant annet som oppfølging av den nylig vedtatte bioøkonomistrategien. Oppland har flere av løsningene som skal bidra til å løse de globale klimautfordringene, og målet er å utvikle grønne arbeidsplasser og klimavennlige transportløsninger.

FNs klimapanel understreker hvor alvorlige klimautfordringene er. Norge har undertegnet en avtale som innebærer klimanøytralitet innen 2050. Oppland er enda mer ambisiøse, og har mål om å være klimanøytrale innen 2025. Med klimanøytral menes at klimaeffekten av summen av alle tiltak blir null. Alle enkeltaktiviteter kan ikke være klimanøytrale, men summen skal være det.

For å nå målet om klimanøytralitet må all vekst og utvikling bidra til så lave klimagassutslipp som mulig. Det må skje en overgang til produkter og tjenester som gir betydelig mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag, og alle må være forberedte på å omstille seg. Oppland har i dag mye av kunnskapen, næringslivet og viljen til å få dette til. Med fornybare naturressurser, et levende reiseliv og grønn industri, vil Oppland gå foran i det grønne skiftet.

For å opprettholde dagens velferdstilbud er Oppland avhengig av å få flere folk i arbeid. Det overordnede samfunnsmålet for de regionale planene er derfor:

Vekst i befolkning og bærekraftige arbeidsplasser i Oppland

1.1 Gjennomgående perspektiver i planene

Oppland ønsker ei grønn framtid. Bærekraftig utvikling er derfor et gjennomgående perspektiv i alle tre planene. Fylket trenger også flere innbyggere. For å få det må man skape attraktive samfunn. Alle skal sikres like muligheter til å være en del av opplandssamfunnet. Derfor er også mangfold og integrering gjennomgående perspektiver. Det samme er forskning, innovasjon, entreprenørskap og livslang læring, som er viktige aspekter for å bli attraktive og skape bærekraftige arbeidsplasser. Det siste perspektivet er digitalisering. Den teknologiske utviklingen går raskt, og digitalisering endrer måten folk lever, samhandler og kommuniserer på.

1.2 Hva skal oppnås med de regionale planene

I forkant av arbeidet med de tre regionale planene ble det utarbeidet en planstrategi i samarbeid med alle kommunene og andre samfunnsaktører. For å få en helhetlig tilnærming ble det vedtatt å utarbeide de tre planene parallelt, og det ble etablert en felles styringsgruppe.

Arbeidet med planene skal bidra til at fylkeskommunen, kommuner, regional stat, arbeidslivsaktører og andre samfunnsaktører blir enige om de viktigste satsingsområdene for samfunnsutviklingen i Oppland. Planene skal også kunne brukes som et grunnlag for det arbeidet som skal gjøres i regionreformen.

Hovedmålet for de tre planene er å få flere innbyggere og utvikle flere bærekraftige arbeidsplasser i Oppland. Det er et ambisiøst mål. En aldrende befolkning og sentraliseringstrender gjør det krevende å få til vekst i fylket. Det vil kreve attraktivitet både med tanke på bosetting og etablering av arbeidsplasser.

1.3 Vekst og utvikling i Oppland

Innlandsutvalgets rapport fra 2015 peker på flere faktorer som er avgjørende for å lykkes med vekst og utvikling i Oppland:

- Det må satses på kunnskapsdrevet næringsutvikling, som omfatter kompetanse på alle nivåer, evne til samarbeid og nettverksbygging, og dermed økt evne til innovasjon.
- Den eksisterende kompetansen må videreutvikles og brukes som et fortrinn i konkurransen nasjonalt og internasjonalt.
- Det forskningsmessige fundament for utviklingen må styrkes og rettes mot sektorer og bransjer som har et stort utviklingspotensial.
- Innovative klynger må bygge på bedrifter og kunnskapsmiljø i tillitsfullt samspill.
- Det må være vilje og evne til samarbeid og læring, innen bransjer, mellom sektorer og mellom geografiske regioner.
- Det må jobbes målrettet med etablering av nasjonale senterfunksjoner i Innlandet.
- God infrastruktur og gode transportsystemer er avgjørende for næringsvirksomheten innenfor de fleste sektorer, og vil også bidra til å skape effektive bo- og arbeidsmarkedsregioner, som igjen genererer ny næringsvirksomhet.
- God bredbåndsdekning i hele fylket er en nødvendighet for å styrke og videreutvikle både bedrifter, turisme, fritidsbebyggelse og bosetting.

Innlandsutvalget har vist til potensialet som ligger i regionforstørring og sammenkopling i Mjøsregionen. Samarbeidet med en felles areal- og transportstrategi for Mjøsregionen er i gang. En utbedring og effektivisering av samferdselstilbudet vil styrke eksisterende næringsvirksomheter og legge bedre til rette for nyetableringer. Kortere reisetid vil dessuten gjøre det enklere å bo et sted og arbeide et annet sted. En felles bo- og arbeidsmarkedsregion gjør regionen mer attraktiv. Dette er også viktig for å kunne skape vekst i resten av Oppland.

1.4 Utviklingsmål i regionene

Fylkeskommunen har utfordret regionene til å presentere sine utviklingsmål som de skal ha fokus på framover:

1.4.1 Nord-Gudbrandsdal

- Nord-Gudbrandsdal har nasjonalt og internasjonalt potensiale innenfor næringsutvikling basert på natur- og kulturverdier og lokale naturressurser. Store deler av våre naturressurser er foredlet og forvaltet av eierskap utenfor regionen. Det gjør regionen sårbar for strukturendringer. Det er derfor viktig at våre naturgitte råvarer foredles lokalt.

- Gjeldende Nasjonal reiselivsstrategi slår fast at naturbasert reiseliv er Norges fremste konkurransefordel. Vi har naturområder som er i internasjonal elitedivisjon og har unike muligheter innen ekstreme naturopplevelser. Vi er derfor særlig godt rustet for å ha en sentral posisjon i nasjonalt reiseliv.
- Regionrådet vil prioritere arbeidet med å styrke gründerkultur, både for ungdom og etablert næringsliv.
- Moderne elektroniske kommunikasjonsløsninger, et godt utbygd vegsamband og godt jernbanetilbud skal styrke nærings- og samfunnsutvikling. Godt utbygde kommunikasjonsstilbud er avgjørende for nærings- og befolkningsutvikling. En forsterket satsing på bredbåndsutbygging er et prioritert område. Vår region er en viktig transportkorridor. Regionrådet vil prioritere ferdigstilling av ny E6 og oppgradering av vegsambandet øst-vest, via RV 15, E136 og FV 51, samt gode jernbanetilbud for både gods og persontrafikk.
- Mange ønsker Nord-Gudbrandsdal som boområde dersom det finnes jobb- og botilbud. Våre kommuner har gode kommunale tjenester og trygge oppvekstmiljø. Våre hovedmålsettinger krever både nye arbeidsplasser og at vi arbeider på alle plan for å skape en attraktiv region for innbyggere i alle aldersgrupper.
- Regionrådet, i samarbeid med kommunene, vil stimulere til at de som har fritidsbolig får sterkere tilknytning til regionen. Det kan gi flere overnattinger, økt bruk av våre handels- og kulturtilbud og deltagelse i utvikling av lokalsamfunnet.
- Regionrådet arbeider kontinuerlig med fokus på befolkningsutvikling og profilering. Regionrådet har gjennom mange år arbeidet for å gi ungdom gode opplevelser. Vi har tro på at ungdom, som blir hørt og sett i lokalmiljøet, i større grad vil vurdere hjemkommunen som aktuelt bosted i voksen alder.
- Kommunene i regionen skal fortsatt være innovative og offensive i utviklingen av helsetilbudet gjennom et tett samarbeid. Regionrådet vil bidra til å videreutvikle NGLMS, i et samarbeid med vertskommunen Sel og Sykehuset Innlandet.

1.4.2 Midt-Gudbrandsdal

- Midt- Gudbrandsdal arrangerer festivaler og kulturarrangement av høy nasjonal og internasjonal klasse. Disse er forankret i historien, og basert på natur- og kulturverdier. Produksjonen foregår i naturen og kan aldri etterlignes eller gjenskapes på andre arenaer. Det er muligheter for vekst på det internasjonale markedet.
- Midt- Gudbrandsdal har i dag attraktive reiselivsprodukter som er basert på natur, kultur, historie og identiske opplevelser. Naturbasert reiseliv er i sterk vekst og har fortsatt et stort utviklingspotensial i regionen.
- Samhandling og videreutvikling av et sterkt landbruk er viktig for å opprettholde gode reiselivsprodukter.

1.4.3 Valdres

- Valdres ønsker å være den regionen i landet som tar best tak i egen utvikling. Valdres har derfor organisert sitt regionale utviklingsarbeid i Valdres Natur- og kulturpark. Regionen har inngått partnerskap med nærings-, kultur- og organisasjonslivet for å bygge innholdet rundt landets sterkeste regionale merkevare. Dette er utviklingsmål nummer en for Valdres. Gjennom langsiktig merkevarebygging, knyttet til natur- og kulturverdier, er målet å gi økt livskraft til lokalsamfunnet.

- «Valdres skjerper sansene» er verdiløftet Valdres gir til besøkende og fastboende. Dette verdiløftet fylles med innhold som bygger merkevaren. Kommunikasjon av merkevaren gir identitet til Valdres og et rammeverk for øvrige utviklingsmål - som positiv utvikling av folketall og økt antall arbeidsplasser. For å bygge merkevaren har Valdres også utviklingsmål knyttet til kompetanse, kommunikasjon, kulturliv, helsearbeid og friluftsliv.

1.4.4 Lillehammerregionen

- Lillehammerregionen skal være Europas mest komplette region for vintersport og opplevelser.
- Lillehammerregionen skal være Norges mest attraktive og kompetente fritidsboligregion.
- Lillehammerregionen skal være en klar preferanse for folk som ønsker utmarksbaserte opplevelser.
- Lillehammer skal være nasjonalt kjent som en IKT-region, og regionen har sammen med Gjøvik en internasjonal posisjon innen utvalgte nisjer innen IKT.
- Lillehammerregionen skal ha et næringsveiledningsapparat som er et effektivt virkemiddel for å stimulere til nye etableringer og vekst i eksisterende virksomheter. Stikkord for å lykkes er samarbeid og kompetanse.
- Lillehammerregionen skal beholde sin posisjon som en av Norges mest attraktive bo- og arbeidsregioner.
- Lillehammerregionen skal være en attraktiv lokasjon for nasjonale og internasjonale coproduksjoner, og ha en tydelig nasjonal posisjon innen utvikling av film- og TV-produksjoner rettet mot barn og unge.
- Lillehammerregionen skal ha en ledende nasjonal posisjon som innovativ industriell bioøkonomiregion.

1.4.5 Gjøvikregionen

- Gjøvikregionen ønsker å være den mest vekstkraftige regionen i Innlandet. Aktørene i regionen skal være frontløpere fremfor etterløpere. Gjennom Byregionprogrammet har regionen etablert en ny måte å tenke og agere på innen nærings- og samfunnsutvikling, hvor kompetanse, samarbeid, tverrfaglighet og tillit danner fundamentet for utviklingsarbeidet.
- Gjøvikregionen er vertskap for flere nasjonale kunnskapsinstitusjoner (NTNU, Sintef Raufoss Manufacturing AS, NIBIO) som alle har et nasjonalt ansvar for å videreutvikle og spre denne kunnskapen til hele nasjonen. Næringslivet er kjent for å ta i bruk banebrytende teknologi og smarte løsninger. Miljøene hadde vist stor evne til å konkurrere internasjonalt. Fortsatt vekst fordrer en attraktiv byregion for høykompetente mennesker fra hele verden.
- Gjøvikregionen skal bli:
 - En mer attraktiv region med høy grad av kjennskap til mulighetene i regionen blant viktige interessenter.
 - En utviklingsorientert region som synliggjør innovasjonskraft og mulighetene i regionens kunnskapsmiljøer.
 - En region med sterkere vekst i sysselsetting og befolkning enn det den har i dag – og som viser mulighetene som eksisterer for relevante arbeidsplasser.

1.4.6 Hadeland

- Kommunene Lunner, Gran og Jevnaker utgjør en viktig vekstregion, med sentral beliggenhet nær Oslo. Dette innebærer stort behov for gode overordnede strategier og fremtidsrettet planlegging. Det vises derfor til Regional plan for Hadeland.

2. Oppland trenger folk og arbeidsplasser!

2.1 Det trengs flere folk for å opprettholde velferdssamfunnet

For å utvikle Oppland, og skape grunnlag for gode velferdstjenester, trengs det både flere innbyggere og arbeidsplasser. Oppland har landets eldste befolkning og et lavt fødselsoverskudd. Dette gir økte utgifter og lavere inntekter. Fortsetter denne utviklingen, så vil det i løpet av de neste 20 årene bli problemer med å videreføre dagens velferdsordninger og tjenestetilbud.

Mange av Opplands ungdommer flytter ikke hjem etter endt utdanning. Samtidig viser en undersøkelse fra 2014 at et stort flertall trives godt i sin hjemkommune. En undersøkelse blant unge mennesker i Oslo viser at viktige motivasjonsfaktorer for å flytte hjem er naturkvaliteter, lave boligpriser og venner og familie i området. En hinder for å flytte fra byen er mangel på jobbmuligheter i Oppland. Det trengs derfor flere arbeidsplasser for å få flere til å flytte hit.

Det er innvandring som gjør at det blir flere folk i Oppland. Uten innvandring hadde Oppland hatt befolkningsnedgang de siste fem årene. Men veldig mange av innvandrerne som kommer flytter ut fra fylket igjen. God integrering og inkludering vil derfor være en avgjørende faktor for å rekruttere og beholde innvandrere i kommunene.

2.2 Næringslivet går godt – men det trengs flere arbeidsplasser

Generelt har antallet arbeidsplasser i Oppland holdt seg nokså stabilt siden 2010. Flest arbeidsplasser finnes innen helse- og sosialtjenester, varehandel, industri, bygg- og anleggsbransjen, undervisning og jord- og skogbruk.

Oppland skapte prosentvis flere nye arbeidsplasser enn Norge i 2016. Dette er første gang i nyere tid. Det var industri, bygg og anlegg samt overnatting og servering som bidro med størst antall nye arbeidsplasser i Oppland dette året.

Konjunkturbarometeret viser at næringslivet i Innlandet har opplevd betydelig vekst i omsetning de siste fem årene. Bedriftene har hatt en årlig omsetningsvekst på mellom 8 og 12 prosent i perioden 2012-2016. I 2016 var veksten over gjennomsnittet for Norge. Det er gledelig at nær samtlige regioner i Innlandet tok del i veksten. Det er størst vekst innen industri, byggebransjen, privat tjenesteyting og varehandel.

Arbeidsledigheten i Oppland er lav, selv om det er noe geografisk variasjon. Ungdomsledigheten er også lav, men Oppland har en økende andel unge som står utenfor arbeidslivet. Flere av dem mottar passive ytelser. Dette er en potensiell arbeidskraftressurs.

2.3 Oppland – midt i smørøyet!

Oppland fylke er det nest største fylket i Sør-Norge og ligger sentralt plassert. Det er langstrakt og grenser mot hele sju andre fylker. Oppland består av 26 kommuner som igjen er delt i seks regioner. Her finnes både byområder i sør og mer spredtbygde fjellområder i nord. Fylket strekker seg også på tvers av flere dalfører i øst-vest, og har et stort mangfold i kultur, geografi og demografi.

Den sentrale beliggenheten gjør Oppland til et viktig nasjonalt og internasjonalt transittfylke med viktige transportkorridorer for kommunikasjon og samferdsel. Allerede etablert infrastruktur skaper muligheter for næringsutvikling og vekst.

2.4 Framtidsscenarioer for Oppland fram mot 2030

Telemarksforskning har, på oppdrag fra Oppland Fylkeskommune, utarbeidet fire framtidsscenarioer for Oppland. To av scenarioene er «positive» og viser hvordan utviklingen blir dersom en lykkes med å skape gode vekstbetingelser for næringslivet, og samtidig skaper attraktive bosteder som folk ønsker å flytte til. Tilsvarende er det utarbeidet to «negative» scenarioer der regionene i Oppland blir lite attraktive for både bosetting og næringslivet. Alle fire scenarioer er realistiske og kan på den måten «slå til» (se figuren under).

Scenarioene er utarbeidet med utgangspunkt i følgende forhold:

- Befolkningsutvikling
- Utvikling i ulike aldersgrupper: Førskolealder, skolealder, videregående, unge voksne, voksne og eldre
- Antall personer i yrkesaktiv alder per innbygger over 67 år (forsørgerbyrden)
- Sysselsetting og antall arbeidsplasser i ulike sektorer og bransjer
- Inn- og utpendling

- Antall sysselsatte og antall arbeidsplasser med og uten høyere utdanning og behov for rekruttering av personer med og uten høyere utdanning

Samfunnsutvikling styres både av faktorer som man ikke kan påvirke lokalt, og faktorer som kan påvirkes. «Ikke-påvirkelige faktorer» kalles ofte for «strukturelle forhold» (markert med rødt i figuren på neste side). Flyttemønster (markert med blått i figuren) er også en strukturell faktor, men den kan påvirkes. Det er et ønske å påvirke flyttemønsteret, gjennom tiltak beskrevet her i de tre regionale planene.

Strukturelle forhold

Innvandringen til Norge

Den generelle arbeidsplassveksten i Norge

Fruktbarheten

Bransjevis utvikling

Sentraliserende flyttemønster

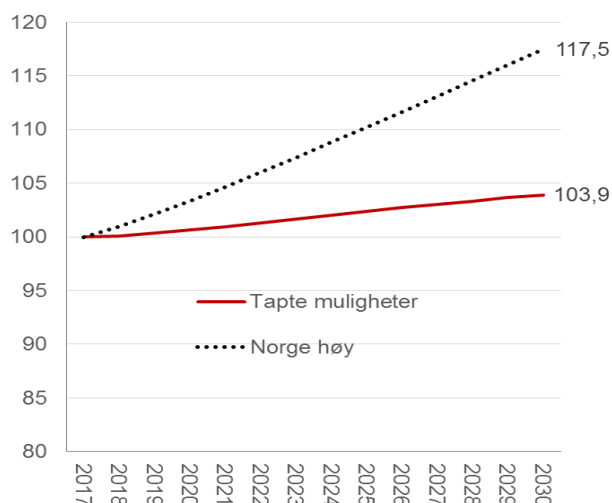
To utvalgte scenarier

Det negative scenariet "Tapte muligheter" er det handlingsforløpet som anses for å være mest realistisk dersom det ikke arbeides målrettet for en bedre utvikling. Det positive scenariet "Attraktiv i medvind" er det mest realistiske dersom det mobiliseres en felles innsats i tråd med hovedmålet for de tre regionale planene. Den mest positive utviklingen vil gi en befolkningsvekst på 7 000 innbyggere sammenlignet med nullalternativet, som er samme utvikling som i dag. En negativ utvikling vil føre til en befolkningsnedgang på 6 000 personer i 2030.

Uavhengig av scenarioene vil det bli 10 000 flere eldre innen 2030 i Oppland. Dette gir store utfordringer for Oppland.

Tapte muligheter

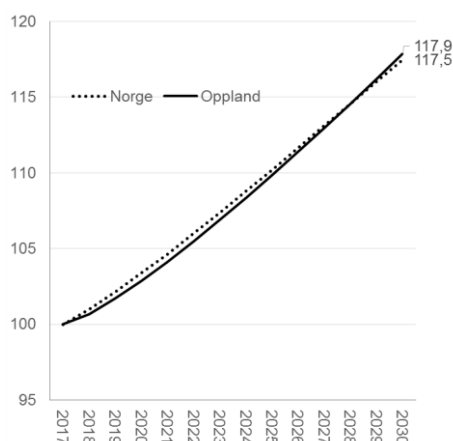
I dette scenarioet blir Norges vekst høy. Konjunktorene blåser riktig vei for Oppland, men fylket og alle de seks regionene mislykkes i å skape høy attraktivitet både for næringsliv og bosetting.

Selv med «tapte muligheter» vil folketallet øke til 197 000, noe som tilsvarer nesten 4 prosent (se figuren på forrige side). Attraktiviteten til Oppland vil likevel reduseres, da alle andre fylker vokser mer enn Oppland. Det blir flere barn i førskolealder, men færre barn i grunnskolen og i videregående skole. Videre vil det bli 10 000 flere eldre, og forsørgerbyrden vil øke raskere enn i det mer positive scenariet. Antall yrkesaktive pr pensjonist vil reduseres fra dagens 3,4 til 2,5. Antall arbeidsplasser holder seg konstant på grunn av vekst i offentlige arbeidsplasser. Over 3 000 arbeidsplasser i næringslivet forsvinner.

Attraktiv i medvind

Tiltakene i de regionale planene virker. Oppland klarer å følge med i utviklingen ved å ta ut det potensialet fylket har ut fra sine fortrinn, og blir attraktive for bedriftsetableringer og bosetting.

Folketallet øker med 17,9 prosent, og Oppland når 223 000 innbyggere i 2030. Veksten er litt sterkere enn landsgjennomsnittet. Folketallet øker i alle regioner, men mest i Lillehammerregionen og minst i Nord-Gudbrandsdalen. Det blir over 5 000 flere barn i førskolealder og over 2 000 flere barn i grunnskolen. Det vil også i dette scenariet bli 10 000 flere eldre. Selv om dette er det mer positive scenariet vil forsørgerbyrden øke. Antall yrkesaktive pr pensjonist vil reduseres fra 3,4 til 2,9. Antall arbeidsplasser øker sterkt, og det blir over 10 000 flere arbeidsplasser i næringslivet.

Attraktivitet

Hva skal til for å oppnå en utvikling lik scenariet «Attraktiv i medvind»? Attraktivitet skapes gjennom å endre stedenes kvaliteter slik at det blir mer attraktivt å bo-, besøke og/eller drive næringsvirksomhet. De regionale planene for verdiskaping, kompetanse og samferdsel skal bidra til dette. Dersom Oppland lykkes, vil fylket blir mer attraktivt, og veksten blir bedre enn forventet ut fra de strukturelle betingelsene.

Verdiskaping

Gjennom plan for verdiskaping skal det skapes mer vekst i næringslivet gjennom å satse på de næringsområdene som er pekt på i Innlandsutvalget rapport; bioøkonomi, industri, cyber/informasjonsikkerhet og reiseliv. Det å ha arbeidsplasser er avgjørende for å få folk til å bosette seg. Planene for samferdsel og kompetanse skal bygge opp under målene for verdiskaping.

Kompetanse

Kompetanse er et av de viktigste virkemiddelene for utvikling, omstilling og vekst for enkeltmennesket, organisasjoner og samfunnet som helhet. Fordi kompetansen vår går ut på dato mye raskere enn før, skal den regionale planen sikre bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse i arbeidsmarkedet. Et av hovedgrepene vil være å legge til rette for livslang læring og forsterke samhandlingen mellom arbeidslivet, kunnskaps/forsknings- og innovasjonsmiljøer og virkemiddelaktørene.

Oppland er avhengig av et konkurransedyktig næringsliv og en effektiv og god offentlig sektor. Dette krever at flest mulig innbyggere bidrar til verdiskapingen. Kompetansen må derfor økes på alle nivå fra barnehage til høyere utdanning, og arbeidslivet må i større grad investere i samarbeid for læring og kompetanse.

Samferdsel

For å kunne utvikle et godt transportsystem på veg og bane, er det viktig med gode og effektive kommunikasjonsakser. Dette forutsetter et veg- og banesystem som har tilstrekkelig kapasitet, og som reduserer reisetiden for privatpersoner og næringsliv. Dette krever også at areal- og transportplanleggingen sees i sammenheng. Da kan det utvikles attraktive byer og tettsteder med gode kollektivknutepunkter, og et stamrutenett mellom disse knutepunktene.

Grunnlaget for et godt transportsystem er størst rundt Mjøsbyene, men det er viktig med et godt transportsystem mellom Mjøsbyen og de øvrige regionsentrene. På denne måten kan det også utvikles gode bo- og arbeidsmarkedsregioner.

3. Oppland må samarbeide

Samfunnsaktørene i Oppland må samhandle på tvers av fag, sektorer, bransjer og geografi for å få til utvikling og vekst. Samfunns- og arbeidslivsaktørene har gode systemer, planer, og ressurser. Men for å skape vekst og gode tjenestetilbud, må det samarbeides!

En avgjørende faktor for å våge å samarbeide med andre for å løse felles oppgaver er tillit. Tillit skaper muligheter og øker produktiviteten i samfunnet. En må ha som mål å oppnå tillitsfull samhandling gjennom tverrfaglige samarbeidsarenaer. Om man klarer å bygge en samhandlingskultur på tvers av forvaltningsnivåer, sektorer og bransjer kan flere oppgaver løses på en bedre måte.

I perioden fram mot 2020 skal Oppland etablere en ny region sammen med Hedmark. Hedmark har mange likhetstrekk med Oppland. Det er et innlandsfylke med liknende geografi, alderssammensetning, befolkningsvekst og næringsstruktur. Målene i de tre regionale planene er overførbare inn i ei framtid sammen med Hedmark.

3.1 Gode eksempler på ulike former for tillitsfull samhandling

Samhandling på tvers er det viktigste virkemidlet for å møte framtidens utfordringer og nå målet om vekst i befolkning og bærekraftige arbeidsplasser. Det finnes flere gode eksempler på tillitsfull samhandling i Oppland.

Oppland er et festival- og arrangementsfylke, og det finnes mange gode eksempler på samarbeid om festivaler og arrangementer. Ett av mange eksempel fra Valdres er samarbeidet om Valdresdagen. Valdres Natur- og Kulturpark, Fagernes Handelsstand, Handelsnæringa på Leira, Mat frå Valdres, Kurv frå Valdres, Visit Valdres, Opplandstrafikk og festivalen Valdres sommersymfoni la ressurser inn i samhandling om dette arrangementet. Omsetningen i butikkene både på Fagernes og Leira økte med mange prosent. De lokale matprodusentene fikk også markedsføring og godt salg. Valdres sommersymfoni fikk ei flott ramme rundt sin festivalåpning.

Midt-Gudbrandsdal har også mange festivaler og arrangementer av god kvalitet. Flere av disse er en god blanding av amatører og høyt anerkjente artister, kunstnere og profesjonelle arrangører i tillitsfullt samarbeid. I Midt-Gudbrandsdal finnes både uformelle og formelle samarbeidsprosjekter mellom kommunale kulturskoler, musikk- og danselinje ved VGS, kommuner, arrangører og næringsliv. Det gjør det mulig å dyrke frem talenter, både av Norges- og verdensklasse. Samtidig er det attraktive arbeidsplasser innen kultur og arrangementskompetanse lokalt.

Vågå kommune deltar i et flyktningeprogram kalt «Flyktninger som ressurs.» Gjennom politisk og administrativt samarbeid i kommunen er målet å kunne gi et helhetlig tilbud for flyktninger som bosettes i kommunen. Dette gjelder alt fra bosetting, helsetjeneste, nettverksbygging, kontakt med arbeidslivet, innhold i introduksjonsprogram m.m. Høgskolen i Innlandet, Fylkeskommunen, Fylkesmannen, NAV, IMDI, Karriere Oppland m.fl. bidrar inn mot det lokale arbeidet ved å samordne og tilby virkemidler, økonomisk støtte og faglig bistand. Tilsvarende program gjennomføres i Sel kommune.

I Gjøvikregionen er et Gründer Innovasjonssenter under utvikling. Det 2.650 m² store lokalet vil åpne høsten 2018, og omfatter både HuB, inQubator, MakerSpace m.m. Bygget vil med det ha tilrettelagte områder hvor man kan utfolde seg og prøve ut ny teknologi og ikke minst lage egne prosjekter med alt som er tilgjengelig, fra mikroprosessorer til ny å utprøve teknologi - eksperimentering og

utprøving med påfølgende kompetent veiledning. Denne samhandlingen bygger på et regionalt samordnet innovasjonssystem.

I Gjøvikregionen finnes også et mini innovasjonssystem - Arena Q. Arenaen skal ha tilgang på regionens mest relevante aktører fra FOU, næringsliv og offentlige aktører. Disse skal delta i tematiske, tilrettelagt utviklingsseminarer med spesifikk kompetanse og/eller myndighet som belyser mulighetene for eksempel belyser kommersialiseringspotensialet ut fra et avsluttet forskningsoppdrag. Gjøvikregionen Utvikling er drifts- og utviklingsansvarlig. I tillegg til næringsaktører har NIBIO, NTNU og Sintef Raufoss Manufacturing (SRM) forpliktet seg til å delta i utviklingen av arenaen med beslutnings- /forsker- og utviklingskompetanse.

I Nord-Gudbrandsdal arrangerer NAV- kontorene faste frokostmøter med næringslivet i regionen. Møtestedene alternerer mellom kommunene i regionen. Tema for møtene kan være informasjon om behov for arbeidskraft og tilgang på arbeidskraft. Likeledes kunnskap om virkemidler og støtteordninger, behov for kompetansehevende tiltak i bedrift eller i NAV- og fylkeskommunal regi. Her møtes næringsforeninger, Karriere Oppland, kommunene, NAV-kontor og lokalt næringsliv.

Det er også etablert fora innen samferdsel - både innenfor veg og bane - hvor offentlige aktører, næringsliv og transportører jobber sammen for å få fram de gode løsningene og de riktige prioriteringene.

Et eksempel på en fast møtearena for samspillet mellom offentlig og privat sektor er opprettelsen av Valdresrådet. De er et rådgivende organ for utviklingsspørsmål for Regionstyret i Valdres. I tillegg til politikere er det åtte medlemmer fra nærings- og kulturlivet.

4. Felles satsinger som styrker Opplands attraktivitet

For å sikre helhet og sammenheng mellom de tre planene er det definert åtte felles satsinger. Disse satsingene følges opp med tiltakspunkt i den enkelte plan.

4.1 Reduserte klimagassutslipp legges til grunn for alle utviklingstiltak i Oppland

I en verden med klare negative effekter av klimaendringer er det flere lyspunkter i form av økende fokus på utslippsreducerende tiltak. Dette gjelder både innen politikktutforming og nærings- og produktutvikling. I framtida vil verdiskaping basert på fossile og forurensende ressurser og produksjonsmetoder tape i kampen mot "grønn" verdiskaping. Oppland må derfor ha fokus på positive klimaeffekter i sitt utviklingsarbeid. Dette innebærer ikke nødvendigvis at all produksjon skal være utslippsfri, men at alle tiltak og all utvikling skal ha reduserte klimagassutslipp som mål. Dette kan dreie seg om blant annet nye produksjonsmetoder, utvikling av ny teknologi, økt bruk av fornybare ressurser, fokus på gjenvinning og sirkulær økonomi, energieffektivisering, redusert eller endret transportbruk og digitalisering.

De som ikke klarer denne omstillingen vil tape i kampen om framtidige markeder. Det er mange eksempler på at næringslivet i Oppland har tatt utviklingen på alvor. Et eksempel er plastklyngen Arena i4plastics som nå bygger kompetanse på bioplast og biokompositter fordi det forventes at det er dette markedet vil etterspørre framover.

Transport står for over 40 prosent av klimagassutslippene i fylket. Det er ikke et mål å redusere transportomfanget, men transporten må skje på en mer klimavennlig måte. Dette kan skje gjennom gang-/sykkel- og kollektivtransport, men også gjennom å ta i bruk miljøvennlig drivstoff. Her kan fylkeskommunen bli ledende gjennom å stille krav, blant annet i forbindelse med offentlige anskaffelser.

4.2 Styrke Opplands og regionenes attraktivitet for å tiltrekke talenter, etablerere og investorer

Oppland har gjennom sitt ressursgrunnlag, kompetansemiljøer og eksisterende næringsliv et godt utgangspunkt for å tiltrekke seg etablerere, kapital og næringsliv. Men konkurransen om å være attraktiv er hard, og Oppland har slitt sammenlignet med andre regioner i Norge. Skal Oppland lykkes må det arbeides med tilrettelegging, synliggjøring og målrettet bruk av offentlige virkemidler. Det offentlige kan selv bidra til å skape innovasjon og positiv utvikling gjennom målrettet bruk av innovative offentlige anskaffelser. Gjennom å være en "krevende kunde" vil man både bidra til å utløse innovasjon og verdiskaping, men også utvikling av nye klimavennlige produkter og tjenester.

Det offentlige må tilby stabile og forutsigbare rammevilkår for oppstarts- og innovasjonsvirksomhet, og virkemiddelapparatet må tilrettelegge for slik virksomhet. Kompetanse er en avgjørende faktor for å lykkes og den er å finne hos blant annet eksisterende næringsliv. Flere koblinger mellom nytt og etablert næringsliv vil være en suksessfaktor. For å bygge kompetanse for framtida må det også satses på entreprenørskap i hele opplæringsløpet.

Et annet avgjørende element for å tiltrekke seg etableringer og investeringer er god og tidsriktig infrastruktur, både når det gjelder veger, jernbane, kollektivtilbud og bredbåndsstruktur.

4.3 Styrket bredbåndsdekning i hele regionen for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning

Til tross for en fragmentert bosetting og utfordrende geografi har Oppland sterke næringsmiljøer i alle deler av fylket. Dette er virksomheter som i stor grad er avhengig av digital infrastruktur. Gode elektroniske kommunikasjonsmuligheter er avgjørende for at steder skal være attraktive for næringslivet, innbyggerne og fritidsbeboerne i en verden med økende grad av digitalisering. Mye av ressursgrunnlaget som framtidig verdiskaping skal bygge på finnes i distriktene, som for eksempel landbruk og videreforedling av landbruksprodukter. For å utnytte dette ressursgrunnlaget, er det viktig med spredt befolknings- og arbeidsplassutvikling. Oppland er derfor nødt til å styrke utbyggingen av høyhastighets bredbånd i hele fylket.

Gode digitale løsninger er viktig innenfor svært mange felt. Det er grunnleggende for at både nye og eksisterende modeller for organisert persontransport skal fungere. Digitalisering og tilgang på digital

kompetanse er også avgjørende for at det skal kunne tilbys tilfredsstillende omsorgstjenester i framtiden til stadig flere eldre. Ressurser i omsorgssektoren må frigjøres via effektivisering og automatisering.

4.4 Prioritere infrastruktur som gir økt verdiskaping og som bidrar til at Oppland når klimamål

Alle typer infrastruktur er viktig for å kunne utvikle og styrke verdiskapingen i Oppland. Transportkorridorene må videreutvikles til og fra Innlandets markeder, og fylkesveger som gir økt verdiskaping skal prioriteres. Det må etableres samhandlingsarenaer og bygges allianser som sikrer prioritet i NTP og Østlandspakka.

Fylkesvegprogrammet må prioritere slik at verdiskaping og klimaeffektene styrkes. Samordnet areal og transportplanlegging er viktig for at Oppland skal oppnå en bærekraftig utvikling. Det må utvikles et transportsystem som bidrar til omstilling mot et lavutslippssamfunn. Miljø må vektlegges og prioriteres for å nå vedtatte klimamål.

Det skal utarbeides en ATP-strategi for Mjøsbyen som gir bedre infrastruktur og et bedre mobilitetstilbud. Ny infrastruktur vil skape en mer integrert bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Mjøsa, som igjen vil skape ny næringsvirksomhet. En prioritering av infrastruktur i Mjøsbyen vil skape et attraktivt næringsliv og gi økt verdiskaping.

Styrket næringsliv og økt verdiskaping rundt Mjøsa vil gi synergieffekter ved regionforstørring og omlandsutvidelser. Oppgradering av infrastruktur og forbedring av transporttilbudet, bidrar til at transport- og mobilitetstiden blir kortere. Dette styrker distriktenes attraktivitet for bosetting og muligheten for økt verdiskaping og næringsutvikling.

4.5 Utvikle et enkelt, moderne og pålitelig mobilitetstilbud

Mobilitet handler om å bevege seg, om frihet til å reise dit man vil, om å velge når og hvordan reisen skal være, og om å gjennomføre reisen. Opplands mobilitetstilbud består av kollektivtransport, samt transportformer som lånebil, sykling og gange. Fylkeskommunens kollektivtransporttilbud er en del av den helhetlige mobilitetsløsningen, og befolkningen tilbys effektiv og moderne persontransport. I tettbygde områder er gange og sykling, i kombinasjon med kollektivtransport, naturlige og attraktive løsninger for persontransport.

Oppland har et variert næringsliv spredt over hele fylket. Denne næringsstrukturen har grunnlag i en spredt bosetting, et solid ressursgrunnlag og tilgang på riktig kompetanse. Fylkeskommunen skal utvikle fleksible og helhetlige mobilitetsløsninger som skal ivareta alle som reiser, både på jobb, skole, handleturer og fritidsreiser. Det organiserte persontransporttilbudet skal bidra til at det er enkelt og attraktivt å bo i Oppland, produsere i Oppland og besøke Oppland.

Kollektivtransporten skal ivareta forbindelser innad i fylket, og mellom Oppland og nabofylkene. For å få sømløse mobilitetsløsninger er det viktig å samarbeide med nasjonale aktører og kollektivselskap i tilgrensende fylker.

4.6 Økt innsats for mer læring og utvikling i arbeidslivet

Samfunnet er i raskendring og automatisering, robotisering og digitalisering vil prege store deler av arbeidslivet framover. Manuelle arbeidsoppgaver erstattes av teknologiske løsninger. Det antas at 40 til 60 prosent av arbeidsplassene i løpet av få år har et annet jobbinnhold enn i dag. Flere arbeidsplasser vil forsvinne og nye oppstår.

Kravet til omstilling gjelder alle, også de med høyere og lengre utdanning. Relevant kunnskap og læring er avgjørende for at mennesker kan fungere i arbeidslivet og for at virksomheter kan utvikle seg. Kompetanse er en ferskvare og må stadig fornyes. Arbeidsplassen er den viktigste lærings- og kvalifiseringsarenaen, også for de som står utenfor arbeidslivet. God tilrettelegging av etter- og videreutdanning i et livslangt perspektiv er avgjørende for å møte den raske endringen i arbeidslivet.

Et av kjennetegnene ved virksomheter som lykkes godt både nasjonalt og internasjonalt, er at de samarbeider i klynger og at de har kontinuerlig samarbeid med et kunnskaps- og forskningsmiljø. Raufossmiljøet er et godt eksempel på et slikt samarbeid og kan være en utviklingsmotor for virksomheter og næringsmiljøer i hele fylket. Samhandling og kunnskapsdeling mellom ulike næringer, sektorer og kunnskaps- og virkemiddelaktører kan føre til utvikling og vekst. Skoleeiere og andre med ansvar for utdanning og opplæring må i større grad bli arbeidslivets utviklingspartner framfor utdanningstilbyder. Et slikt samarbeid vil også bidra til å gi utdanningstilbudene mer relevant innhold for virksomhetene.

Tall fra NAV viser at utdanning er en god investering. I Oppland har mer enn 30 prosent av de helt ledige ikke fullført eller bestått videregående opplæring. Sysselsettingsgraden er 90 prosent for de som har høyere utdanning mens den er 64 prosent for de som har grunnskole.

Oppland er det fylket med lavest utdanningsnivå målt etter utdanning utover treårig høyere utdanning. Samtidig er det like mange i Oppland som tar høyere utdanning som i andre fylker. Det er derfor viktig å legge til rette for arbeidsplassetableringer som også krever høyere utdanning. Økt bruk av forskning- og utviklingsressurser vil være et nyttig grep sammen med en offensiv etablerersatsing.

4.7 Styrke Oppland som et inkluderende samfunn

For å skape utvikling og vekst trenger kommunene flere innbyggere. Innvandring bidrar til vekst i befolkningen og gir arbeidslivet nyttig arbeidskraft. Godt integrerte innvandrere er en viktig ressurs for samfunnsutviklingen. De former stedet de bor på ved å delta i utviklingen av lokalsamfunnet og ved å bruke sin kompetanse og arbeidskraft i arbeidslivet.

Språkferdigheter og deltakelse i arbeidslivet er grunnleggende for god integrering og inkludering. Oppgaven er derfor å legge til rette for tilpasset språkopplæring og målrettet kvalifisering for utdanning eller jobb.

Oppland har en stor forsørgerbyrde som kommer til å øke de nærmeste årene. Derfor trengs flere folk i arbeid. Dette gjelder både for innvandrerbefolkningen og resten av befolkningen. Det er en relativt høy andel uføre og andre innbyggere som mottar passive ytelser fra NAV sammenlignet med resten av landet. Særlig blant de unge har andelen som mottar passive ytelser økt. I desember 2017 var det 1954 personer under 30 år som mottok passive ytelser i Oppland. Dette er et av forholdene som forklarer den lave yrkesdeltakelsen i fylket. En annen viktig faktor er at mange ungdommer flytter ut av fylket for å ta høyere utdanning noe som bidrar til den skjeve demografiske fordelingen.

4.8 Prioritere innsatsen mot virksomheter og kompetansemiljøer som gir stor sysselsettings- og verdiskapingseffekt

Fylket har et variert næringsliv og mange gode kompetansemiljøer. Sannsynligheten for utvikling og verdiskaping er størst i tilknytning til de sektorene hvor det allerede i dag finnes tunge kompetanse- og næringsmiljøer, eller i beslektede sektorer av disse. Oppland må bli enda bedre til å utnytte mulighetene det gir å ha sterke regionale næringsmiljøer med mange bedrifter innenfor samme næring, med samme teknologi, verdikjeder eller klynger. Man må også utnytte den offentlige støtten til forskning og utvikling på en best mulig måte. Over tid vil en slik prioritert innsats komme hele Oppland til gode.

Det vil sannsynligvis være store synergier å hente ved å forenkle tilgjengeligheten til virkemiddelapparatet og samle virkemidlene. Et tiltak i denne forbindelse er etableringen av en ny regional samarbeidsmodell mellom fylkeskommunen, Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd. Denne samhandlingen skal legge til rette for dialog og sikre optimal bruk av regionale og nasjonale virkemidler. Samhandlingen vil ha grunnlag i denne regionale planen.

I tillegg til de store økonomiske virkemiddelaktørene er kommunene med sin førstelinjetjeneste en viktig aktør for næringsutvikling og nyskaping. Det er viktig for attraktiviteten til regionen å ha et godt og samkjørt apparat for å møte de som ønsker å satse her. Det dreier både om rådgivning, økonomisk bistand samt tilgang på arealer og markeder.

5. Bedre samferdsel gir muligheter for Oppland

Tilgang til høyhastighets bredbånd er en forutsetning for å kunne ta del i den teknologiske fremtida. Samfunnet blir i stadig større grad avhengig av formidlingstjenester og ulike typer velferdsteknologi som krever slik tilgang. Høyhastighets bredbånd er også viktig for å øke konkurransekraften og verdiskapingen både i sentrale strøk og ute i distriktene.

Gjennom Paris-avtalen har Norge forpliktet seg til å kutte betydelig ned på utslipp av klimagasser. For å lykkes med dette må transportsektoren prioriteres. En stor andel av forurensingen kommer fra transportsektoren i dag. Samordnet areal og transportplanlegging er viktig for at Oppland skal bli et lavutslippssamfunn, og oppnå en bærekraftig utvikling.

NTP legger til grunn at mobiliteten (transport/reiseomfang) skal opprettholdes, og det må derfor utvikles et transportsystem som bidrar til omstilling mot et lavutslippssamfunn. Oppland skal bidra til å nå det nasjonale målet om å redusere utslippene med 30 prosent innen 2020 i forhold til 1990. Oppland har selv en målsetting om å være klimanøytrale innen 2025.

Oppland strekker seg på tvers av flere dalfører og naturlige transportkorridorer. De seks regionene i Oppland har derfor ulike samferdselstilbud og -behov. Transportkorridorene knyttes sammen av riks- og fylkesveger.

Fylkesvegnettet har stor betydning for næringslivet, er viktige øst/vest- og nord/sør-forbindelser og er bindeledd til riksvegnettet. Flere fylkesveger fungerer også som omkjørings- og beredskapsveger for gjennomgående riksveger med stor trafikk. I mange byer og tettsteder i Oppland har fylkesvegene viktige sentrumsfunksjoner.

Fylkesvegnettet har et betydelig vedlikeholdsetterslep. I fremtida må det derfor gjøre prioriteringer innenfor samferdselsområdet sett i lys av sentraliseringen og klimautfordringen i fylket

Befolkningen i Oppland bor spredt. Det er få kompakte byer og tettsteder som har mye trafikk. I store deler av Oppland vil personbilen fortsatt utgjøre en stor andel av persontransporten, og det må derfor tas noen valg for tilrettelegging for klimavennlige transportløsninger sett opp mot distriktenes transportbehov.

Historisk sett er samfunnet nå i det som kalles mobilitetsfasen. Det er ikke lenger snakk om enten en gående, syklende, bilist, togreisende eller bussreisende, men både og. Alle mobilister benytter mange ulike transportformer.

Mobilitet handler om friheten til å bevege seg, og velge den transportformen som passer best. Et enkelt, moderne og pålitelig mobilitetstilbud med kunden i sentrum, skal ta hensyn til kvalitet, sikkerhet og miljø.

De ulike aktørene må samarbeide om helhetlige løsninger for å utvikle gode mobilitetsløsninger og knutepunkter. Dette er avgjørende for å oppnå et koordinert og effektivt kollektivnett av jernbane, ekspressbusser og fylkeskommunens egen kollektivtransport. Fremtiden må bygge på en samordnet areal og transportplanlegging, dersom mobiliteten skal kunne opprettholdes i by og land.

Innlandsutvalget viser i sin rapport til regionforstørring og omlandsutvidelser. Dette skjer som følge av oppgradering og utbygging av vei- og banenetten. Reisetiden til og mellom regionsentre og andre

viktige reisemål reduseres. Gjennom bedre infrastruktur og transporttilbud kan befolkningen lettere bo et sted og jobbe et annet sted.

Bedre infrastruktur og mobilitetstilbud bl.a. i samarbeid med Hedmark fylkeskommune, vil skape en mer integrert bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Mjøsa. Gjennom konstruktive innspill, - i samarbeid med fylkeskommunene i Østlandssamarbeidet, - er det viktig å synliggjøre innlandets behov for regjeringens arbeid med kommende NTP.

Følgende fire plantema er prioriterte i planen:

- 1. Digital infrastruktur**
- 2. Infrastruktur, veg og bane**
- 3. Fra kollektivtransport til mobilitet**
- 4. ATP-strategi Mjøsbyen**

6. Plantema 1: Digital infrastruktur

MÅL: Styrke utbyggingen av høyhastighets bredbånd for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning

Høyhastighets bredbånd er et samlebegrep for digitale nett med stor kapasitet, og leveres i dag via digital infrastruktur som kobber, radio, mobil, satellitt, kabel-TV-nett eller fibernet.

Høyhastighets bredbånd basert på fibernet eller kabel-TV-nett kan gi hastigheter på 100 Mbit/s eller mer (nedstrøms). 56 prosent av Opplands husstander har tilgang til høyhastighets bredbånd med hastighet på minst 100 Mbit/s, mot 80 prosent på landsbasis. Dette viser den årlige dekningsrapporten fra Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom). Undersøkelsen kartlegger tilgangen til bredbånd for norske husstander og næringsbygg, basert på data innhentet fra tilbyderne av bredbånd per utgangen av første halvår 2017.

Høyhastighets bredbånd til alle er viktig, og en egen strategi for bredbånd er nødvendig for å sikre konkurransekraft og verdiskaping for næringsliv og befolkning både i sentrale strøk og ute i distriktene.

6.1 Samarbeid skal bidra til økt attraktivitet i by og land

Tilgang til høyhastighets bredbånd er en forutsetning for å kunne ta del i den teknologiske fremtida. Både kommersielle private tilbud og offentlig tjenestetilbud vil i stadig større grad bli avhengig av formidlingstjenester og ulike typer velferdsteknologi. Samfunnet er i dag helt avhengig av at den digitale infrastrukturen fungerer. Forvaltning, offentlig tjenesteproduksjon, næringsliv, utdanning, helsetjenester, samferdsel og Forsvaret er i dag helt avhengige av at det digitale nettet fungerer.

Fylkeskommunen skal være en pådriver for å identifisere utbyggingsbehov i samarbeid med kommuner og regioner. Fylkeskommunen vil arrangere ulike kompetansehevende tiltak som konferanser, workshops, delta konkret i søknadsskriving og være en kompetansestøtte for søkere. En del av strategien er å tenke regionalt i forbindelse med søknader. Samarbeid på tvers mellom fylkeskommunen, kommuner, regioner, private aktører og bredbåndleverandører er viktig for å lykkes.

Det må bevilges penger til økt bredbåndsutbygging i Oppland. Pengene bør i første omgang gå til prosjekter for fastboende og næringsliv. Bredbåndsutbyggingen bør også komme hytteområder og turistdestinasjoner til gode der det er naturlig / mulig. Både kommuner og næringsliv må også selv prioritere bredbåndsutbygging for at denne satsingen skal lykkes.

Fylkeskommunens midler kan brukes til forberedende analyser, utarbeidelse av dekningskart og som direkte tilskudd til konkrete prosjekt, dersom de kan ha utløsende effekt. Fylkeskommunens ordinære regionale utviklingsmidler må også kunne sees som aktuelle i denne sammenheng.

6.2 Digitale trender bidrar til en enklere og framtidsrettet hverdag.

Fremtida vil bygge på digitale løsninger med automatisering, robotisering og løsninger basert på ulike typer kunstig intelligens. Det finnes mange trendanalyser og prognoser om fremtiden og hvordan en skal utnytte mulighetene som ligger i teknologien. De digitale løsningene vil påvirke vår hverdag; hvordan alle beveger og transporterer seg, og strukturen i næringslivet og samfunnslivet generelt.

Offentlig tjenesteproduksjon vil også ta del i denne utviklingen. Kommunene vil for eksempel kunne ta i bruk ny velferdsteknologi som kan føre til at eldre kan bo lengre hjemme.

Å bygge såkalte smarte samfunn er en klar trend. Det er allerede satt i gang en rekke smart-initiativ tilknyttet byer og småsteder, infrastruktur, bygninger og hus. Smart-teknologi vil si å utvikle innovative framtidsrettede høyteknologiske løsninger som bidrar til et bærekraftig klima og reduserer det økologiske fotavtrykket. Utvikling av smarte samfunn kan bidra til å styrke bærekraftig og økonomisk vekst i Oppland.

7. Plantema 2: Infrastruktur; veg og bane

MÅL: Styrke kommunikasjonene til/fra og i fylket for å stimulere til økt verdiskaping

Oppland fylke er med sin sentrale beliggenhet et viktig transittfylke i internasjonal og nasjonal målestokk. Transportkorridorene er avgjørende for personer og gods på veg og bane, med viktige nasjonale transportårer som E6, E16 og Dovrebanen, samt andre viktige kommunikasjonslinjer som Rv4 og Gjøvikbanen. Prioriteringer i NTP av de viktige transportkorridorene i Oppland fylke, er derfor også avgjørende i nasjonal og internasjonal målestokk.

7.1 Styrke de nasjonale transportkorridorene

7.1.1 Aksen Trondheim – Lillehammer – Oslo; E6 og Dovrebanen

Dette er en svært viktig nasjonal transportkorridor for både person- og godstransport, og med stor betydning for utvikling av Mjøsregionen.

E6

E6 gjennom Gudbrandsdalen er en del av transportkorridoren Oslo-Trondheim. E6 inngår i en del av hovedvegnettet Trans-European Transport Network (TEN-T), som er EUs program for grense-kryssende infrastruktur i Europa for å fremme positiv samfunnsutvikling og konkurranseevne. I Norge bidrar korridoren til å knytte den nordlige og sørlige delen av landet sammen, og er også viktig for eksport og import av gods til og fra Nord-Vestlandet, Midt-Norge og Nord-Norge. Vegen er svært viktig for næringsliv og bosetting i også vår region, og av stor betydning for Oppland, ved at den binder sammen lokalsamfunn og regioner i fylket.

Store deler av E6 Gardermoen-Biri har de siste seks - sju årene blitt bygget ut som fire-felts motorveg. Full fire-felts-utbygging videre fra Kolomoen og fram til Moelv har startet opp. Det er viktig med kontinuerlig utbygging fra Moelv og nordover forbi Lillehammer til Øyer. Det er også viktig at arbeidet med ny Mjøsbru prioriteres, slik at denne ikke blir en flaskehals når øvrig vegnett er utbedret.

Nye E6 Frya-Sjoa, som er etappe en på strekningen Ringebru-Otta, åpnet for trafikk i 2016. Etappe to består av to delstrekninger: Elstad – Frya og Sjoa – Otta. Det er nå viktig å få ferdigstilt og vedtatt traseløsning forbi Ringebru (forventes avklart 1. halvår 2018), slik at de gjenstående strekningene kan prioriteres i NTP 2022-2033.

Dovrebanen

Dovrebanen gjennom Oppland er hovedforbindelsen for jernbanen mellom Oslo og Trondheim, både for person- og godstog. Dovrebanen spiller en viktig rolle både nasjonalt og internasjonalt.

NTP slår fast at Inter-City (IC) skal bygges ut til Lillehammer innen 2034. Dette gir både økt kapasitet og redusert reisetid for det regionale tilbudet Oslo-Lillehammer og fjerntog Oslo-Trondheim. Det vil gå to tog i timen mellom Oslo og Lillehammer, og reisetiden blir redusert med ca. 50 minutter.

Dobbeltspor på strekningen Langset - Kleverud ble ferdigstilt i 2015. En samlet og enhetlig planlegging for hele strekningen Kleverud – Hamar – Lillehammer, må følges opp med kontinuerlig

finansiering og utbygging. Etablert prosjektorganisasjon må opprettholdes for å sikre effektiv og rasjonell utbygging.

Jernbanedirektoratet jobber også med en fjerntogstrategi på oppdrag fra Samferdselsdepartementet, hvor strekningen Oslo-Trondheim inngår. En problemstilling i dette arbeidet er om tilbudet i større grad skal rendyrkes som et tilbud mellom storbyene, eller om det fortsatt skal spille en regional/lokal rolle underveis. Dersom en velger en rendyrking av fjerntogkonseptet, må et supplerende regionalt tilbud etableres. Dette gjelder strekningen Lillehammer-Dombås(-Åndalsnes).

IC-utbyggingen vil gi tilsvarende forkortet reisetid for fjerntogene, kanskje litt mer. Bedre persontogtilbud mellom Oslo og Trondheim krever utbygging av jernbanens infrastruktur også mellom Lillehammer og Trondheim. Bedre infrastruktur vil også gi økt kapasitet for godstogene. Infrastrukturtiltak på fjerntogstrekningen Lillehammer - Trondheim må derfor innarbeides i kommende NTP.

Det er svært viktig å jobbe målrettet og strategisk for økt fokus på utbyggingen til Lillehammer i kommende NTP. Full utbygging av dobbeltspor til Lillehammer er svært viktig for regional utvikling. Dette er også svært viktig for utvikling av godstransport på bane mellom Oslo og Trondheim. Dobbeltspor er et stort nasjonalt løft, men er svært viktig i et klimaperspektiv.

7.1.2 Nord-Vestlandet - Oppland/sentrale Østlandet med Rv 15/Strynefjellet, E136 og Raumabanen

Dette er en viktig transportåre mellom øst og vest / nord -sør for regional- og internasjonal transport.

Rv 15

Strynefjellet utgjør i dag en viktig øst-vest-forbindelse for Nordfjord og Sunnmøre, men også for nord-sør-trafikken mellom Oslo og Nord-Vestlandet. Lav tunnelstandard, vinterrestriksjoner og tunge stigninger har satt begrensninger for trafikken.

Rv15 har følgende utfordringer; riksveg med lokalfunksjon, mye randbebyggelse langs vegen, smal veg i forhold til trafikkmengde, dårlig kurvatur, utfordringer i tettsted; eks Lom, trafikkert tettsted med «rotete» trafikkbilde og manglende g/s-veg.

E39 m/Kvivsvegen (på Sunnmøre) har økt interessen for Strynefjellet. Utarbeidet KVVU på Rv 15 har vært behandlet i fylkestinget og har gitt sin tilslutning til alt B2 (Ospelitunnelen – Lægervatn). Departementet må følge opp denne. Dette har stor betydning for trafikkavviklingen gjennom Ottadalen, og videre planlegging må innarbeides i kommende NTP 2022-2033.

Jernbanen fanger i dag ikke opp gods fra vestsiden av Strynefjellet. En terminalløsning i Gudbrandsdalen, ideelt sett så nær Rv 15 som mulig, kan muligens løse dette. Dersom jernbanen fanger opp mer av godset som kommer over Strynefjellet, vil tungtrafikken i Gudbrandsdalen kunne reduseres.

E136

E136 er en viktig transportveg mellom Østlandet og Nord-Vestlandet - også for næringslivet. Mellom Rauma og Lesja er det strekninger som skaper utfordringer for store kjøretøy. Dette gjelder også Jora bru hvor det foreslås kurveutbedring og ny bru. Tiltaket startes opp i 2020.

Raumabanen

Raumabanen er en sidebane til Dovrebanen, der togene i stor grad korresponderer med fjerntog mellom Oslo og Trondheim. Det må jobbes videre med bedre korrespondanse på Dombås nordover mot Trondheim. Dette må ses i sammenheng med utviklingen av et 2-timerstilbud Oslo-Trondheim. Det jobbes også med en egen godsstrategi for Raumabanen for å finne ut hvordan man kan ha et konkurransedyktig tilbud for transport av gods på banen.

Elektrifisering av dieseldrevne banestrekninger er aktuelt, men dette må sees opp mot investering i alternative drivstoffformer på tog. Det foregår flere forsøk på dette internasjonalt. Det bør etableres et samarbeid med Møre og Romsdal fylkeskommune og Jernbanedirektoratet for å se om Raumabanen kan være en pilot i denne sammenheng.

7.1.3 Aksen Gjøvik – Jaren – Oslo; Rv4 og Gjøvikbanen

Denne aksen er svært viktig for Gjøvik- og Hadelandsregionens kopling til Oslo som bo- og arbeidsregion. Den har også stor betydning for utvikling av gods på Bergensbanen.

RV4

Rv 4 går gjennom Oslo, Akershus og Oppland og er hovedforbindelsen mellom Vestoppland og Akershus og Osloområdet. Veggen fungerer også som avlastningsveg for E6 ved stor trafikk eller andre hendelser. Veggen har stor regional betydning for næringslivet og arbeidspendlere, i tillegg til at den har en viktig funksjon for lokal trafikk rundt Gjøvik og på Hadeland. Trafikken på Rv 4 varierer fra ca. 5500 i ÅDT (Års-døgn-trafikk) i sør, til over 13 000 på enkelte strekninger i Gjøvik.

En annen viktig korridor i regionen er Fv 33, som er hovedvegen mellom Gjøvikområdet og Valdres. Veggen er også et alternativ mellom Gjøvik og Minnesund, og videre mot Gardermoen og Oslo.

Gjennomført KVVU-arbeid for strekningen Oslo – Gjøvik – Mjøsbrua hvor Rv 4 og Gjøvikbanen inngår, gir viktige innspill til videre planlegging og utbygging. Her må 4-feltsveg på strekningen Gjøvik-Mjøsbrua legges til grunn. Det er viktig denne strekningen blir omtalt i kommende NTP, slik at arbeidet med kommunedelplan kan startes.

Gjøvikbanen

Persontogtilbudet på Gjøvikbanen er konkurranseutsatt, og ny konkurranseutsetting vil trolig skje i 2018 eller 2019. Innfasing av 10 nye togsett forventes avsluttet i 2018. Togtilbudet mellom Gjøvik og Oslo er for dårlig med bare timesfrekvens.

Det er forståelse for at Gjøvikbanen med dagens trasé ikke kan utvikles til en moderne bane. Derfor er det gjennomført et planarbeid med tanke på ny trasé Oslo – Roa – Jaren, som på sikt skal løse kapasitetsutfordringene for person- og godstransport. Dette er lagt til grunn for en videre utvikling av banen Jaren – Gjøvik og mulig sammenkobling med Dovrebanen.

Resultatet blir kortere kjøretid og timesfrekvens mellom Oslo og Gjøvik, og halvtimesfrekvens mellom Jaren og Oslo. Dette vil bidra til økt godstrafikk på Bergensbanen over Roa, som avlaster Oslotunnelen. Det har blitt utarbeidet en «KVVU Transportsystemet Jaren (Oslo) - Gjøvik - Moelv», der det anbefalte konseptet innebærer en sammenkobling av Gjøvik- og Dovrebanen. Ekstern kvalitetssikring (KS1) for prosjektet pågår.

Dobbeltspor Oslo - Roa/Jaren, sammenkobling av Dovre- og Gjøvikbanen og fire-felts veg mellom Gjøvik og Mjøsbrua, må følges opp i arbeidet med kommende NTP. Nevnte infrastrukturtiltak vil

styrke Hadelandsregionen og Mjøsregionen som bo- og arbeidsmarkedsregioner, og gi nye muligheter for reisende og for godstrafikken.

7.1.4 Aksen Oslo – Valdres – Bergen; E16 er tilknytningen til Mjøsområdet

Dette er en vintersikker nasjonal transportkorridor for både person- og godstransport gjennom stort sett jernbaneløse distrikter.

E16

E16 er europavegen mellom Oslo (Sandvika) og Bergen og er en av de tre hovedvegforbindelsene mellom Østlandet og Vestlandet som Stortinget er enige om å videreutvikle.

Etter at det i de senere år har skjedd omfattende utbygging på E16 gjennom Valdres, er det nå viktig å realisere verdien av utbyggingen, og bygge ut reststrekningen Bjørge-Øye med sammenhengende god standard. Både OFK og Valdresregionen har prioritert «Fagernes-Hande» og «Kvamskleiva»- som innspill til gjeldende NTP.

Det er viktig at en tidlig i arbeidet fram mot NTP 2022-33 får utarbeidet en samlet gjennomføringsplan og nødvendige strekningsvise planer for E16 gjennom Valdres. Dette er nødvendig både for intern prioritering langs E16 og for å få et vurderingsgrunnlag i forhold til de øvrige øst-vest forbindelsene.

7.1.5 Flyplasser

Reiselivs- og turistnæringen er svært viktig for hele Oppland fylke. Reiselivsnæringen er den raskest voksende næringen globalt.

Fram til 2030 er det forventet en vekst på ca. 85 prosent i internasjonal turisme. Det ligger derfor godt til rette for en videre vekst i turismen i Oppland, men da må turistene komme seg hit på en effektiv måte. For at denne viktige næringen skal utvikles videre mot et større marked enn det norske, ventes det at mye av veksten må komme med fly.

God tilgjengelighet med fly er avgjørende for å lykkes i det internasjonale reiselivsmarkedet. Antall reisende via Gardermoen forventes økt fra dagens 26 millioner passasjerer til 35 millioner passasjerer i 2030. 64 prosent er fritidsreiser. Økningen krever en tredje rullebane.

For at Oppland skal ta sin del av turistmarkedet, må dobbeltspor til Lillehammer bygges ut. God offentlig transport på veg og bane, både fram til og internt i fylket, er viktig for at regionen skal være attraktiv. Reiselivsbransjen i Oppland er sammensatt av få store og mange små aktører. Felles innsats mot det internasjonale markedet er avgjørende for suksess.

En videre chartersatsing over Fagernes lufthavn Leirin kan styrke utviklingen av Valdresregionen og Fjellregionen.

7.1.6 Godspakken

I Jernbanedirektoratets godspakke er det foreslått å bygge nye eller forlenge eksisterende kryssingsspor på de fleste jernbanestrekningene i Norge. Ved å forlenge kryssingsspor vil godstogenes lengde kunne økes. Det er den viktigste bidragsyteren for å redusere enhetskostnadene knyttet til framføringen av godstogene. Dette vil bedre konkurransekraften til godstransport på bane.

Oslo-Bergen er strekningen der jernbanen har høyest markedsandel for kombigods. Flertallet av godstogene på denne forbindelsen benytter Gjøvikbanen over Roa. Høy kapasitetsutnyttelse på Gjøvikbanen forhindrer en videre vekst i antall godstog på tider som er attraktivt for kombigodset. Det er i godspakken derfor lagt til grunn forlengelse av kryssingsspor på Gjøvikbanen.

Godstransport på bane mellom Oslo og Trondheim har også en betydelig markedsandel. Konkurransen fra veitransporten er økende som følge av at veiforbindelsene i korridoren har blitt vesentlig bedre. Manglende sporkapasitet mellom Hamar og Lillehammer, samt en lite konkurranse-dyktig godsterminal i Trondheim, er forhold som begrenser utvikling av godstransport på bane. Dette må derfor ha fokus i kommende NTP.

Også på Dovrebanen er det lagt opp til en forlengelse av kryssingsspor. Dette vil komme godstrafikken på Raumabanen til gode.

7.1.7 Nasjonale turistveger i Oppland

Statens vegvesen ønsker gjennom satsingen på Nasjonale turistveger å skape overraskende og spennende opplevelser for alle som tar seg tid til å oppleve natur, arkitektur, kunst og historier langs vegen. Hver strekning skal stå frem med sin egen tydelige identitet, og formidle gode opplevelser av norsk natur på sitt ypperste. Fjell, vidder, fosser, fonn, fjorder og kyst skal oppleves fra bilvinduet og fra tilrettelagte stopp. Satsingen er utviklet av Statens vegvesen på oppdrag fra Stortinget og regjeringen.

Som fylkesvegeier har Oppland fylkeskommune ansvaret for drift og ordinært vedlikehold av turistvegstrekingene i Oppland. Drift og vedlikehold av dette vegnettet må prioriteres i et reiselivsperspektiv.

7.2 Styrke fylkesvegene

Det er et mål å øke innsatsen på vedlikehold for å redusere etterslepet på fylkesvegnettet og gjøre dette bedre rustet til å takle flom og ekstremvær.

I Oppland er det 3 007 km med fylkesveg, hvor 2 670 km har med fast dekke. Det er ca. 200 km med g/s-veg. Fylkesvegnettet utgjør 52 prosent av det offentlige vegnettet i fylket. Det kommunale vegnettet utgjør 34 prosent og riksvegnettet 14 prosent av det offentlige vegnettet.

Fylkesvegnettet i Oppland varierer fra veger med en betydelig regional og interregional funksjon, til veger med en lokal funksjon, i bygd og by. Fylkesvegnettet har stor betydning for næringslivet, er viktige øst/vest-forbindelser, og er bindeledd til riksvegnettet. Dette gjelder blant annet:

- Fv. 33 Minnesund – Gjøvik – Bjørge (Valdres)
- Fv. 51 Gol – Fagernes - Tessanden (Valdres/Ottadalen/Gudbrandsdal)
- Fv. 53 Tyin-Årdal (Til/fra Østlandet)
- Fv. 27 Ringebru – Enden – Folldal (Til/fra Østerdalen)

Andre fylkesveger med viktige regionale funksjoner er

- Fv. 34 Jaren – Fluberg

- Fv. 250 Vingrom - Dokka
- Fv. 255 Lillehammer – Gausdal – Skåbu – Vinstra

Flere fylkesveger fungerer også som omkjørings- og beredskapsveier for gjennomgående riksveger med stor trafikk.

Mange fylkesveger har viktige funksjoner i byer og tettsteder, for eksempel Vestre Totenveg/ Strandgata i Gjøvik og Kirkegata/Fåberggata i Lillehammer. Fylkesvegene er et viktig element i flere stedsutviklingsprosjekter. Fylkeskommunen samarbeider med kommunene, Statens vegvesen og næringslivet om planlegging, gjennomføring og finansiering.

Den øvrige næringslivstransporten stiller også store krav til vegnettet. En betydelig del av fylkesvegnettet har en viktig funksjon for blant annet tømmertransport og transport til industrien og landbruket i fylket. Store flaskehals er utbedret i løpet av de siste årene. Det er imidlertid behov for betydelige utbedringer for å gjøre «næringstransporten» sikrere og mer effektiv.

Fylkesvegnettet er mangslungent, med veger av ulik standard som fyller ulike funksjoner. Også trafikkmengden, målt som *årsdøgnetrafikk* (ÅDT), varierer veldig mellom ulike fylkesvegstrekninger. ÅDT må derfor være et viktig parameter når knappe ressurser skal fordeles til investeringer og vedlikehold på et omfattende fylkesvegnett.

ÅDT= Årsdøgnetrafikk. Det samlede antall kjøretøy som passerer et snitt av en veg i løpet av et år, dividert med 365

Tabell: ÅDT- fordeling i % av fylkesvegnettet

Trafikkmengde ÅDT	Andel i % av fylkesvegnettet
Over 5000	1,6
Mellom 1500 og 5000	11,6
Mellom 500 og 1500	32,2
Under 500	54,6

7.2.1 Vedlikehold skal prioriteres

Vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegnettet er stipulert til å være om lag 1 500 millioner kroner. Dette er et grovt overslag, og mye av det som er anslått til å være etterslep i henhold til vegens fundament, er basert på datamodeller som har dekkelevetid som utgangspunkt.

Det er svært krevende å anslå hvor mye etterslepet endrer seg fra år til år. Det foreligger dessverre ingen tilstandsregistreringer av vegnettet de senere år, men det arbeides med å få dette på plass.

De årlige tildelingene til drift og vedlikehold i perioden 2013 til 2017, har vært mindre enn hva som er regnet som *normalbehov* per år. Normalbehov vil si hvor mye det koster å drifte og vedlikeholde vegnettet per år, slik at tilstanden ikke forringes. Beløpet er beregnet ut i fra veglengde, type veg og antall vegobjekter.

Med utgangspunkt i de økonomiske rammene for fylkesvegene de neste fire årene, er det ikke sannsynlig å redusere vedlikeholdsetterslepet. Den foreslåtte årlige tildelingen i 2018-21 til drift og vedlikehold er vesentlig under det som er regnet som normalbehov, og det vil bli en meget krevende oppgave å unngå å få økt vedlikeholdsetterslep i perioden.

Med det store vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegnettet, er det viktig å gjennomføre tiltak på den delen av vegnettet som gir størst nytte, og på en slik måte at en får mest mulig igjen for ressursinnsatsen. Det betyr at en må være tydeligere på innretningen av budsjettbruken på fylkesvegene. En må se på muligheten for flere tiltak innenfor geografiske områder, slik at også gjennomføringen av vedlikeholdet blir rasjonelt og effektivt.

Fylkeskommunen har delt vegnettet inn i funksjonsklasser for å vise hvilken betydning vegen har. Funksjonsklassene benyttes i dag hovedsakelig for fastsettelse av byggegrenser og behandling av byggesaker og avkjørselssaker langs fylkesvegene. Funksjonsklassene bør legges til grunn for utarbeidelse av vedlikeholdsprogrammet, slik at en ser nytten av pengene/fylkesvegmidlene som brukes.

I inneværende planperiode ble prinsippet om «godt nok» innført på vedlikeholdsprogrammet. Det betyr at en gjør det en mener er tilstrekkelige for å få en god nok veg i forhold til vegens funksjonsklasse og ÅDT.

Fylkesvegbudsjettet skal dekke veg og elementer som knyttes til trafikk. Pengene må derfor fordeles mellom mange gode formål som veg, g/s-veger, trafiksikkerhetstiltak, kollektivtrafikktiltak med mer. Fordelingen av pengene må også sees i lys av transport- og klimautfordringen.

Transport er en av de store kildene for klimautslippene i Oppland. Samtidig er transport en av de mest utfordrende kildene å påvirke. Det er et mål at Oppland skal være klimanøytral innen 2020. Det arbeides for redusert klimaavtrykk og lokal miljøbelastning fra transportsektoren gjennom økt kollektivandel. Det jobbes også for at kollektivtransporten skal være fossilfri innen 2020. Gjennom offentlige anskaffelser vil fylkeskommunen stille miljøkrav til entreprenører og operatører.

Det er behov for å gjennomføre store og små vegtiltak, både når det gjelder investering og vedlikehold. Fylkeskommunen har gjennomført store investeringstiltak på Fv33; Akershus grense - Totenvika, og nå iverksettes tiltak over Tonsåsen.

Gjenstående strekninger på Fv33 er Svingvold - Odnes, Oppsal - Bondelia og Skreia - Lena hvor de to sistnevnte har stort fokus. Trafikken her varierer mye, med ca. 20 000 ÅDT når man nærmer seg Gjøvik. Tungtrafikkandelen er stor. Det skal gjennomføres en studie for å avklare Fv33 Skreia - Gjøvik sin framtidige funksjon i lokal, regional og nasjonal betydning.

Det er gjennomført en mulighetsstudie vedrørende vinteråpent eller eventuelt tidligere åpning av Fv 51 over Valdresflya og tidligere åpning av Fv 55 over Sognefjellet til Sognefjellshytta.

Mulighetsstudien anbefaler utbedringer som må gjennomføres dersom det skal være mulig med tidligere åpning eller helårsåpen veg. Tiltakene krever midler til eventuelle utbedringer.

Det gjennomføres for tiden flere ATP-prosjekter (Areal og transportplan) i fylket. Innenfor transport er tiltakene rettet mot gange, sykkel og kollektivtransport for å nå klimamålene. Gjennomføring av tiltak er ofte et spleiselag mellom kommune og fylkeskommunen, og fylkeskommunens andel blir i stor grad belastet fylkesvegbudsjettet.

Det er et stort vedlikeholdsetterslep på fylkesvegnettet, og det er behov for investering og tyngre vedlikehold på vegnettet. Dette gir grunn til å stille spørsmål om bruk av fylkesvegmidler opp mot andre typer tiltak - tiltak som må sees i bl.a. et klimaperspektiv. Avveiningen er utfordrende. I tillegg kan fylkeskommunen få økonomiske utfordringer blant annet knyttet til omklassifisering av vegnettet, veglys og Randsfjordferga.

Dagens bevilgninger er begrensede, og det er derfor nødvendig å se på hva som er realistisk å gjennomføre med tilgjengelige midler. Erfaring og beregning tilsier at det som gir best samfunnsnytte og økonomisk innsparing på sikt, er å gjennomføre tiltak som vil forlenge dekkelevetiden. Dette er også i samsvar med sentrale planer for strategisk vedlikehold (Nasjonal transportplans handlingsprogram 2014-2017), og Statens vegvesen rapport nr. 66 «Strategisk plan for vegvedlikehold».

Det må prioriteres og gjennomføres vedlikeholdstiltak på fylkesvegnettet som gir størst nytte - inkludert næringstransporten. Samtidig må en ha fokus på tiltak som gjør at nasjonale og fylkeskommunale klimamål kan nås. Disse to utfordringene krever klare prioriteringer. Vedlikeholdsetterslepet må derfor ha fokus der trafikketterspørselen er størst. Videre må tiltak iverksettes i områder som kan bidra til at klimamålene nås.

Som oppfølging av denne planen må det utarbeides et nytt handlingsprogram for fylkesvegene, og en strategi for drift- og vedlikehold av fylkesvegnettet.

Gang- og sykkelveger

Gang- og sykkelvegnettet er særlig viktig i byer og tettsteder og i tilknytning til skoleveg. Det gjenstår fortsatt et stort utbyggingsbehov. Per 1.12.16 er det ca. 200 km gang- og sykkelveg langs fylkesvegene, i tillegg til fortau. Av dette eies og driftes 70 km av kommunene.

Trafikksikkerhetstiltak

Trafikksikkerhet er et gjennomgående perspektiv innenfor alle kategorier av vegprosjekter.

Trafikksikkerhetshensyn er ofte av de utløsende faktorene for at et prosjekt blir prioritert, og det er et hensyn som alltid skal ivaretas når tiltak planlegges.

Kollektivtrafikkens infrastruktur

Det finnes ca. 3 500 offisielle holdeplasser i fylket. Disse er fordelt på riks-, fylkes- og kommunale veier. Standarden varierer, og de færreste tilfredsstillende dagens krav til universell utforming. I tillegg finnes et stort antall stopp som er knyttet til skoleskyss - mange av disse er knyttet til kommunalt vegnett.

Med grunnlag i handlingsprogrammet for fylkesvegene 2018-2021 ønskes gjennomført en rekke tiltak innenfor programområdene for kollektivtrafikk og miljø- og service. Det planlegges og utføres også utbedringer av holdeplasser i forbindelse med andre prosjekter på veg og gang- og sykkelveg. Økt kollektivtilbud i byene, for å nå klimamålene, må følges opp med bedre infrastruktur og fremkommelighetstiltak.

Ferjesambandet Horn-Tangen, Randsfjordferja II

Randsfjordferja II går mellom Horn og Tangen i Gran kommune og binder Fv. 34 sammen med Fv. 245. Ferja betjener lokalsamfunnet i Bjønroa og fungerer også som en øst/vest-forbindelse. Fra 2010 har Oppland fylkeskommune hatt driftsansvaret.

Som landets eneste innlandsferje i helårsdrift, transporterer Randsfjordferja II årlig om lag 25.000 kjøretøy og 40.000 passasjerer.

Det er igangsatt et forprosjekt hvor oppgradering og reparasjon av dagens ferje til nullutslipps- eller lavutslippferje skal vurderes opp mot både retrofit nullutslipps ferje og anskaffelse av ny nullutslippsferje.

8. Plantema 3: Fra kollektivtransport til mobilitet

MÅL: *Utvikle et enkelt, moderne og pålitelig mobilitetstilbud med kunden i sentrum, som tar størst mulig hensyn til kvalitet, sikkerhet og miljø.*

For å innfri forventningene til enkel og moderne persontransport, er kollektivtransporten en del av løsningen. Kollektivtransporten er viktig for mobiliteten i, til og fra Oppland. Mobilitet handler om å bevege seg, om frihet til å reise dit man vil, om å velge når og hvordan reisen skal være, og om å gjennomføre reisen. De reisende er mobilister, og persontransporten i Oppland tilpasses mobilistens behov. Bil, fly, tog, sykkel, gange, taxi og buss er transportformer i persontransportens reisekjeder. Reisen er kort eller lang, og transportformene kombineres og velges.

Kollektivtransportselskaper er mobilitetselskaper, med mål om å gjøre det enkelt for reisende å velge den transportformen og reisekjeden som passer best.

Et godt mobilitetstilbud kjennetegnes ved lett tilgjengelig og tilrettelagt informasjon, og samarbeid mellom ulike aktører om informasjons-, bestillings- og betalingsløsninger på digitale plattformer. En velfungerende digital infrastruktur, tilgjengelig for alle overalt hele tiden, er helt avgjørende. Å legge til rette for gode digitale løsninger er grunnleggende for at både nye og eksisterende modeller for organisert persontransport skal fungere. Aktørens mulighet til direkte kommunikasjon ved hjelp av ulike digitale plattformer bidrar til å sette kunden i sentrum.

I Oppland er personbilen viktig for effektiv persontransport. En helhetlig løsning for persontransport i Oppland inkluderer både bilen og vegen, bussen og knutepunktene, togene og stasjonene, gange og sykkel. Mobilitetsløsninger med fokus på den reisendes behov og forventninger gir helhetlige løsninger. Å kunne velge å ikke eie egen bil, men ha tilgang til bil når man må, er en form for fleksibilitet som oppnås ved samarbeid om mobilitet. Befolkningen, som skal gjøre sine daglige reiser, og besøkende, turisten som besøker Oppland, kan planlegge sine reiser til og fra og mellom destinasjoner, og ulike transportformer kan velges ut fra behov.

Fokus på universell utforming i reisekjeden gjør mobilitetstilbudet tilgjengelig for alle brukergrupper, og det tas nødvendige hensyn til spesielle behov i en befolkning med økende andel eldre.

Fylkeskommunens kollektiv- og mobilitetstilbud kan bidra til å nå de overordnede miljø- og klimamål gjennom å stille krav til reduserte utslipp, uansett transportform. Kravene som stilles skal utformes med utgangspunkt i teknologisk utvikling og hva som er hensiktsmessig for å nå miljø- og klimamål, og samtidig tilby transporttjenester som ivaretar forventningene til effektiv persontransport.

Krav til god ressursutnyttelse medfører utvikling av nye forretningsmodeller, der fleksible løsninger involverer flere aktører, både private og offentlige. Effektiv ressursutnyttelse, teknologisk utvikling, endring i bosetningsmønster og befolkningens krav til mobilitet, fører til endring fra kollektivtransport basert på store kjøretøy og fast ruteplan, til persontransportløsninger som gjør det mulig å reise når og hvor man vil, også gjennom bruk av autonome kjøretøyer.

For å sikre verdiskaping og bærekraftig utvikling i Oppland legges følgende til grunn for arbeidet med kollektivtransport i planperioden:

8.1 Arealplanlegging som styrker kollektivtransport og -knutepunkt

Et effektivt og framtidsrettet persontransporttilbud krever tiltak for å styrke kollektivtransportens konkurranseevne. Framkommelighetstiltak i byene hvor privatbilen nedprioriteres er både lønnsomt, og noen steder en forutsetning, for å lykkes med kollektivtrafikksatsing.

Gode samferdselsløsninger er viktig for by- og næringsutvikling. God arealplanlegging skaper muligheter for effektiv kollektivtransport og god mobilitet. God arealutnyttning og fortetting langs noen få kollektive transportkorridorer er viktig for å utvikle et mobilitetstilbud som styrker Opplands attraktivitet. Fylkeskommunen vil medvirke til samordnet planlegging og arealutvikling som styrker utvikling av kollektivtransporten og tar mobilitetshensyn.

Utvikling av gode kollektivknutepunkter er avgjørende i et koordinert og effektivt kollektivnett av jernbane, ekspressbusser og fylkets egen kollektivtransport. Fylkeskommunen og vertskommunene har, sammen med statlige aktører, en viktig rolle for at dette arbeidet skal lykkes.

Sømløse overganger mellom ulike transportmidler er viktig for mobilisten. Tilrettelegging av tilstrekkelige sykkelfasiliteter ved knutepunkt og holdeplasser er nødvendig. Utbygging av innfartsparkering er et annet eksempel på infrastrukturtiltak som bygger opp under kollektivtransporten. Utvikling av effektive byttepunkt, for sømløs overgang mellom transportformene, er viktige utviklingstiltak også utenfor de tettest befolkede områdene.

Kollektivtransporten gjøres attraktiv ved at det etableres arbeidsplasser og gode servicefunksjoner i tilknytning til kollektivknutepunktene. Både offentlige og private aktører har ansvar og interesser i utvikling av de største kollektivknutepunktene. Utviklingen gjennomføres i tråd med fylkeskommunens strategi for samhandling.

8.2 Utvikle et mobilitetstilbud som styrker Opplands attraktivitet

Ordinær kollektivtransport og offentlig tilgjengelig persontransport skal oppleves som effektiv, sikker, universelt utformet og tilgjengelig for alle brukergrupper.

Mobilisten er opptatt av den samlede opplevelsen av reisen. Reiseinformasjon og transportmidler skal holde høy standard, og reisekjeden skal framstå som en helhet.

Fylkeskommunen skal utvikle fleksible og helhetlige mobilitetsløsninger, som skal ivareta både arbeids-, skole-, handle-, hente- og fritidsreiser. Det må etableres nettverk som kan samordne transporttilbudet og utnytte tilgjengelig transportkapasitet. Det organiserte persontransporttilbudet bidrar til at det er enkelt og attraktivt å bo i Oppland, produsere i Oppland og besøke Oppland.

Kollektivtransporten skal ivareta forbindelser mellom nord/sør og øst/vest i fylket, og mellom Oppland og nabofylkene. Samarbeid med nasjonale aktører og kollektivselskap i tilgrensende fylker er viktig for sømløse mobilitetsløsninger.

Transportformer som "lånebil", sykkel og gange, bygger opp om kollektivtransporttilbudet, og utgjør Opplands mobilitetstilbud. Fylkeskommunens kollektivtransporttilbud er en del av den helhetlige mobilitetsløsningen, og befolkningen tilbys effektiv og moderne persontransport. Gange og sykling, i kombinasjon med kollektivtransport, er naturlige og attraktive løsninger for persontransport i tettbygde områder.

Det skal legges til rette for at flere aktører kan levere mobilitetstjenester. Varianter av bestillingstransport og andre former for småskala persontransport skal, sammen med det ordinære kollektivtransporttilbudet, sikre at de reisende i distriktene opplever fleksibilitet rundt reisetidspunkt, reisemåte og reiserute. Fylkeskommunen har en aktiv rolle i utvikling og koordinering av et slikt persontransporttilbud. Informasjon om tjenestene, bestilling og betaling skal være mulig i ett og samme system.

8.3 Følge opp nasjonale og regionale miljø- og klimamål

Fylkeskommunen er forpliktet til, gjennom nasjonale og internasjonale avtaler og egne målsettinger, å sørge for at nødvendige miljø- og klimahensyn blir tatt ved kjøp av varer og tjenester. Gjennom krav om miljø- og klimavennlig teknologi og energibærere i anskaffelsesprosessene skal fylkeskommunen sikre at persontransporten i Oppland bidrar til redusert klimaavtrykk og redusert lokal miljøbelastning, jfr. fylkeskommunens «Plan for kjøp av rutegående transporttjenester 2017-2025».

Lavere personbilandel til fordel for grønne mobilitetsløsninger som kollektivtransport, gange og sykling gir redusert klimabelastning. Ved å legge til rette for at befolkningen velger grønne mobilitetsløsninger, fordi det gir det beste reisetilbudet, bidrar Oppland fylkeskommune til en bærekraftig utvikling.

8.4 Tilby gode billett- og informasjonsløsninger for et samlet mobilitetstilbud

Pålitelig, relevant og lett tilgjengelig informasjon er viktig for mobilisten. Et fleksibelt persontransporttilbud forutsetter god, oppdatert og tilgjengelig informasjon. Fylkeskommunen har en aktiv rolle i oppfølging og bruk av felles digitale plattformer slik at mobilisten får informasjon, kan bestille sin reise og betale sine transporttjenester.

Bruk av ITS (Intelligente Transport Systemer) og informasjon som kan hentes fra reise- og trafikkdata, bidrar til effektive mobilitetsløsninger. Både trafikkstyring, flåtestyring, sanntidsinformasjon og relevant bruk av statistikk er viktige virkemiddel for effektiv drift og utnyttelse av ressursene i transportsystemet.

8.5 Styrke kollektivtransporttilbudet der kundegrunnlaget er størst

For å øke kollektivtransportens andel av persontransporten, utvikles et sømløst og effektivt kollektivtransporttilbud der kundegrunnlaget er størst.

Kollektivtransporten er bærebjelken i mobilitetstilbudet. I områder med størst befolkningsgrunnlag skal hyppige avganger, kort reisetid og effektive byttepunkt vektlegges. I samarbeid med Hedmark skal kollektivtilbudet rundt Mjøsa styrkes for å skape en mer integrert bo- og arbeidsmarkedsregion.

Rask og forutsigbar fremkommelighet øker kollektivtransportens konkurranseevne.

Befolkningsutvikling og endringer i bosettingsmønster har stor betydning for kollektivtransportens

markedsgrunnlag. Utbygging innenfor eksisterende infrastruktur bidrar til å utvikle et enkelt, moderne og pålitelig kollektivtransporttilbud.

8.6 Samle transportressursene i distriktene

Et godt mobilitetstilbud i distriktene, der kundegrunnlaget for ordinær kollektivtransport er begrenset, utvikles ved samarbeid mellom leverandører av ulike transporttjenester med utgangspunkt i fylkeskommunens egen kollektivtransport for skoleelever. Fylkeskommunen vektlegger sikker og trygg kollektivtransport for skoleelever. Skolestruktur, og start- og sluttid på skolene, legger føringer for kollektivtransporttilbudet. Det er nødvendig å supplere tilbudet med andre fleksible tjenester for å ivareta alle brukergrupper. Rammebetingelser, som underbygger gode transport- og forretningsmodeller, må utvikles for å utnytte potensialet i relevant transportkapasitet.

Distriktenes mobilitetstilbud er viktig for å understøtte reiseliv og øvrig næringsliv. Deltagelse fra lokal transportvirksomhet er viktig for å øke verdiskapingen i distriktene. Fylkeskommunen vil arbeide for å gjøre lukket persontransport til en del av mobilitetstilbudet. Samarbeid med helsesektoren, kommunene og reiselivet er eksempler på lukket persontransport som kan åpnes og gjøres tilgjengelige for allmenheten. Transporttilbudet tilpasses ulike brukergrupper, ut fra samfunnsøkonomiske hensyn, samarbeidsform og næringsinteresser.

8.7 Skape samhandlingsarenaer for utvikling av mobilitetsløsninger

Gode mobilitetsløsninger i Oppland er sammenhengende reisekjeder med gode og effektive byttepunkt tilgjengelig for alle. Reisekjeder med ulike transportformer krever at aktørene involveres og samarbeid etableres, og fylkeskommunen har en viktig rolle i organiseringen av dette arbeidet i ulike nettverk.

Fylkeskommunen vil samarbeide med aktuelle aktører av tilgjengelige transportressurser for å utvikle et helhetlig, offentlig koordinert persontransporttilbud. Ved etablering av ulike nettverk koordineres aktuelle aktørers deltagelse for å gi befolkningen attraktive mobilitetsløsninger. Gjennom innovasjon og kompetansebygging bidrar dette til økt verdiskaping.

9. Plantema 4: ATP-strategi Mjøsbyen

MÅL: Utvikle en samordnet areal- og transportstrategi (ATP-strategi) for Mjøsbyen.

Fylkestingene i Hedmark og Oppland har startet arbeidet med å utarbeide en samordnet areal- og transportstrategi for Mjøsbyen. Denne strategien skal utformes for å utvikle en felles klimavennlig transport-, bosteds- og næringsutvikling i regionene rundt Mjøsa. For å lykkes er det behov for samarbeid på tvers av dagens fylkesgrenser, regioner, kommuner, næringsliv og for andre samfunnsinteresser.

Fylkeskommunene, sammen med 10 mjøsnære kommuner (Lillehammer, Øyer, Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Ringsaker, Hamar, Stange, Elverum og Løten), Fylkesmannen i begge fylker, Statens vegvesen og Jernbanedirektoratet samarbeider om strategien.

9.1 Utvikle Mjøsbyen til en mer konkurransedyktig og bærekraftig region

Mjøsbyen, i triangelet Elverum - Raufoss – Lillehammer har over 200 000 innbyggere og utgjør mer enn halvparten av innbyggerne i Hedmark og Oppland. Mjøsbyregionen har rundt 100 000 arbeidsplasser. En betydelig satsing på infrastruktur, også øst-vest, er essensielt for å binde regionen sammen til en effektiv bo- og arbeidsregion.

Innlandsutvalget viser til at det er viktig å ha fokus på det store potensialet som ligger i sammenhengen mellom infrastruktur, befolkningsutvikling, befolkningsdrevet næringsutvikling og regionforstørring i Mjøsregionen. Innlandsutvalget har vist til det potensialet som ligger i regionforstørring og sammenkopling i Mjøsregionen. Dette vil stimulere til økt økonomisk aktivitet og øke attraktiviteten for personer og bedrifter i regionen.

Det råder enighet om at regionforstørring og –sammenkobling stimulerer økonomisk aktivitet og øker attraktiviteten for personer og bedrifter i de regioner som utvides/sammenkobles.

Regionforstørring er en vanlig betegnelse på omlandsutvidelser. Dette skjer som følge av oppgradering og utbygging av vei og bane, og andre forbedringer i transporttilbudet. Dette fører til at reisetiden til og mellom regionsentre og andre viktige reisemål reduseres. Gjennom stadig bedre infrastruktur kan man separere beslutningen om bosted og arbeidssted over stadig større regioner (bo- og arbeidsregioner).

Veksten i Oslo-området gir store muligheter for vekst i befolkning og næringsliv i Innlandet. Oslo-området forventer å få en sterk befolkningsvekst, og også med ny infrastruktur nord for Oslo. Mulighetene dette gir for Innlandet er viktig å gripe. Presset på Oslo-området, og ny infrastruktur for veg og bane til Mjøsbyen, åpner i første omgang for ny pendlingsbasert tilflytting og dermed befolkningsvekst i et stadig større omland rundt Oslo.

9.2 En sterk Mjøsby skal styrke resten av Innlandet

De prioriterte infrastrukturtiltakene (jfr. plantema 2) vil i hovedsak øke sørlige deler av Innlandets muligheter til å ta del i veksten i Osloregionen og vil skape sterkere befolkningsvekst,

arbeidsplassvekst og verdiskaping i Mjøsbyen gjennom regionforstørring. Men også områdene nordover i Gudbrandsdal og Valdres vil kunne tjene på at Mjøsregionen og «sørfylkene» lykkes:

- Nye arbeidsplasser i sør gir nye muligheter for pendlingsbasert tilflytting. Lykkes for eksempel Gjøvik og Lillehammer med veksten, muliggjør det pendlingsbasert tilflytting og befolkningsdrevet næringsutvikling også vestover og nordover til Valdres og Gudbrandsdalen.
- Befolknings og næringsutvikling i sør gir nye markedsmuligheter for næringslivet ellers i Innlandet.
- Befolkningsvekst i sør utvider og forsterker rekreasjonsbeltet. Befolkningsnedgangen har stanset mange steder innenfor en tre timers radius rundt Oslo. Innenfor denne rekkevidden er hyttebyggingen størst og ringvirkningene for bygg og anleggssektoren, besøksnæringen og varehandelen viktigst. Med bedre infrastruktur vil tretimers sone rundt Oslo kunne utvides nordover. Lykkes Mjøsregionen og sørfylkene med sin befolkningsvekst vil det dannes nye tretimerssoner.

9.3 Byvekstavtale for Mjøsbyen er målet

Arbeidet med samordnet areal- og transportplanlegging er forankret i nasjonale forventninger og er formulert som ambisjoner i de regionale planstrategiene i Hedmark og Oppland, blant annet knyttet til en bærekraftig vekst og utvikling med byene som viktige satsingsområder. Mjøsområdet har potensiale for å utvikles sterkere som en felles bo- og arbeidsregion, med vekt på miljøvennlige løsninger for byutvikling, transport og infrastruktur.

Hedmark og Oppland fylkeskommuner har i sine regionale planstrategier for perioden 2016 – 2020 vedtatt at de skal ta et ansvar for en samordnet areal- og transportplanlegging på tvers av kommunegrensene. Det gjennomføres nå store infrastrukturprosjekter i Mjøsregionen. Det er derfor viktig å samarbeide om tilrettelegging for en positiv bolig-, nærings- og arbeidslivsutvikling rundt Mjøsa.

Prosjektet skal utvikle en helhetlig, langsiktig og bærekraftig areal- og transportstrategi for Mjøsbyen. En felles areal- og transportstrategi bør legge til rette for en samordnet byutvikling som gjør Mjøsbyen til et attraktivt, funksjonelt og klimavennlig bo- og arbeidsmarked med gode kollektivtilbud og reduserte klimautslipp. Hovedmålene er å:

- Utvikle Mjøsbyregionen til en mer konkurransedyktig og bærekraftig region.
- Utvikle Mjøsbyregionen til et mer attraktivt og funksjonelt bo- og arbeidsmarked.
- Transportsystemet skal knytte en flerkjernet region bedre sammen, til resten av landet og med grensekryssende linker.
- Strategien skal legge vekt på arealeffektiv og universell knutepunktutvikling som bidrar til enkle overganger mellom transportmidler, sykkel og gange.
- Strategien skal bidra til å oppfylle målet om klimanøytralitet innen 2025/2030.

Staten skal inngå byvekstavtaler med de ni største byområdene. En rekke andre byområder har også liknende utfordringer med hensyn til miljø og framkommelighet. I mindre byer er bypakker med bompengeinnkreving aktuelt for å finansiere tiltak, og for å påvirke trafikken.

I Meld. St. 33 (2016-2017) Nasjonal transportplan 2018-2029 står det at bypakkene skal vurderes ut fra samfunnsøkonomisk lønnsomhet og måloppnåelse, og at de må inneholde framkommelighets- og/eller trafikksikkerhetstiltak. I noen mindre byområder kan lokale forhold tilsi at man bør planlegge bypakkene ut fra et nullvektmål for personbiltrafikken. Det er potensial for å øke sykkelandelen i små byer og tettsteder, og Stortinget legger til grunn et mål om åtte prosent sykkelandel på landsbasis. I tillegg er det vedtatt et mål om 20 prosent sykkelandel knyttet til byene med byvekstavtale.

De statlige transportetatene vil samarbeide med kommuner og fylkeskommuner om en felles tilnærming til bypakker i mindre byer. I forbindelse med oppstart av arbeidet med NTP 2022-2033 er det aktuelt å gjennomføre utredninger av mål og utfordringer i hvert byområde. I handlingsprogrammet for 2018-2023 er riksvegmidler til mindre byområder prioritert ut fra behov for midler, tiltakenes nytte og hvor langt prosessen med bypakker har kommet.

SVV har gjennom forslag til "Handlingsprogram 2018-2023 (2029)" for riksveger nevnt at det kan være aktuelt med bypakke i Mjøsbyen.

10. Handlingsplan

Det forutsettes ingen endring i de økonomiske rammene, samlet sett, for fylkeskommunens ansvarsområder (digital infrastruktur, fylkesveger og kollektivtransport) de kommende årene. Det må derfor til en klar prioritering mellom de nevnte "transportområdene", men også innenfor de enkelte områdene for å nå de overordnede målene.

Prioritering mellom samferdselstiltak kan være; redusert investering på veg til fordel for økt kollektivtilbud, redusert vegutbygging til fordel for økt investering i g/s-veger, redusert vegvedlikehold til fordel for utbygging av digital infrastruktur osv.

Den regionale planen for samferdsel er en overordnet plan for de omtalte plantemaene. Denne planen skal gi en retning for utarbeidelse av

- strategi for digital infrastruktur og
- innspill til Østlandspakka og NTP

Planen skal også gi en retning og legges til grunn for utarbeidelse av egne handlingsplaner for

- fylkesveger og
- kollektivtransport

10.1 Prioriterte plantema - Handlingsplan	
Plantema 1: Digital infrastruktur	
Mål: Styrke utbyggingen av høyhastighets bredbånd for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning	
Strategi: <ul style="list-style-type: none">• Styrke bredbåndsdekningen i hele regionen for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning	
Handlingspunkter	Aktører
<ul style="list-style-type: none">• Utarbeide en bredbåndsstrategi	OFK NKOM Kommuner Regioner Nettoperatører Næringsliv Lokale e-verk
Plantema 2: Infrastruktur	
Mål: Styrke kommunikasjonene til/fra og i fylket for å stimulere til økt verdiskaping	
Strategier: <ul style="list-style-type: none">• Utvikle effektive transportkorridorer til/fra Innlandets markeder.	

<ul style="list-style-type: none"> • Utvikle et effektivt og trafiksikkert fylkesvegnett som bidrar til å nå klimamålene. 	
Handlingspunkter	Aktører
<ul style="list-style-type: none"> • Utarbeide innspill til NTP og Østlandspakka • Utarbeide handlingsplan for drift og vedlikehold av fylkesvegnettet 	OFK HFK Kommuner SVV JBD BaneNOR
<h3>Plantema 3: Fra kollektivtransport til mobilitet</h3>	
Mål: Utvikle et enkelt, moderne og pålitelig mobilitetstilbud med kunden i sentrum, som tar størst mulig hensyn til kvalitet, sikkerhet og miljø.	
Strategi: Utvikle et mobilitetstilbud som styrker Opplands attraktivitet	
Handlingspunkter	Aktører
<ul style="list-style-type: none"> • Utarbeide handlingsplan for kollektivtransport 	OFK HFK Kommuner Bussoperatører BaneNOR JBD SVV Drosjeselskaper Entur
<h3>Plantema 4: ATP-strategi Mjøsbyen</h3>	
Mål: Utvikle en samordnet areal- og transportstrategi (ATP-strategi) for Mjøsbyen	
Strategi: Utvikle Mjøsbyen til en attraktiv, funksjonell bo- og arbeidsmarkedsregion	
Handlingspunkter	Aktører
<ul style="list-style-type: none"> • Utarbeide en ATP-strategi for Mjøsbyen 	OFK HFK SVV JBD kommuner

*(OFK=Oppland fylkeskommune, HFK= Hedmark fylkeskommune, SVV= Statens vegvesen, JBD=Jernbanedirektoratet)

11. Oppfølging og evaluering

De regionale planene har som mål å bidra til et mer attraktivt Oppland gjennom vekst i befolkningen og å skape bærekraftige arbeidsplasser.

Ansvarlige aktører må se innsats og virkemidler i sammenheng, gjennom systematisk samhandling og evaluering av resultatoppnåelse. Som en hovedstrategi for å følge opp planene foreslås å opprette en *strategisk samhandlingsarena* på ledernivå for viktige samfunnsaktører. Oppland fylkeskommune har hovedansvaret for oppfølging av planene og skal lede denne arenaen. Samhandlingsarenaen bør være bredt sammensatt, med bl.a. kommuner, regioner og regional stat, samt representanter fra samfunns- og næringsliv i tillegg til fylkeskommunen.

Mål, strategier og tiltak skal evalueres årlig, og nytt handlingsprogram skal vedtas av fylkesutvalget annen hvert år. Evaluering og forslag til nye tiltak utarbeides av denne samhandlingsarenaen.

Samhandlingsarena for oppfølging av de regionale planen, forslag til sammensetning:

- Fylkesordfører, leder
- Komiteledere for kompetanse, næring og samferdsel
- FM
- NAV
- Statens vegvesen
- NHO
- LO
- KS

I tillegg bør disse inviteres med:

- Regionrådsledere
- NTNU, Gjøvik
- Høgskolen i Innlandet
- VOFO

Gjennom oppfølging av mål, strategier og tiltak i de regionale planene vil samhandlingsarenaen bidra til en helhetlig samfunnsutvikling, sikre en koordinert innsats på prioriterte områder, innovasjon/ utprøving av nye tenkemåter og arbeidsmåter på tvers av sektorer og etater samt forplikte aktørene.

Suksessfaktorer for å lykkes med arenaen:

- Fylkeskommunen tar en profesjonell aktør/lederrolle.
- Deltakelse må gi merverdi både til den enkelte leder og den organisasjonen vedkommende representerer, og til Opplandssamfunnet som helhet.
- Det utarbeides mandat for samhandlingsarenaen.

12. Kilder

- Prop. 1 S (2016 – 2017) Statsbudsjettet 2017
- Innlandsutvalgets rapport 2015
- Konjunktur Innlandet 2017
- Regional planstrategi 2016-2020. Oppland fylkeskommune
- Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland 2016-2026. Oppland fylkeskommune
- Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland 2016
- Regional plan for folkehelse i Oppland 2012 – 2016
- Regional plan for klima og energi for Oppland 2013 - 2024
- Regional planstrategi 2016 – 2020
- Bioøkonomistrategi for Innlandet 2017 – 2024
- Handlingsprogram for fylkesveger 2018-2021 (-23). Oppland fylkeskommune

- 79 råd og vink for utvikling av kollektivtransport i regionene, Civitas, oppdragsgiver Samferdselsdepartementet
- Kollektivtransport. utfordringer, muligheter og løsninger for byområder, Statens vegvesen, Urbanet Analyse
- Nasjonal transportplan 2018 – 2029, Samferdselsdepartementet
- Handlingsplan for kollektivtransport, Samferdselsdepartementet 2014
- Forslag til strategi for kollektivtrafikken i Trøndelag, AtB
- Regional plan for areal og transport i Buskerud 2018-2035, høringsutkast
- Handlingsprogram for samferdsel 2018-2021, Buskerud fylkeskommune, høringsutkast
- Regional transportplan Sogn og Fjordane 2018-2027, høringsutkast
- Tiltaksplan for Hedmark Trafikk FKF 2018-2021
- Ruterrapport 2015:2. M2016 Fra dagens kollektivtrafikk til morgendagens mobilitetsløsninger
- Brakar, Strategiplan 2015-2040
- Mobilisten, Anja Puggard, Movia, Kollektivkonferansen 2016
- Rett kollektivtilbud på rett sted, tiltak.no
- TØI rapport 1526-2016. Byttepunkter for sømløse kollektivnett
- TØI rapport 1563-2017. Bygdepakke Bø. Et forprosjekt om utvikling av klimavennlige og attraktive bygder
- TØI rapport 1571-2017. Klima- og miljøvennlig transport frem mot 2025
- TØI rapport 1578-2017. MaaS – Morgendagens transportsystem i storbyregioner
- Veileder for helhetlig knutepunktutvikling – høringsforslag 26. juni 2017, Statens vegvesen
- Innlandet universelt utformet 2025 - felles strategi for Hedmark og Oppland
- Scenarier for Oppland, Demografi, arbeidsplassvekst og kompetansebehov mot 2030, Knut Vareide, Telemarksforking
- Fremtidens kollektivtransport, frokostseminar Ruter, 28.11.2016
- <https://www.alpine-pearls.com/en/mobility-guarantee/>, om mobilitet og reiseliv
- Plan for kjøp av rutegående transporttjenester 2017-2025, Opplandstrafikk
- Kommunikasjonsplan 2015-2018, Opplandstrafikk

- Miljøveileder for kollektivtrafikk, https://kollektivtrafikk.no/wp-content/uploads/2016/11/Miljoveileder_endelig-versjon_19.11.16.pdf NHO transport og Kollektivtrafikkforeningen
- Traffic efficiency and Mobility <https://www.polisnetwork.eu/working-groups/wg-mobility-and-traffic-efficiency> (ITS), Polis EU
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig- areal- og transportplanlegging: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Statlige-planretningslinjer-for-samordnet-bolig--areal--og-transportplanlegging/id2001539/>, Regjeringen.no
- Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, bredbåndsstatistikk, <https://www.nkom.no/aktuelt/nyheter/80-prosent-av-landets-husstander-har-n%C3%A5-tilgang-til-h%C3%B8yhastighets-bredb%C3%A5nd>

OPPLAND
fylkeskommune

OPPLAND
fylkeskommune

Regional plan for verdiskaping (høringsutkast 15.01.18.)

Innhold

1. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid	5
1.1 Gjennomgående perspektiver i planene	5
1.2 Hva skal oppnås med de regionale planene	5
1.3 Vekst og utvikling i Oppland	6
1.4 Utviklingsmål i regionene	6
1.4.1 Nord-Gudbrandsdal	6
1.4.2 Midt-Gudbrandsdal.....	7
1.4.3 Valdres	7
1.4.4 Lillehammerregionen	8
1.4.5 Gjøvikregionen	8
1.4.6 Hadeland.....	9
2. Oppland trenger folk og arbeidsplasser!	9
2.1 Det trengs flere folk for å opprettholde velferdssamfunnet	9
2.2 Næringslivet går godt – men det trengs flere arbeidsplasser	9
2.3 Oppland – midt i smørøyet!.....	10
2.4 Framtidsscenarioer for Oppland fram mot 2030.....	10
3. Oppland må samarbeide	13
3.1 Gode eksempler på ulike former for tillitsfull samhandling	14
4. Felles satsinger som styrker Opplands attraktivitet.....	15
4.1 Reduserte klimagassutslipp legges til grunn for alle utviklingstiltak i Oppland	15
4.2 Styrke Opplands og regionenes attraktivitet for å tiltrekke talenter, etablerere og investorer	16
4.3 Styrket bredbåndsdekning i hele regionen for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning	16
4.4 Prioritere infrastruktur som gir økt verdiskaping og som bidrar til at Oppland når klimamål.....	17
4.5 Utvikle et enkelt, moderne og pålitelig mobilitetstilbud.....	17
4.6 Økt innsats for mer læring og utvikling i arbeidslivet.....	18
4.7 Styrke Oppland som et inkluderende samfunn	18
4.8 Prioritere innsatsen mot virksomheter og kompetansemiljøer som gir stor sysselsettings- og verdiskapingseffekt	19
6. Oppland må tilpasse seg framtida	20
6.1 Hvordan ser framtida ut?.....	21
7. Status for næringsutviklingen i Oppland	21
7.1 Fylkesstatistikken.....	21

7.1.1	<i>Utvikling</i>	22
7.1.2	<i>Historisk lave ledighetstall</i>	22
7.1.3	<i>Økende utdanningsnivå</i>	22
7.1.4	<i>Forskning, utvikling og innovasjon (FoUI) i Oppland</i>	22
7.1.5	<i>Lav verdiskaping i Oppland</i>	23
7.2	<i>Innlandsutvalget</i>	23
7.2.1	<i>Satsingsområder</i>	23
7.2.2	<i>Utvikle Mjøsbyen til en konkurransedyktig og bærekraftig region</i>	24
8.	Viktige vekstområder for Oppland	24
9.	Virkemidler for innovasjon	25
10.	Behov for kompetanse i næringslivet	28
11.	Prioriterte plantema	28
11.1	<i>Bioøkonomi</i>	28
11.2	<i>Reiseliv, opplevelser og fritidsinnbyggere</i>	30
11.3	<i>Cyber- og informasjonssikkerhet</i>	31
11.4	<i>Industri og teknologi</i>	33
12.	Handlingsprogram	35
13.	Oppfølging og evaluering	40
14.	Kilder	41

Forord v/fylkesordfører

Mål med forord:

Visjon for utvikling av Oppland, gi leseren et positivt bilde av mulighetene i Oppland, politikkers kraft og motivasjon til å i fellesskap løse samfunnsoppgavene, regionreform. Inspirasjon og nysgjerrighet.

Fylkesordfører

Even Aleksander Hagen

1. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid

Oppland skal være ledende på veien mot ei grønn framtid. Fylket har gjennom sine naturressurser, sitt næringsliv og sine kompetansemiljøer gode forutsetninger for å bidra til en raskere overgang til et klimanøytralt samfunn. Flere tiltak er satt i gang, blant annet som oppfølging av den nylig vedtatte bioøkonomistrategien. Oppland har flere av løsningene som skal bidra til å løse de globale klimautfordringene, og målet er å utvikle grønne arbeidsplasser og klimavennlige transportløsninger.

FNs klimapanel understreker hvor alvorlige klimautfordringene er. Norge har undertegnet en avtale som innebærer klimanøytralitet innen 2050. Oppland er enda mer ambisiøse, og har mål om å være klimanøytrale innen 2025. Med klimanøytral menes at klimaeffekten av summen av alle tiltak blir null. Alle enkeltaktiviteter kan ikke være klimanøytrale, men summen skal være det.

For å nå målet om klimanøytralitet må all vekst og utvikling bidra til så lave klimagassutslipp som mulig. Det er nødvendig med en overgang til produkter og tjenester som gir betydelig mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag, og alle må være forberedte på å omstille seg. Oppland har i dag mye av kunnskapen, næringslivet og viljen for å få dette til. Med fornybare naturressurser, et levende reiseliv og grønn industri, vil Oppland gå foran i det grønne skiftet.

For å opprettholde dagens velferdstilbud er Oppland avhengig av å få flere folk i arbeid. Det overordnede samfunnsmålet for de regionale planene er derfor:

Vekst i befolkning og bærekraftige arbeidsplasser i Oppland

1.1 Gjennomgående perspektiver i planene

Oppland ønsker ei grønn framtid. Bærekraftig utvikling er derfor et gjennomgående perspektiv i alle de tre planene. Fylket trenger også flere innbyggere og må derfor skape attraktive samfunn. Alle skal sikres like muligheter til å være en del av opplandssamfunnet. Derfor er også mangfold og integrering gjennomgående perspektiver. Det samme er forskning, innovasjon, entreprenørskap og livslang læring, som er viktig for å skape attraktivitet og bærekraftige arbeidsplasser. Det siste gjennomgående perspektivet er digitalisering. Den teknologiske utviklingen går raskt, og digitalisering endrer måten folk lever, samhandler og kommuniserer på.

1.2 Hva skal oppnås med de regionale planene

I forkant av arbeidet med de tre regionale planene ble det utarbeidet en planstrategi i samarbeid med alle kommunene og andre samfunnsaktører. For å få en helhetlig tilnærming ble det vedtatt å utarbeide de tre planene parallelt, og det ble etablert en felles styringsgruppe.

Arbeidet med planene skal bidra til at fylkeskommunen, kommuner, regional stat, arbeidslivsaktører og andre samfunnsaktører blir enige om de viktigste satsingsområdene for samfunnsutviklingen i Oppland. Planene skal også kunne brukes som et grunnlag for det arbeidet som skal gjøres i regionreformen.

Hovedmålet for de tre planene er å få flere innbyggere og utvikle flere bærekraftige arbeidsplasser i Oppland. Det er et ambisiøst mål. En aldrende befolkning og sentraliseringstrender gjør det krevende å få til vekst i fylket. Det vil kreve attraktivitet både med tanke på bosetting og etablering av arbeidsplasser.

1.3 Vekst og utvikling i Oppland

Innlandsutvalgets rapport fra 2015 peker på flere faktorer som er avgjørende for å lykkes med vekst og utvikling i Oppland:

- Det må satses på kunnskapsdrevet næringsutvikling, som omfatter kompetanse på alle nivåer, evne til samarbeid og nettverksbygging, og dermed økt evne til innovasjon.
- Den eksisterende kompetansen må videreutvikles og brukes som et fortrinn i konkurransen nasjonalt og internasjonalt.
- Det forskningsmessige fundament for utviklingen må styrkes og rettes mot sektorer og bransjer som har et stort utviklingspotensial.
- Innovative klynger må bygge på bedrifter og kunnskapsmiljø i tillitsfullt samspill.
- Det må være vilje og evne til samarbeid og læring, innen bransjer, mellom sektorer og mellom geografiske regioner.
- Det må jobbes målrettet med etablering av nasjonale senterfunksjoner i Innlandet.
- God infrastruktur og gode transportsystemer er avgjørende for næringsvirksomheten innenfor de fleste sektorer, og vil også bidra til å skape effektive bo- og arbeidsmarkedsregioner, som igjen genererer ny næringsvirksomhet.
- God bredbåndsdekning i hele fylket er en nødvendighet for å styrke og videreutvikle både bedrifter, turisme, fritidsbebyggelse og bosetting.

Innlandsutvalget har vist til potensialet som ligger i regionforstørring og sammenkopling i Mjøsregionen. Samarbeidet med en felles areal- og transportstrategi for Mjøsregionen er i gang. En utbedring og effektivisering av samferdselstilbudet vil styrke eksisterende næringsvirksomheter og legge bedre til rette for nyetableringer. Kortere reisetid vil dessuten gjøre det enklere å bo et sted og arbeide et annet sted. En felles bo- og arbeidsmarkedsregion gjør regionen mer attraktiv. Dette er også viktig for å kunne skape vekst i resten av Oppland.

1.4 Utviklingsmål i regionene

Fylkeskommunen har utfordret regionene til å presentere sine utviklingsmål som de skal ha fokus på framover:

1.4.1 Nord-Gudbrandsdal

- Nord-Gudbrandsdal har nasjonalt og internasjonalt potensiale innenfor næringsutvikling basert på natur- og kulturverdier og lokale naturressurser. Store deler av våre naturressurser er foredlet og forvaltet av eierskap utenfor regionen. Det gjør regionen sårbar for strukturendringer. Det er derfor viktig at våre naturgitte råvarer foredles lokalt.

- Gjeldende Nasjonal reiselivsstrategi slår fast at naturbasert reiseliv er Norges fremste konkurransefordel. Vi har naturområder som er i internasjonal elitedivisjon og har unike muligheter innen ekstreme naturopplevelser. Vi er derfor særlig godt rustet for å ha en sentral posisjon i nasjonalt reiseliv.
- Regionrådet vil prioritere arbeidet med å styrke gründerkultur, både for ungdom og etablert næringsliv.
- Moderne elektroniske kommunikasjonsløsninger, et godt utbygd vegsamband og godt jernbanetilbud skal styrke nærings- og samfunnsutvikling. Godt utbygde kommunikasjonsstilbud er avgjørende for nærings- og befolkningsutvikling. En forsterket satsing på bredbåndsutbygging er et prioritert område. Vår region er en viktig transportkorridor. Regionrådet vil prioritere ferdigstilling av ny E6 og oppgradering av vegsambandet øst-vest, via RV 15, E136 og FV 51, samt gode jernbanetilbud for både gods og persontrafikk.
- Mange ønsker Nord-Gudbrandsdal som boområde dersom det finnes jobb- og botilbud. Våre kommuner har gode kommunale tjenester og trygge oppvekstmiljø. Våre hovedmålsettinger krever både nye arbeidsplasser og at vi arbeider på alle plan for å skape en attraktiv region for innbyggere i alle aldersgrupper.
- Regionrådet, i samarbeid med kommunene, vil stimulere til at de som har fritidsbolig får sterkere tilknytning til regionen. Det kan gi flere overnattinger, økt bruk av våre handels- og kulturtilbud og deltagelse i utvikling av lokalsamfunnet.
- Regionrådet arbeider kontinuerlig med fokus på befolkningsutvikling og profilering. Regionrådet har gjennom mange år arbeidet for å gi ungdom gode opplevelser. Vi har tro på at ungdom, som blir hørt og sett i lokalmiljøet, i større grad vil vurdere hjemkommunen som aktuelt bosted i voksen alder.
- Kommunene i regionen skal fortsatt være innovative og offensive i utviklingen av helsetilbudet gjennom et tett samarbeid. Regionrådet vil bidra til å videreutvikle NGLMS, i et samarbeid med vertskommunen Sel og Sykehuset Innlandet.

1.4.2 Midt-Gudbrandsdal

- Midt- Gudbrandsdal arrangerer festivaler og kulturarrangement av høy nasjonal og internasjonal klasse. Disse er forankret i historien, og basert på natur- og kulturverdier. Produksjonen foregår i naturen og kan aldri etterlignes eller gjenskapes på andre arenaer. Det er muligheter for vekst på det internasjonale markedet.
- Midt- Gudbrandsdal har i dag attraktive reiselivsprodukter som er basert på natur, kultur, historie og identiske opplevelser. Naturbasert reiseliv er i sterk vekst og har fortsatt et stort utviklingspotensial i regionen.
- Samhandling og videreutvikling av et sterkt landbruk er viktig for å opprettholde gode reiselivsprodukter.

1.4.3 Valdres

- Valdres ønsker å være den regionen i landet som tar best tak i egen utvikling. Valdres har derfor organisert sitt regionale utviklingsarbeid i Valdres Natur- og kulturpark. Regionen har inngått partnerskap med nærings-, kultur- og organisasjonslivet for å bygge innholdet rundt landets sterkeste regionale merkevare. Dette er utviklingsmål nummer en for Valdres. Gjennom langsiktig merkevarebygging, knyttet til natur- og kulturverdier, er målet å gi økt livskraft til lokalsamfunnet.

- «Valdres skjerper sansene» er verdiløftet Valdres gir til besøkende og fastboende. Dette verdiløftet fylles med innhold som bygger merkevaren. Kommunikasjon av merkevaren gir identitet til Valdres og et rammeverk for øvrige utviklingsmål - som positiv utvikling av folketall og økt antall arbeidsplasser. For å bygge merkevaren har Valdres også utviklingsmål knyttet til kompetanse, kommunikasjon, kulturliv, helsearbeid og friluftsliv.

1.4.4 Lillehammerregionen

- Lillehammerregionen skal være Europas mest komplette region for vintersport og opplevelser.
- Lillehammerregionen skal være Norges mest attraktive og kompetente fritidsboligregion.
- Lillehammerregionen skal være en klar preferanse for folk som ønsker utmarksbaserte opplevelser.
- Lillehammer skal være nasjonalt kjent som en IKT-region, og regionen har sammen med Gjøvik en internasjonal posisjon innen utvalgte nisjer innen IKT.
- Lillehammerregionen skal ha et næringsveiledningsapparat som er et effektivt virkemiddel for å stimulere til nye etableringer og vekst i eksisterende virksomheter. Stikkord for å lykkes er samarbeid og kompetanse.
- Lillehammerregionen skal beholde sin posisjon som en av Norges mest attraktive bo- og arbeidsregioner.
- Lillehammerregionen skal være en attraktiv lokasjon for nasjonale og internasjonale coproduksjoner, og ha en tydelig nasjonal posisjon innen utvikling av film- og TV-produksjoner rettet mot barn og unge.
- Lillehammerregionen skal ha en ledende nasjonal posisjon som innovativ industriell bioøkonomiregion.

1.4.5 Gjøvikregionen

- Gjøvikregionen ønsker å være den mest vekstkraftige regionen i Innlandet. Aktørene i regionen skal være frontløpere fremfor etterløpere. Gjennom Byregionprogrammet har regionen etablert en ny måte å tenke og agere på innen nærings- og samfunnsutvikling, hvor kompetanse, samarbeid, tverrfaglighet og tillit danner fundamentet for utviklingsarbeidet.
- Gjøvikregionen er vertskap for flere nasjonale kunnskapsinstitusjoner (NTNU, Sintef Raufoss Manufacturing AS, NIBIO) som alle har et nasjonalt ansvar for å videreutvikle og spre denne kunnskapen til hele nasjonen. Næringslivet er kjent for å ta i bruk banebrytende teknologi og smarte løsninger. Miljøene hadde vist stor evne til å konkurrere internasjonalt. Fortsatt vekst fordrer en attraktiv byregion for høykompetente mennesker fra hele verden.
- Gjøvikregionen skal bli:
 - En mer attraktiv region med høy grad av kjennskap til mulighetene i regionen blant viktige interessenter.
 - En utviklingsorientert region som synliggjør innovasjonskraft og mulighetene i regionens kunnskapsmiljøer.
 - En region med sterkere vekst i sysselsetting og befolkning enn det den har i dag – og som viser mulighetene som eksisterer for relevante arbeidsplasser.

1.4.6 Hadeland

- Kommunene Lunner, Gran og Jevnaker utgjør en viktig vekstregion, med sentral beliggenhet nær Oslo. Dette innebærer stort behov for gode overordnede strategier og fremtidsrettet planlegging. Det vises derfor til Regional plan for Hadeland.

2. Oppland trenger folk og arbeidsplasser!

2.1 Det trengs flere folk for å opprettholde velferdssamfunnet

For å utvikle Oppland, og skape grunnlag for gode velferdstjenester, trengs det både flere innbyggere og arbeidsplasser. Oppland har landets eldste befolkning og et lavt fødselsoverskudd. Dette gir økte utgifter og lavere inntekter. Fortsetter denne utviklingen, så vil det i løpet av de neste 20 årene bli problemer med å videreføre dagens velferdsordninger og tjenestetilbud.

Mange av Opplands ungdommer flytter ikke hjem etter endt utdanning. Samtidig viser en undersøkelse fra 2014 at et stort flertall trives godt i sin hjemkommune. En undersøkelse blant unge mennesker i Oslo viser at viktige motivasjonsfaktorer for å flytte hjem er naturkvaliteter, lave boligpriser og venner og familie i området. Et hinder for å flytte fra byen er mangel på jobbmuligheter i Oppland. Det trengs derfor flere arbeidsplasser.

Det er innvandring som gjør at det blir flere folk i Oppland. Uten innvandring hadde Oppland hatt befolkningsnedgang de siste fem årene. Men veldig mange av innvandrerne som kommer flytter ut fra fylket igjen. God integrering og inkludering vil derfor være en avgjørende faktor for å rekruttere og beholde innvandrere i kommunene.

2.2 Næringslivet går godt – men det trengs flere arbeidsplasser

Generelt har antallet arbeidsplasser i Oppland holdt seg nokså stabilt siden 2010. Flest arbeidsplasser finnes innen helse- og sosialtjenester, varehandel, industri, bygg- og anleggsbransjen, undervisning og jord- og skogbruk.

Oppland skapte prosentvis flere nye arbeidsplasser enn Norge i 2016. Dette er første gang i nyere tid. Det var industri, bygg og anlegg samt overnatting og servering som bidro med størst antall nye arbeidsplasser i Oppland dette året.

Konjunkturbarometeret viser at næringslivet i Innlandet har opplevd betydelig vekst i omsetning de siste fem årene. Bedriftene har hatt en årlig omsetningsvekst på mellom 8 og 12 prosent i perioden 2012-2016. I 2016 var veksten over gjennomsnittet for Norge. Det er gledelig at nær samtlige regioner i Innlandet tok del i veksten. Det er størst vekst innen industri, byggebransjen, privat tjenesteyting og varehandel.

Arbeidsledigheten i Oppland er lav, selv om det er noe geografisk variasjon. Ungdomsledigheten er også lav, men Oppland har en økende andel unge som står utenfor arbeidslivet. Flere av dem mottar passive ytelser. Dette er en potensiell arbeidskraftressurs.

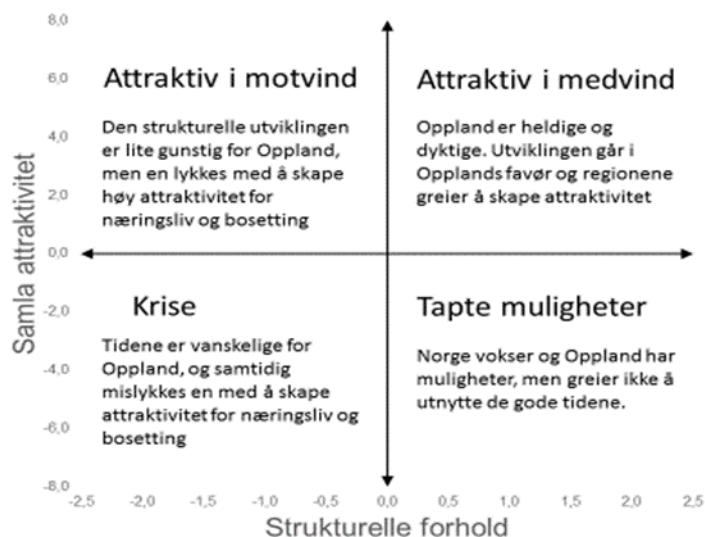
2.3 Oppland – midt i smørøyet!

Oppland fylke er det nest største fylket i Sør-Norge og ligger sentralt plassert. Det er langstrakt og grenser mot hele sju andre fylker. Oppland består av 26 kommuner som igjen er delt i seks regioner. Her finnes både byområder i sør og mer spredtbygde fjellområder i nord. Fylket strekker seg også på tvers av flere dalfører i øst-vest, og har et stort mangfold i kultur, geografi og demografi.

Den sentrale beliggenheten gjør Oppland til et viktig nasjonalt og internasjonalt transittfylke med viktige transportkorridorer for kommunikasjon og samferdsel. Allerede etablert infrastruktur skaper muligheter for næringsutvikling og vekst.

2.4 Framtidsscenarioer for Oppland fram mot 2030

Telemarksforskning har, på oppdrag fra Oppland Fylkeskommune, utarbeidet fire framtidsscenarioer for Oppland. To av scenarioene er «positive» og viser hvordan utviklingen blir dersom en lykkes med å skape gode vekstbetingelser for næringslivet, og samtidig skaper attraktive bosteder som folk ønsker å flytte til. Tilsvarende er det utarbeidet to «negative» scenarioer der regionene i Oppland blir lite attraktive for både bosetting og næringslivet. Alle fire scenarioer er realistiske og kan på den måten «slå til» (se figuren under).

Scenarioene er utarbeidet med utgangspunkt i følgende forhold:

- Befolkningsutvikling
- Utvikling i ulike aldersgrupper: Førskolealder, skolealder, videregående, unge voksne, voksne og eldre
- Antall personer i yrkesaktiv alder per innbygger over 67 år (forsørgerbyrden)

- Sysselsetting og antall arbeidsplasser i ulike sektorer og bransjer
- Inn- og utpendling
- Antall sysselsatte og antall arbeidsplasser med og uten høyere utdanning og behov for rekruttering av personer med og uten høyere utdanning

Samfunnsutvikling styres både av faktorer som man ikke kan påvirke lokalt, og faktorer som kan påvirkes. «Ikke-påvirkelige faktorer» kalles ofte for «strukturelle forhold» (markert med oransje i figuren under). Flyttemønster (markert med blått i figuren) er også en strukturell faktor, men den kan påvirkes. Det er et ønske å påvirke flyttemønsteret, gjennom tiltak beskrevet her i de tre regionale planene.

Strukturelle forhold

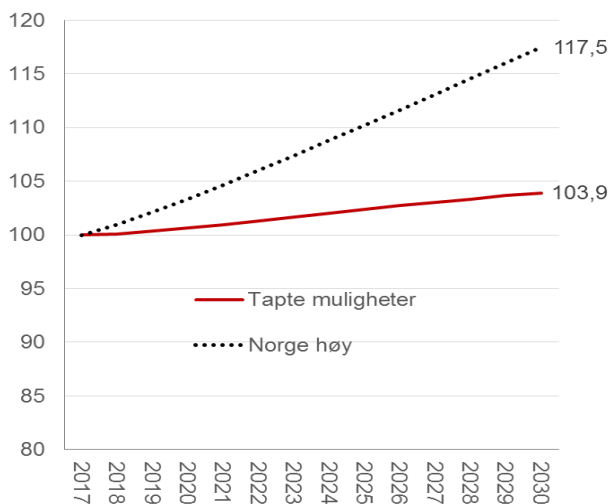
To utvalgte scenarier

Det negative scenarioet "Tapte muligheter" er det handlingsforløpet som anses for å være mest realistisk dersom det ikke arbeides målrettet for en bedre utvikling. Det positive scenarioet "Attraktiv i medvind" er det mest realistiske dersom det mobiliseres en felles innsats i tråd med hovedmålet for de tre regionale planene. Den mest positive utviklingen vil gi en befolkningsvekst på 7 000 innbyggere sammenlignet med nullalternativet; som er samme utvikling som i dag. En negativ utvikling vil føre til en befolkningsnedgang på 6 000 personer i 2030.

Uavhengig av scenarioene vil det bli 10 000 flere eldre innen 2030 i Oppland. Dette gir store utfordringer for Oppland.

Tapte muligheter

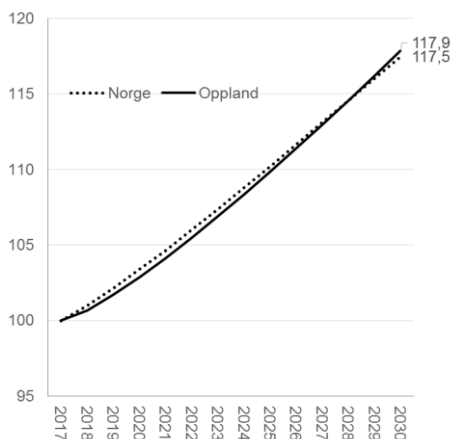
I dette scenarioet blir Norges vekst høy. Konjunktorene blåser riktig vei for Oppland, men fylket og alle de seks regionene mislykkes i å skape høy attraktivitet både for næringsliv og bosetting.

Selv med «tapte muligheter» vil folketallet øke til 197 000, noe som tilsvarer nesten 4 prosent (se figuren over). Attraktiviteten til Oppland vil likevel reduseres, da alle andre fylker vokser mer enn Oppland. Det blir flere barn i førskolealder, men færre barn i grunnskolen og i videregående skole. Videre vil det bli 10 000 flere eldre, og forsørgerbyrden vil øke raskere enn i det mer positive scenariet. Antall yrkesaktive pr pensjonist vil reduseres fra dagens 3,4 til 2,5. Antall arbeidsplasser holder seg konstant på grunn av vekst i offentlige arbeidsplasser. Over 3 000 arbeidsplasser i næringslivet forsvinner.

Attraktiv i medvind

Tiltakene i de regionale planene virker. Oppland klarer å følge med i utviklingen ved å ta ut det potensialet fylket har ut fra sine fortrinn, og blir attraktive for bedriftsetableringer og bosetting.

Folketallet øker med 17,9 prosent, og Oppland når 223 000 innbyggere i 2030. Veksten er litt sterkere enn landsgjennomsnittet. Folketallet øker i alle regioner, men mest i Lillehammerregionen og minst i Nord-Gudbrandsdalen. Det blir over 5 000 flere barn i førskolealder og over 2 000 flere barn i grunnskolen. Det vil også i dette scenariet bli 10 000 flere eldre. Selv om dette er det mest positive scenariet vil forsørgerbyrden øke. Antall yrkesaktive pr pensjonist vil reduseres fra 3,4 til 2,9. Antall arbeidsplasser øker sterkt, og det blir over 10 000 flere arbeidsplasser i næringslivet.

Attraktivitet

Hva skal til for å oppnå en utvikling lik scenariet «Attraktiv i medvind»? Attraktivitet skapes gjennom å endre stedenes kvaliteter, slik at det blir mer attraktivt å bo-, besøke og/eller drive næringsvirksomhet. De regionale planene for verdiskaping, kompetanse og samferdsel skal bidra til dette. Dersom Oppland lykkes, vil fylket blir mer attraktivt, og veksten blir bedre enn forventet ut fra de strukturelle betingelsene.

Verdiskaping

Gjennom plan for verdiskaping skal det skapes mer vekst i næringslivet gjennom å satse på de næringsområdene som er pekt på i Innlandsutvalget rapport; bioøkonomi, industri, cyber/informasjonsikkerhet og reiseliv. Det å ha arbeidsplasser er avgjørende for å få folk til å bosette seg. Planene for samferdsel og kompetanse skal bygge opp under målene for verdiskaping.

Kompetanse

Kompetanse er et av de viktigste virkemiddelene for utvikling, omstilling og vekst for enkeltmennesket, organisasjoner og samfunnet som helhet. Fordi kompetansen vår går ut på dato mye raskere enn før, skal den regionale planen sikre bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel etter kompetanse i arbeidsmarkedet. Et av hovedgrepene vil være å legge til rette for livslang læring og forsterke samhandlingen mellom arbeidslivet, kunnskaps/forsknings- og innovasjonsmiljøer og virkemiddelaktørene.

Oppland er avhengig av et konkurransedyktig næringsliv og en effektiv og god offentlig sektor. Dette krever at flest mulig innbyggere bidrar til verdiskapingen. Kompetansen må derfor økes på alle nivå fra barnehage til høyere utdanning, og arbeidslivet må i større grad investere i samarbeid for læring og kompetanse.

Samferdsel

For å kunne utvikle et godt transportsystem på veg og bane, er det viktig med gode og effektive kommunikasjonsakser. Dette forutsetter et veg- og banesystem som har tilstrekkelig kapasitet, og som reduserer reisetiden for privatpersoner og næringsliv. Dette krever også at areal- og transportplanleggingen sees i sammenheng. Da kan det utvikles attraktive byer og tettsteder med gode kollektivknutepunkter, og et stamrutenett mellom disse knutepunktene.

Grunnlaget for et godt transportsystem er størst rundt Mjøsbyene, men det er viktig med et godt transportsystem mellom Mjøsbyen og de øvrige regionsentrene. På denne måten kan det også utvikles gode bo- og arbeidsmarkedsregioner.

3. Oppland må samarbeide

Samfunnsaktørene i Oppland må samhandle på tvers av fag, sektorer, bransjer og geografi for å få til utvikling og vekst. Samfunns- og arbeidslivsaktørene har gode systemer, planer, og ressurser. Men for å skape vekst og gode tjenestetilbud, må det samarbeides!

En avgjørende faktor for å våge å samarbeide med andre for å løse felles oppgaver er tillit. Tillit skaper muligheter og øker produktiviteten i samfunnet. En må ha som mål å oppnå tillitsfull samhandling gjennom tverrfaglige samarbeidsarenaer. Om man klarer å bygge en samhandlingskultur på tvers av forvaltningsnivåer, sektorer og bransjer kan flere oppgaver løses på en bedre måte.

I perioden fram mot 2020 skal Oppland etablere en ny region sammen med Hedmark. Hedmark har mange likhetstrekk med Oppland. Det er et innlandsfylke med liknende geografi, alderssammensetning, befolkningsvekst og næringsstruktur. Målene i de tre regionale planene er overførbare inn i ei framtid sammen med Hedmark.

3.1 Gode eksempler på ulike former for tillitsfull samhandling

Samhandling på tvers er det viktigste virkemidlet for å møte framtidens utfordringer og nå målet om vekst i befolkning og bærekraftige arbeidsplasser. Det finnes flere gode eksempler på tillitsfull samhandling i Oppland.

Oppland er et festival- og arrangementsfylke, og det finnes mange eksempler på samarbeid om festivaler og arrangementer. Ett eksempel fra Valdres er samarbeidet om Valdresdagen. Valdres Natur- og Kulturpark, Fagernes Handelsstand, Handelsnæringa på Leira, Mat frå Valdres, Kurv frå Valdres, Visit Valdres, Opplandstrafikk og festivalen Valdres sommersymfoni la ressurser inn i samhandling om dette arrangementet. Omsetningen i butikkene både på Fagernes og Leira økte med mange prosent. De lokale matprodusentene fikk også markedsføring og godt salg. Valdres sommersymfoni fikk ei flott ramme rundt sin festivalåpning.

Midt-Gudbrandsdal har også mange festivaler og arrangementer av god kvalitet. Flere av disse er en god blanding av amatører og høyt anerkjente artister, kunstnere og profesjonelle arrangører i tillitsfullt samarbeid. I Midt-Gudbrandsdal finnes både uformelle og formelle samarbeidsprosjekter mellom kommunale kulturskoler, musikk- og danselinje ved VGS, kommuner, arrangører og næringsliv. Det gjør det mulig å dyrke frem talenter, både av Norges- og verdensklasse. Samtidig er det attraktive arbeidsplasser innen kultur og arrangementskompetanse lokalt.

Vågå kommune deltar i et flyktningeprogram kalt «Flyktninger som ressurs.» Gjennom politisk og administrativt samarbeid i kommunen er målet å kunne gi et helhetlig tilbud for flyktninger som bosettes i kommunen. Dette gjelder alt fra bosetting, helsetjeneste, nettverksbygging, kontakt med arbeidslivet, innhold i introduksjonsprogram m.m. Høgskolen i Innlandet, Fylkeskommunen, Fylkesmannen, NAV, IMDI, Karriere Oppland med flere bidrar inn mot det lokale arbeidet ved å samordne- og tilby virkemidler, økonomisk støtte og faglig bistand. Tilsvarende program gjennomføres i Sel kommune.

I Gjøvikregionen er et Gründer Innovasjonssenter under utvikling. Det 2.650 m² store lokalet vil åpne høsten 2018, og omfatter både HuB, inQubator, MakerSpace m.m. Bygget vil med det ha tilrettelagte områder hvor man kan utfolde seg og prøve ut ny teknologi og ikke minst lage egne prosjekter med alt som er tilgjengelig, fra mikroprosessorer til ny å utprøve teknologi - eksperimentering og

utprøving med påfølgende kompetent veiledning. Denne samhandlingen bygger på et regionalt samordnet innovasjonssystem.

I Gjøvikregionen finnes også et mini innovasjonssystem, «Arena Q». Arenaen skal ha tilgang på regionens mest relevante aktører fra FOU, næringsliv og offentlige aktører. Disse skal delta i tematiske, tilrettelagt utviklingsseminarer med spesifikk kompetanse og/eller myndighet som belyser mulighetene, som for eksempel kommersialiseringspotensialet ut fra et avsluttet forskningsoppdrag. Gjøvikregionen Utvikling er drifts- og utviklingsansvarlig. I tillegg til næringsaktører har NIBIO, NTNU og Sintef Raufoss Manufacturing (SRM) forpliktet seg til å delta i utviklingen av arenaen med beslutnings-, forsker- og utviklingskompetanse.

I Nord-Gudbrandsdal arrangerer NAV- kontorene faste frokostmøter med næringslivet i regionen. Møtestedene alternerer mellom kommunene. Tema for møtene kan være informasjon om behov for arbeidskraft og tilgang på arbeidskraft. Likeledes kunnskap om virkemidler og støtteordninger, behov for kompetansehevende tiltak i bedrift eller i NAV- og fylkeskommunal regi. Her møtes næringsforeninger, Karriere Oppland, kommunene, NAV-kontor og lokalt næringsliv.

Det er også etablert fora innen samferdsel, innenfor både veg og bane, hvor offentlige aktører, næringsliv og transportører jobber sammen for å få fram de gode løsningene og de riktige prioriteringene.

Et eksempel på en fast møtearena for samspillet mellom offentlig og privat sektor er opprettelsen av Valdresrådet. De er et rådgivende organ for utviklingsspørsmål for Regionstyret i Valdres. I tillegg til politikere er det åtte medlemmer fra nærings- og kulturlivet.

4. Felles satsinger som styrker Opplands attraktivitet

For å sikre helhet og sammenheng mellom de tre planene er det definert åtte felles satsinger. Disse satsingene følges opp med tiltakspunkt i den enkelte plan.

4.1 Reduserte klimagassutslipp legges til grunn for alle utviklingstiltak i Oppland

I en verden med klare negative effekter av klimaendringer er det flere lyspunkter i form av økende fokus på utslippsreducerende tiltak. Dette gjelder både innen politikkutforming og nærings- og produktutvikling. I framtida vil verdiskaping basert på fossile og forurensende ressurser og produksjonsmetoder tape i kampen mot "grønn" verdiskaping. Oppland må derfor ha fokus på positive klimaeffekter i sitt utviklingsarbeid. Dette innebærer ikke nødvendigvis at all produksjon skal være utslippsfri, men at alle tiltak og all utvikling skal ha reduserte klimagassutslipp som mål. Dette kan dreie seg om blant annet nye produksjonsmetoder, utvikling av ny teknologi, økt bruk av fornybare ressurser, fokus på gjenvinning og sirkulær økonomi, energieffektivisering, redusert eller endret transportbruk og digitalisering.

De som ikke klarer denne omstillingen vil tape i kampen om framtidige markeder. Det er mange eksempler på at næringslivet i Oppland har tatt utviklingen på alvor. Et eksempel er plastklyngen Arena i4plastics som nå bygger kompetanse på bioplast og biokompositter, fordi det forventes at det er dette markedet vil etterspørre framover.

Transport står for over 40 prosent av klimagassutslippene i fylket. Det er ikke et mål å redusere transportomfanget, men transporten må skje på en mer klimavennlig måte. Dette kan skje gjennom gang-/sykkel- og kollektivtransport, men også gjennom å ta i bruk miljøvennlig drivstoff. Her kan fylkeskommunen bli ledende gjennom å stille krav, blant annet i forbindelse med offentlige anskaffelser.

4.2 Styrke Opplands og regionenes attraktivitet for å tiltrekke talenter, etablerere og investorer

Oppland har gjennom sitt ressursgrunnlag, kompetansemiljøer og eksisterende næringsliv et godt utgangspunkt for å tiltrekke seg etablerere, kapital og næringsliv. Men konkurransen om å være attraktiv er hard, og Oppland har slitt sammenlignet med andre regioner i Norge. Skal Oppland lykkes må det arbeides med tilrettelegging, synliggjøring og målrettet bruk av offentlige virkemidler. Det offentlige kan selv bidra til å skape innovasjon og positiv utvikling gjennom målrettet bruk av innovative offentlige anskaffelser. Gjennom å være en "krevende kunde" vil man både bidra til å utløse innovasjon og verdiskaping, men også utvikling av nye klimavennlige produkter og tjenester.

Det offentlige må tilby stabile og forutsigbare rammevilkår for oppstarts- og innovasjonsvirksomhet, og virkemiddelapparatet må tilrettelegge for slik virksomhet. Kompetanse er en avgjørende faktor for å lykkes, og den er å finne hos blant annet eksisterende næringsliv. Flere koblinger mellom nytt og etablert næringsliv vil være en suksessfaktor. For å bygge kompetanse for framtida må det også satses på entreprenørskap i hele opplæringsløpet.

Et annet avgjørende element for å tiltrekke seg etableringer og investeringer er god og tidsriktig infrastruktur, både når det gjelder veger, jernbane, kollektivtilbud og bredbåndsstruktur.

4.3 Styrket bredbåndsdekning i hele regionen for økt attraktivitet og verdiskaping for næringsliv og befolkning

Til tross for en fragmentert bosetting og utfordrende geografi har Oppland sterke næringsmiljøer i alle deler av fylket. Dette er virksomheter som i stor grad er avhengig av digital infrastruktur. Gode elektroniske kommunikasjonsmuligheter er avgjørende for at steder skal være attraktive for næringslivet, innbyggerne og fritidsbeboerne i en verden med økende grad av digitalisering. Mye av ressursgrunnlaget som framtidig verdiskaping skal bygge på finnes i distriktene, som for eksempel landbruk og videreforedling av landbruksprodukter. For å utnytte dette ressursgrunnlaget, er det viktig med spredt befolknings- og arbeidsplassutvikling. Oppland er derfor nødt til å styrke utbyggingen av høyhastighets bredbånd i hele fylket.

Gode digitale løsninger er viktig innenfor svært mange felt. Det er grunnleggende for at både nye og eksisterende modeller for organisert persontransport skal fungere. Digitalisering og tilgang på digital

kompetanse er også avgjørende for at det skal kunne tilbys tilfredsstillende omsorgstjenester i framtiden til stadig flere eldre. Ressurser i omsorgssektoren må frigjøres via effektivisering og automatisering.

4.4 Prioritere infrastruktur som gir økt verdiskaping og som bidrar til at Oppland når klimamål

Alle typer infrastruktur er viktige for å kunne utvikle og styrke verdiskapingen i Oppland. Transportkorridorene må videreutvikles til og fra Innlandets markeder, og fylkesveger som gir økt verdiskaping skal prioriteres. Det må etableres samhandlingsarenaer og bygges allianser som sikrer prioritet i Nasjonal transportplan (NTP) og Østlandspakka.

Fylkesvegprogrammet må prioritere slik at verdiskaping og klimaeffektene styrkes. Samordnet areal og transportplanlegging er viktig for at Oppland skal oppnå en bærekraftig utvikling. Det må utvikles et transportsystem som bidrar til omstilling mot et lavutslippssamfunn. Miljø må vektlegges og prioriteres for å nå vedtatte klimamål.

Det skal utarbeides en areal- og transportstrategi (ATP-strategi) for Mjøsbyen som gir bedre infrastruktur og et bedre mobilitetstilbud. Ny infrastruktur vil skape en mer integrert bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Mjøsa, som igjen vil skape ny næringsvirksomhet. En prioritering av infrastruktur i Mjøsbyen vil skape et attraktivt næringsliv og gi økt verdiskaping.

Styrket næringsliv og økt verdiskaping rundt Mjøsa vil gi synergieffekter ved regionforstørring og omlandsutvidelser. Oppgradering av infrastruktur og forbedring av transporttilbudet, bidrar til at transport- og mobilitetstiden blir kortere. Dette styrker distriktenes attraktivitet for bosetting og muligheten for økt verdiskaping og næringsutvikling.

4.5 Utvikle et enkelt, moderne og pålitelig mobilitetstilbud

Mobilitet handler om å bevege seg, om frihet til å reise dit man vil, om å velge når og hvordan reisen skal være, og om å gjennomføre reisen. Opplands mobilitetstilbud består av kollektivtransport, samt transportformer som lånebil, sykling og gange. Fylkeskommunens kollektivtransporttilbud er en del av den helhetlige mobilitetsløsningen, og befolkningen tilbys effektiv og moderne persontransport. I tettbygde områder er gange og sykling, i kombinasjon med kollektivtransport, naturlige og attraktive løsninger for persontransport.

Oppland har et variert næringsliv spredt over hele fylket. Denne næringsstrukturen har grunnlag i en spredt bosetting, et solid ressursgrunnlag og tilgang på riktig kompetanse. Fylkeskommunen skal utvikle fleksible og helhetlige mobilitetsløsninger som skal ivareta alle som reiser, både på jobb, skole, handleturer og fritidsreiser. Det organiserte persontransporttilbudet skal bidra til at det er enkelt og attraktivt å bo i Oppland, produsere i Oppland og besøke Oppland.

Kollektivtransporten skal ivareta forbindelser innad i fylket, og mellom Oppland og nabofylkene. For å få sømløse mobilitetsløsninger er det viktig å samarbeide med nasjonale aktører og kollektivselskap i tilgrensende fylker.

4.6 Økt innsats for mer læring og utvikling i arbeidslivet

Samfunnet er i rask endring. Automatisering, robotisering og digitalisering vil prege store deler av arbeidslivet framover. Manuelle arbeidsoppgaver erstattes av teknologiske løsninger. Det antas at 40 til 60 prosent av arbeidsplassene i løpet av få år har et annet jobbinnhold enn i dag. Flere arbeidsplasser vil forsvinne og nye oppstår.

Kravet til omstilling gjelder alle, også de med høyere og lengre utdanning. Relevant kunnskap og læring er avgjørende for at mennesker kan fungere i arbeidslivet, og for at virksomheter kan utvikle seg. Kompetanse er en ferskvare og må stadig fornyes. Arbeidsplassen er den viktigste lærings- og kvalifiseringsarenaen, også for de som står utenfor arbeidslivet. God tilrettelegging av etter- og videreutdanning i et livslangt perspektiv er avgjørende for å møte den raske endringen i arbeidslivet.

Et av kjennetegnene ved virksomheter som lykkes godt, både nasjonalt og internasjonalt, er at de samarbeider i klynger og at de har kontinuerlig samarbeid med et kunnskaps- og forskningsmiljø. Raufossmiljøet er et godt eksempel på et slikt samarbeid. Det kan være en utviklingsmotor for virksomheter og næringsmiljøer i hele fylket. Samhandling og kunnskapsdeling mellom ulike næringer, sektorer og kunnskaps- og virkemiddelaktører kan føre til utvikling og vekst. Skoleeiere og andre med ansvar for utdanning og opplæring må i større grad bli arbeidslivets utviklingspartner framfor utdanningstilbydere. Et slikt samarbeid vil også bidra til å gi utdanningstilbudene mer relevant innhold for virksomhetene.

Tall fra NAV viser at utdanning er en god investering. I Oppland har mer enn 30 prosent av de helt ledige ikke fullført eller bestått videregående opplæring. Sysselsettingsgraden er 90 prosent for de som har høyere utdanning, mens den er 64 prosent for de som har grunnskole.

Oppland er det fylket med lavest utdanningsnivå målt etter utdanning utover treårig høyere utdanning. Samtidig er det like mange i Oppland som tar høyere utdanning som i andre fylker. Det er derfor viktig å legge til rette for arbeidsplassetableringer som også krever høyere utdanning. Økt bruk av forskning- og utviklingsressurser vil være et nyttig grep sammen med en offensiv etablerersatsing.

4.7 Styrke Oppland som et inkluderende samfunn

For å skape utvikling og vekst trenger kommunene flere innbyggere. Innvandring bidrar til vekst i befolkningen og gir arbeidslivet nyttig arbeidskraft. Godt integrerte innvandrere er en viktig ressurs for samfunnsutviklingen. De former stedet de bor på ved å delta i utviklingen av lokalsamfunnet og ved å bruke sin kompetanse og arbeidskraft i arbeidslivet.

Språkferdigheter og deltakelse i arbeidslivet er grunnleggende for god integrering og inkludering. Oppgaven er derfor å legge til rette for tilpasset språkopplæring og målrettet kvalifisering for utdanning eller jobb.

Oppland har en stor forsørgerbyrde som kommer til å øke de nærmeste årene. Derfor trengs flere folk i arbeid. Dette gjelder både for innvandrerbefolkningen og resten av befolkningen. Det er en relativt høy andel uføre og andre innbyggere som mottar passive ytelser fra NAV sammenlignet med resten av landet. Særlig blant de unge har andelen som mottar passive ytelser økt. I desember 2017 var det 1954 personer under 30 år som mottok passive ytelser i Oppland. Dette er et av forholdene som forklarer den lave yrkesdeltakelsen i fylket. En annen viktig faktor er at mange ungdommer flytter ut av fylket for å ta høyere utdanning, noe som bidrar til den skjeve demografiske fordelingen.

4.8 Prioritere innsatsen mot virksomheter og kompetansemiljøer som gir stor sysselsettings- og verdiskapingseffekt

Fylket har et variert næringsliv og mange gode kompetansemiljøer. Sannsynligheten for utvikling og verdiskaping er størst i tilknytning til de sektorene hvor det allerede i dag finnes tunge kompetanse- og næringsmiljøer, eller i beslektede sektorer av disse. Oppland må bli enda bedre til å utnytte mulighetene det gir å ha sterke regionale næringsmiljøer med mange bedrifter innenfor samme næring, med samme teknologi, verdikjeder eller klynger. Man må også utnytte den offentlige støtten til forskning og utvikling på en best mulig måte. Over tid vil en slik prioritert innsats komme hele Oppland til gode.

Det vil sannsynligvis være store synergier å hente ved å forenkle tilgjengeligheten til virkemiddelapparatet og samle virkemidlene. Et tiltak i denne forbindelse er etableringen av en ny regional samarbeidsmodell mellom fylkeskommunen, Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd. Denne samhandlingen skal legge til rette for dialog og sikre optimal bruk av regionale og nasjonale virkemidler. Samhandlingen vil ha grunnlag i regional plan for verdiskaping.

I tillegg til de store økonomiske virkemiddelaktørene er kommunene med sin førstelinjetjeneste en viktig aktør for næringsutvikling og nyskaping. Det er viktig for attraktiviteten til regionen å ha et godt og samkjørt apparat for å møte de som ønsker å satse i Oppland. Det dreier både om rådgivning, økonomisk bistand samt tilgang på arealer og markeder.

6. Oppland må tilpasse seg framtida

Visjon: Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid

Hovedmålet for Regional plan for verdiskaping: *Vekst i arbeidsplasser og verdiskaping over gjennomsnittet for landet innen de prioriterte plantema*

Samfunnet blir stadig mer komplekst og arbeidsmarkedet endrer seg raskere enn før. Det stiller høye krav til kunnskap og omstillingsevne, både for den enkelte og for virksomheter. Oppland har i dag lavere vekst i både arbeidsplasser og verdiskaping enn landsgjennomsnittet. Næringsstrukturen er preget av stor andel primærnæringer, men Oppland har også noen av landets ledende industrimiljøer. Fylket har en høy andel personer som står utenfor arbeidslivet, og den demografiske utviklingen innebærer at det er nødvendig å få flere i arbeid. Samtidig har Oppland, med sin kompetanse og «grønne» næringer, store muligheter til å være ledende i det grønne skiftet og i overgangen til et klimanøytralt samfunn.

Hva er verdiskaping?

Verdiskaping kan beskrives som omforming av ressurser til produkter som direkte eller indirekte kan dekke behov. Verdiskapingen til en bedrift kommer vanligvis til uttrykk gjennom bedriftens økonomiske resultat. Det som gjør verdiskapingen mulig er bedriftens produkter og tjenester, produksjonsteknologi (maskiner, lokaler), administrativ styring og menneskene i bedriften.

Hva er innovasjon?

Innovasjon, eller nyvinning, er å fornye eller lage noe nytt som skaper verdi for en bedrift, samfunnet eller innbyggere. Formen er eksperimenterende og løsningen er ikke kjent på forhånd. Innovasjonen kan være i form av et nytt eller forbedret produkt, tjeneste, prosess, organisasjonsform eller markedsføringsmodell.

En regional plan skal være en overordnet plan. Den skal resultere i tverrsektorielle- og tverrfaglige satsinger som har relevans for de ulike samfunns- og næringsaktørene, og som den enkelte aktør ikke kan løse alene.

Den regionale planen for verdiskaping er en oppfølging av Regional planstrategi (2016 – 2020); Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid. I planstrategien blir det blant annet understreket hvor viktig det er å samordne virkemiddelaktørene for felles innsats. Det må gjøres med utgangspunkt i det kunnskapsgrunnlag som finnes om næringslivet og utviklingsmulighetene. Regional plan for verdiskaping anses derfor å være et relevant verktøy for blant annet å følge opp Innlandsutvalgets rapport og forankre Bioøkonomistrategien for Innlandet. Videre er det et mål at planen skal bli et godt verktøy for prioritering ved tildeling av regionale utviklingsmidler.

6.1 Hvordan ser framtida ut?

Samfunnet og arbeidslivet er i fundamental endring. Disse endringene gir mange nye muligheter for næringslivet. Digitalisering, utvikling i robotteknologi og automatisering vil fortsette å påvirke sysselsettingen, spesielt innenfor lavtlønnsyrkene. Nye økonomiske modeller, som for eksempel delingsøkonomien, vil forandre arbeidslivet og skape nye forretningsmodeller og jobber¹.

Digitalisering vil fortsette å revolusjonere samfunnet. I 2021 er det estimert at 27 milliarder enheter vil være tilkoblet internett². Med stadig flere sensorer montert i dagligdagse ting, som ikke bare vil kunne «snakke» med brukerne, men også med hverandre; vil det bli mulig å overvåke, analysere, optimalisere og kontrollere våre liv på en helt ny måte enn i dag. Det er spesielt innenfor helse at man vil se den største økningen, takket være blant annet økende bruk innenfor overvåking, medisiner og kobling mot nødsentraler. Oppkoblede biler og smarte byer vil også stå for en betydelig andel.

Gjennombrudd i nano- og bioteknologi, robotteknologi, kunstig intelligens og 3D-printing vil revolusjonere verden slik man kjenner den i dag. Dette vil kunne løse mange av de store utfordringene som verden står overfor. Samtidig medfører teknologiutviklingen en ny type risiko i form av bl.a. informasjonssikkerhet, fare for hacking og ekstern påvirkning. Den teknologiske utviklingen er derfor viktig å ta hensyn til i utformingen av virkemiddelbruken for den regionale utviklingen i Oppland.

7. Status for næringsutviklingen i Oppland

7.1 Fylkesstatistikken

Ved inngangen til 2017 var det nær 87 000 personer i arbeid i Oppland. Dette tallet har holdt seg nokså stabilt siden 2010. Det er 36 prosent som er ansatt i offentlig sektor. Til sammenligning er andelen nasjonalt på 32 prosent. Det er svært vanlig for distriktskommuner å ha en høy andel offentlige arbeidsplasser på grunn av lovpålagte oppgaver. Dette gir spesielt store utslag i helse- og omsorgssektoren, som utgjør ca. en fjerdedel av arbeidsplassene i Oppland, og en femtedel nasjonalt. Siden befolkningen stadig blir eldre, forventes det at aktiviteten innen denne sektoren vil øke.

Innen privat sektor er varehandel den største næringen med 13 prosent av arbeidsplassene, deretter følger bygg og anlegg og industri med en andel hver seg på 9 prosent. I Oppland var det sysselsettingsvekst i alle tre næringer i 2016.

De største næringsstrukturelle forskjellene mellom Oppland og resten av landet er innen primærnæringer og privat tjenesteyting. I Oppland er fem prosent av arbeidsplassene innen primærnæringene (skogbruk, jordbruk og fiske), mens andelen nasjonalt er på to prosent. Tas det

¹ Haugland, Bjørn K. «15 trender som endrer alt». TU 2016.

² Lekanger, Kurt. 27 milliarder enheter vil være koblet til nettet i 2021. Digi.no 2017.

hensyn til at fiskeri er nær fraværende i Oppland blir forskjellen enda tydeligere. Innen privat tjenesteyting er Oppland tydelig underrepresentert i forhold til landsgjennomsnittet i bransjer som finans, teknisk og forretningsmessig tjenesteyting. Oppland er derimot overrepresentert i reiselivsbransjen.

7.1.1 Utvikling

I 2016 økte antall sysselsatte i Oppland med 0,2 prosent, det samme som for Norge totalt. Veksten avviker i liten grad fra den gjennomsnittlige veksttakten siden 2010. Vekstdriveren det siste året er bygg- og anlegg, men det har også vært god vekst innen industri, varehandel og tjenesteyting. Den gode veksten i både bygg og anleggssegmentet er drevet av økte offentlige investeringer i infrastruktur og dels økt aktivitet innen bolig- og hyttesegmentet. Økt aktivitet innen bygg og anlegg har gitt økt etterspørsel etter byggevarer, noe som har gitt både byggevareindustrien og byggevareutsalgene i Oppland et løft. Samtidig har bedret konkurransevne, på grunn av svak norsk krone, styrket konkurransekraften til den eksportrettede industrien og reiselivsnæringen i fylket. Den positive utviklingen innen bygg og anlegg, industri og reiselivet har også økt aktivitetsnivået og sysselsettingen blant arbeidskraftformidlere (vikarbyråer) og innen tjenester tilknyttet eiendomsdrift.

7.1.2 Historisk lave ledighetstall

I oktober 2017 var andelen arbeidsledige i Oppland på 1,4 prosent. Man må helt tilbake til 2008 for å finne lavere månedstall. Til sammenligning var ledigheten i Hedmark i oktober på 1,8 prosent og nasjonalt på 2,4 prosent. Til tross for dette står nesten 30 % av den yrkesaktive befolkningen i Oppland helt eller delvis utenfor arbeidslivet.

7.1.3 Økende utdanningsnivå

I 2016 hadde 25,3 prosent av befolkningen i Oppland 16 år og over, høyere utdanning. Sammenlignet med landssnittet har fylket 7,6 prosentpoeng lavere andel innbyggere med høyere utdanning. Utdanning og kvalifisering har større betydning enn noen gang tidligere, og andelen med høyere utdanning har økt de siste årene. Det er de største bykommunene som har størst andel innbyggere med høyere utdanning. Det er også en økning i andelen med fagskoleutdanning. Arbeidslivet etterspør i dag personer med fagutdanning.

Det er store forskjeller mellom utdanningsnivået i kommunene og mellom kjønn og ulike aldersgrupper. Det er klart flere kvinner med høyere utdanning enn menn. I fylket har 29,7 prosent av kvinnene og 20,9 prosent av mennene fullført høyere utdanning. Det er kvinner fra 25 til 39 år som er høyest utdannet.

7.1.4 Forskning, utvikling og innovasjon (FoU) i Oppland

I Norge ble det totalt brukt 60,2 milliarder kroner på forskning og utviklingsarbeid (FoU) i 2015. I Oppland var forbruket på 819 millioner kroner. Fylkets andel av landets samlede FoU-utgifter utgjør dermed 1,4 prosent. Strukturelle forhold, som antall universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter og næringsstruktur, er selvfølgelig av stor betydning for hvordan fylker kommer ut på denne typen statistikk. Selv om det blir korrigert for antall innbyggere i fylkene, kommer Oppland langt ned i en fylkesrangering. I Oppland ble det i 2015 brukt 4 338 kroner per innbygger på FoU, mens det i

universitetsbyene Oslo og Sør-Trøndelag ble brukt henholdsvis 26 188 og 31 227 kroner per innbygger. Til sammenligning brukte Hedmark og Buskerud hhv. 1 576 og 8 717 kroner pr innbygger.

Målt i utgifter, er det næringslivet i Oppland som utfører den største delen (60 prosent) av FoU-aktiviteten, og deres andel har økt de senere årene. Innen enkelte næringer er det større tradisjon og kultur for å drive innovativ virksomhet enn i andre næringer. Innen for eksempel deler av industrien er det helt nødvendig å bedre produktiviteten på grunn av et høyt kostnadsnivå og hard internasjonal konkurranse. Av den grunn har det eksportrettede næringslivet i Gjøvikregionen ligget relativt høyt i nasjonal målestokk innen FoU-investeringer.

Selv om Oppland har flere nærings- og utviklingsmiljøer med stort fokus på FoU og høy grad av innovasjon, kan det synes at store deler av næringslivet har et større fokus på kjøp og implementering av nye produkter for å bedre produktiviteten, enn å drive eget forsknings- og utviklingsarbeid. Det bør derfor være effekter å ta ut på en bedre kobling av eksisterende næringsliv og de ulike kompetansemiljøene.

7.1.5 Lav verdiskaping i Oppland

I Oppland var verdiskapingen (målt som bruttoprodukt per sysselsatt) lavest i landet både i 2013, 2015 og 2016. Verdiskapingen i Oppland ligger 20 prosent under landsgjennomsnittet. Dette kan delvis forklares med en næringsstruktur med sysselsetting innenfor næringer som gir lav verdiskaping.

7.2 Innlandsutvalget

7.2.1 Satsingsområder

I Innlandsutvalgets rapport fra 2015 pekes det på mulighetene Oppland har innen bioøkonomi, videreutvikling av reiselivet, informasjonssikkerhet og industri. Om disse fire prioriterte plantemaene sies følgende:

- **Bioøkonomien** er sterkt knyttet til avanserte prosesser for utnyttelse av biologisk materiale. Utviklingen vil derfor være preget av forskning og teknologiutvikling, og krever en målrettet satsing på dette.
- Potensialet for **reiselivet** i Innlandet er i stor grad knyttet til eksport og internasjonalisering. Eksportmodne destinasjoner må prioriteres som fyrtårn og støttes i satsingen på økt utenlandstrafikk til Norge.
- Det eksisterende miljøet for **informasjonssikkerhet** i regionen bør videreutvikles som et nasjonalt fyrtårn. En slik satsing vil bidra til knoppskyting av gründerbedrifter som leverer sikkerhetsløsninger tilpasset næringslivets, forvaltningens og allmenhetens behov.
- Det er klart behov for en arena som kobler verdensledende, grunnleggende forskning til innovasjoner i **industrien**. En slik satsing i tilknytning til Raufoss-klyngen vil kunne etablere en struktur som bidrar til å løfte alt industrielt preget næringsliv i regionen.

Disse satsingsområdene sammenfaller med prioriteringene i planstrategien for Oppland og satsingsområdene for regionene i fylket. Denne regionale planen er et av flere tiltak fra fylkeskommunens side for å følge opp Innlandsutvalgets rapport.

7.2.2 Utvikle Mjøsbyen til en konkurransedyktig og bærekraftig region

Mjøsbyen (i triangelet Elverum - Raufoss – Lillehammer) har med sine over 200 000 innbyggere mer enn halvparten av innbyggerne i Hedmark og Oppland. Mjøsbyregionen har rundt 100 000 arbeidsplasser. En betydelig satsing på infrastruktur, også øst-vest, er essensielt for å binde regionen sammen til en effektiv bo- og arbeidsmarkedsregion.

Innlandsutvalget viser til at det er viktig å ha fokus på det store potensialet som ligger i sammenhengen mellom infrastruktur, befolkningsutvikling, befolkningsdrevet næringsutvikling og regionforstørring i Mjøsregionen.

Regionforstørring er en vanlig betegnelse på omlandsutvidelser, som skjer som følge av forbedringer i infrastruktur og transporttilbud, slik at reisetiden mellom regionsentre og andre reisemål reduseres. Regionforstørring vil stimulere økonomisk aktivitet og øker attraktiviteten i de regioner som utvides/sammenkobles.

Veksten i Oslo-området gir store muligheter for vekst i befolkning og næringsliv i Innlandet. Presset på Oslo-området, og ny infrastruktur for veg og bane til Mjøsbyen, åpner i første omgang for ny pendlingsbasert tilflytting og dermed befolkningsvekst i et stadig større omland rundt Oslo.

8. Viktige vekstområder for Oppland

Fylket har et differensiert næringsliv og mange gode kompetansemiljøer. Sannsynligheten for å skape utvikling og verdiskaping er størst innenfor de sektorene hvor det finnes større kompetanse- og næringsmiljøer, og plantemaene er valgt med bakgrunn i dette. Innenfor områdene bioøkonomi, industri, cyber/informasjonsikkerhet og videreutvikling av reiselivet har Oppland, sammen med Hedmark, mulighet for å ta en nasjonal og internasjonal posisjon.

Hedmark og Oppland har et svært godt ressursgrunnlag for å ta del i utviklingen innen bioøkonomi. De to fylkene har både biologiske ressurser og komplette verdikjeder for en rekke biobaserte produkter. De har også sterke kompetansemiljøer og aktører innen blant annet jordbruk, skogbruk, bioteknologi og næringsmiddelindustri.

Oppland har sterke industri- og teknologimiljøer i flere deler av fylket, og dette utgjør viktige næringer. I Oppland finnes flere av Norges viktigste kompetanseaktører innen cyber- og informasjonssikkerhet. Oppland er Norges største reiselivsfylke når det gjelder fritidsreiser, og er det fylket med flest fritidseiendommer i Norge. Fylket har også et mangfold av sterke utdannings- og forskningsinstitusjoner.

Regionene i Oppland utgjør et mangfold av næringsliv, ressurser og muligheter. Viktige kvaliteter er blant annet variert natur, kulturlandskap, nasjonalparker, arrangementer, stabile snøforhold, fritidsinnbyggere og lokal matproduksjon.

9. Virkemidler for innovasjon

Det finnes flere virkemidler som skal bidra i ulike deler av en virksomhetsutvikling, fra idé til kommersialisering og vekst. Ulike stadier i en bedrifts utvikling krever ulike virkemidler. Tabellen under er en skjematisk framstilling av virkeområdene til de viktigste virkemidlene for bedrifter i Oppland.

	FASE				
	Anvendt forskning	Idéutvikling	Innovasjon	Kommersialisering	Vekst
Innovasjon Norge					
FORREGION					
EU InterReg					
EU Horisont 2020					
Regionale midler OFK					
Norges forskningsråd					
Regionale forskingsfond					
SIVAs innovasjonsprogram					
OFK "Grønn framtid"					
Kommuner					
Komm-In AS					

Om de ulike virkemidlene:

Innovasjon Norge

Innovasjon Norge skal, gjennom sine ordninger, bidra til innovasjon og nyskaping i næringslivet, utvikling av konkurransedyktige norske bedrifter, samt utvikling i distriktene ved å utløse ulike regioners næringsmessige muligheter. Innovasjon Norge skal profilere norsk næringsliv innenlands og utenlands, samt arbeide aktivt for å profilere og promotere Norge som reisemål i utenlandske markeder. Innovasjon Norge bidrar til å løfte norske bedrifter over i internasjonale markeder og lønnsom eksportvirksomhet, gjennom sin ekspertise via ca. 30 utekontorer over hele verden. Innovasjon Norge supplerer tilbudet i det private kapitalmarkedet, blant annet ved å bidra med risikokapital i samspill med de private bankene. På denne måten bidrar Innovasjon Norge til at flere innovative og lønnsomme forretningsprosjekter kan gjennomføres i hele landet. Oppland fylkeskommune kanaliserer sine bedriftsutviklingsmidler gjennom Innovasjon Norge Innlandet med føringer i årlige tildelingsbrev.

Forskningsbasert innovasjon i regionene (FORREGION)

FORREGION er en regional satsing fra Forskningsrådet som har som mål å øke verdiskapingen i næringslivet gjennom forskningsbasert innovasjon. I tillegg har Innlandet en egen satsing på virkemidler for regional FoU og innovasjon. FORREGION i Innlandet skal gi bedrifter nye muligheter ved bruk av kompetanse fra forskningsmiljøene. Det tilbys blant annet kompetansemegling for å tilføre bedriftene nødvendig kunnskap og kompetanse for videreutvikling.

Interreg

Interreg er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Det er flere ulike programmer hvor aktører i Oppland kan delta, blant annet Interreg Norge-Sverige, Interreg Østersjøen og Interreg Europe.

Horisont 2020

Horisont 2020 er verdens største forsknings- og innovasjonsprogram med 80 milliarder euro fordelt på sju år. Norske bedrifter og forskningsmiljøer kan delta på linje med kolleger og konkurrenter i andre europeiske land. Det er etablert et EU-nettverk Innlandet som skal bistå i utformingen av søknader mot denne ordningen.

Regionale midler Oppland fylkeskommune

Oppland fylkeskommune får til sammen mellom 60 og 70 millioner kroner i året fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til regional utvikling. Av dette overføres cirka 30 millioner kroner til bedriftsrettede støtteordninger og programmer gjennom Innovasjon Norge.

Oppland fylkeskommune yter ikke direkte bedriftsstøtte, men bidrar til næringsutvikling på flere måter:

- Finansierer og igangsetter utviklingsarbeid.
- Er programeier av ulike utviklingsprogrammer, omstillingsprogrammer og regionale forskningsfond.
- Samspiller med øvrig virkemiddelapparat.
- Samarbeid med FoU-miljøer.
- Partnerskap med kommunene, som er et forpliktende samarbeid hvor begge parter bidrar med midler til felles mål.

Fylkeskommunen tildeler også omstillingsstatus og -midler til kommuner i fylket med stort frafall av arbeidsplasser, slik at de kan bygge seg opp igjen.

Norges forskningsråd (NFR)

Norges forskningsråd er et regjeringsopprettet råd som er ansvarlig for å finansiere, fremme og markedsføre norsk forskning.

Prosjekter finansieres gjennom forskningsprogrammer og andre ordninger som retter seg mot alt fra grunnforskning til forskningsbasert innovasjon og kommersialisering. Det omfatter både ordninger som er tematisk uavhengige og dermed tar imot søknader på tvers av fag og temaer, og programmer som er innrettet mot å løse spesifikke samfunnsutfordringer.

Regionale forskningsfond (RFF)

Regionale forskningsfond (RFF) Innlandet er et fond for Hedmark og Oppland. Fondet har ca. 14 millioner per år som deles ut til FoU-prosjekter. I tillegg kommer satsinger i samarbeid med andre fondsregioner. RFF Innlandet skal bidra til forskningsdrevet innovasjon og regional utvikling. RFF Innlandet støtter prosjekter med klar regional relevans og med tydelig potensiale for regional verdiskaping.

SIVAs innovasjonsprogrammer

SIVA (Selskapet for industrivekst SF) skal tilrettelegge for etablering og utvikling av bedrifter i nærings og kunnskapsmiljø, og koble disse sammen i regionale, nasjonale og internasjonale nettverk. SIVA har innovasjonsprogrammer som skal bidra til utvikling av oppstartsmiljøer og bedriftsfelleskap. To av disse er næringshageprogrammet og inkubatorprogrammet.

En næringshage er en operatør for Sivas næringshageprogram. Næringshagen er et bedriftsfelleskap som arbeider for utvikling av næringslivet i sin region. Næringshagemiljøet består av en rekke bedrifter som er samlokaliserte i næringshagen eller tilknyttet denne gjennom tett oppfølging og samarbeid. Næringshagen gir bedrifter i distriktene et innovativt, faglig og sosialt miljø. Oppland har i dag fire næringshager; Landbyen Næringshage AS, Skåppå Kunnskapspark AS, Valdres Næringshage AS og Hadeland Næringshage AS.

En inkubator er et innovasjonsselskap som skal bidra til utvikling og etablering av nye vekstbedrifter og skape vekst i etablert næringsliv. Inkubatoren tilbyr et faglig og sosialt miljø hvor gründere, bedrifter, academia, FoU-miljøer, investorer og andre kobles sammen. Inkubatorene skal gi gründere forretningsrådgivning og hjelpe dem fra idé til marked. Det tilbys også rådgivning til etablert næringsliv for å skape vekst og bidra til knoppskyting.

I Oppland er det per 2017 to inkubatorer; Skåppå Kunnskapspark AS og Total Innovation AS.

Oppland fylkeskommunes ordning "Grønn framtid"

Gjennom satsingen "Grønn framtid - midler til bærekraftig næringsutvikling" har Oppland fylkeskommune satt av 35 millioner kroner i 2017, med intensjon om å øke denne satsingen de neste årene. Enkeltpersoner og private virksomheter kan søke om penger til utvikling av idéer. Ordningen har som mål å bidra til verdiskaping, sysselsettingsvekst og miljøgevinst. Det er også lagt vekt på at ordningen skal stimulere til idéutvikling og innovasjon.

Kommunene

Kommunene er førstelinjetjenesten i det offentlige virkemiddelapparatet. De har en sentral rolle for å bistå lokale aktører innen idéutvikling, etablering og videreutvikling. Flere kommuner har egne næringsenheter, enten alene eller gjennom interkommunalt samarbeid. De fleste kommuner har egne næringsplaner og virkemidler for å ivareta disse interessene.

Komm-In AS

Komm-In AS skal bidra til å styrke regionens innovasjonsevne med vekt på etablering av ny virksomhet. Selskapets skal utvikle og etablere ny virksomhet gjennom samarbeid med relevante partnere og med utgangspunkt i kompetansemiljøet i og rundt NCE Raufoss. Selskapet har likevel bedrifter i hele fylket som målgruppe. Selskapet skal skape verdier gjennom å bidra til å etablere nye virksomheter samt gjennom å bidra til utvikling av eksisterende virksomheter. Selskapet kan gjennom sin virksomhet ta eierandeler i vekstselskaper for å kunne bidra i utviklingen av disse og for å kunne få en del av verdiskapningen.

10. Behov for kompetanse i næringslivet

For å skape vekst og utvikling i arbeidslivet, er det viktig at både arbeidsgivere og arbeidstakere ser betydningen av utviklingsarbeid og kompetansebygging. Videre er det viktig med kunnskap om hvordan kompetanse kan bygges. Det må være samsvar mellom kompetansebehov i arbeidslivet og utdanningstilbud. I Oppland er det lagt godt til rette for fleksible opplæringsløp og utdanningstilbud for voksne gjennom de regionale karrieresentrene.

En måte å øke graden av innovasjon og verdiskaping er å gi kunnskapsorganisasjonene (utdannings- og forskingsmiljøer) et større ansvar for å skape ny kunnskap som næringslivet kan utnytte til å skape verdier (FoUI). Dette forutsetter et styrket samarbeid mellom forskingsmiljøene og næringslivet. Det offentlige kan bidra til samarbeidet ved å legge til rette for å utvikle spesifikke samarbeidsarenaer gjennom bruken av økonomiske virkemidler. Et godt eksempel på forskningsbasert næringsutvikling i Oppland, med støtte fra offentlige midler, er f.eks. industriklyngen med kjerne i Raufoss.

I Hedmark og Oppland er i dag andelen som tar høyere utdanning høyere enn i landet totalt. De fleste tar utdanning utenfor regionen. Svært mange velger å bli værende i området de studerer i. Dette fører til en kompetanselekkasje som er større i Innlandet enn i andre deler av Norge.

Det er de offentlige arbeidsplassene innen helse- og skolesektoren som ansetter flest personer med høyere utdanning i Oppland. NAVs bedriftsundersøkelse viser at det er innen helse- og omsorg, og bygg og anleggsnæringene at det vil bli størst behov for arbeidskraft i årene som kommer. I NHOs kompetansebarometer for 2017 framgår det at flertallet av bedriftene i Oppland har behov for ansatte med yrkesfaglig bakgrunn, dette gjelder både på videregående og fagskolenivå. Kompetansebarometeret viser også at håndverksfag, ingeniør- og tekniske fag er de kompetanseområdene som i størst grad etterspørres av bedriftene i dag.

Rapporten Helhetlig IKT-risikobilde (2017)³ viser at det er betydelige svakheter innen sikkerhetsbevissthet og sikkerhetskompetanse i næringslivet. Mangelfull kompetanse er en utfordring ikke bare for enkeltindividene, men også for virksomheter og samfunnet. Nasjonal sikkerhetsmyndighet har tidligere påpekt at det i Norge utdannes for få personer innen IKT-sikkerhet.

11. Prioriterte plantema

11.1 Bioøkonomi

Bioøkonomi er definert som bærekraftig produksjon og omdannelse av biomasse til mat, helse- og fiberprodukter, til industrielle produkter og til energi. Fornybar biomasse inkluderer ethvert biologisk materiale som enten er et produkt i seg selv, eller anvendes som råmateriale i annen produksjon. Grønne næringer omfatter både produksjon av fornybare biologiske ressurser, bruken av disse ressursene og utnyttelse av rest- og sidestrømmer.

³ Helhetlig IKT-risikobilde 2017, NSM

Motsatsen er produksjon og forbruk som baserer seg på ikke-fornybare ressurser; en utvikling som ikke er bærekraftig over tid. I det grønne skiftet må man derfor gå over til fornybare ressurser, samt produkter og tjenester som ikke påvirker miljø og klima negativt.

Bioøkonomi er i realiteten ikke noe nytt for Innlandet. Regionen er allerede en betydelig aktør innen bioøkonomi. I første rekke representert med en aktiv landbruksnæring med tilhørende verdikjeder og sidestrømmer fra disse. Dette er næringer som i stor grad preger regionens næringsstruktur. Både i et nasjonalt, og til dels internasjonalt, perspektiv har næringene i Innlandet utviklet en sterk stilling. Dette gjelder både produksjon og teknologi knyttet til jordbruk, skogbruk, næringsmiddelindustri, genetikk, avl-, og reproduksjon, innenlands fiskeoppdrett, tremekanisk industri, bioenergi, gjenvinning-, resirkulering- og renovasjon. Innlandet har en lang kultur for å produsere og skape verdier av råvarene sine. Næringsstrukturen kjennetegnes av alt fra enkeltbedrifter til nettverk, klynger og innovasjonssystemer.

Samlet verdiskaping fra primærnæringene og landbruksbasert industri i Oppland er på 4,1 milliarder kroner; ca 7 prosent av fylkets totale verdiskaping. Da er det ikke tatt hensyn til indirekte verdiskaping som kulturlandskap, muligheter for rekreasjon og lokal handel. Her ligger det et betydelig potensial i ytterligere foredling av Oppland sine råvarer fra jord- og skogbruk.

Det er i krysningpunktet mellom en sterk råvareproduksjonen, endringsvillig industri og sterke kompetansemiljøer mulighetene ligger for å utvikle nye produkter, tjenester og næringsliv. Om det legges til rette for god samhandling mellom disse sterke yrkes- og kompetansemiljøene og de komplette verdikjedene, har Oppland et godt utgangspunkt for å skape nye arbeidsplasser og sikre økt verdiskaping med utgangspunkt i bioøkonomien og det grønne skiftet.

Med bakgrunn i dette har Oppland fylkeskommune, sammen med Hedmarks fylkeskommune og fylkesmennene i de to fylkene, utarbeidet en felles Bioøkonomistrategi for Innlandet med tilhørende handlingsplan. Denne ble vedtatt i april 2017 og handlingsplanen skal rulleres årlig. Strategien med tilhørende handlingsplan ligger derfor til grunn for prioriteringene i denne regionale planen.

Temamål	<ul style="list-style-type: none">● Innlandet skal bli et ledende kraftsentrum for bærekraftig bioøkonomi i Norge.
Strategier	<ul style="list-style-type: none">● Sikre tilgang på nødvendig kunnskap og kompetanse for å videreutvikle bioøkonomien regionalt.● Skape attraktive etablerer- og utviklingsmiljø for biobasert verdiskaping.● Være ledende i utviklingen av en bærekraftig og kunnskapsbasert produksjon innen jordbruk, skogbruk og innlandsfisk, og sikre det biologiske ressursgrunnlaget.● Være inviterende overfor alle relevante aktører og forpliktende for alle involverte aktører.● Gjennom aktivt informasjons- og påvirkningsarbeid ovenfor næringsliv, myndigheter og samfunn være en pådriver i utviklingen av bioøkonomien.

11.2 Reiseliv, opplevelser og fritidsinnbyggere

Reiselivet i Oppland er særlig knyttet til ferie- og fritidssegmentet. I 2016 hadde Oppland i underkant av tre millioner kommersielle gjestedøgn fordelt på hotell, fjellstuer, camping og hyttegrender. Det representerer en samlet verdiskaping på rundt to milliarder kroner. Antall belagte kommersielle senger i 2016 var likevel ikke på mer enn 48 prosent. Reiselivet sysselsatte 5 855 personer i 2016⁴.

Oppland er landets største hyttefylke med 48 075 ferdigstilte fritidsboliger pr 2016. Disse fritidsinnbyggerne representerer et årlig kjøp av varer og tjenester på to milliarder kroner. De siste ti årene er det bygd gjennomsnittlig 580 nye fritidsboliger i året⁴. Bærekraftig hytte- og destinasjonsutvikling relatert til fritidsinnbyggere vil være et viktig utviklingsområde framover. Her er det også et stort potensiale i å styrke den lokale verdiskapingen.

Den høye andelen ferie- og fritidsbasert trafikk gjør Oppland avhengig av at fritidsinnbyggere, deltidsinnbyggere og gjester finner Oppland en reise verdt. Det vil si at regionen må framstå med attraktive opplevelser. Reiselivsnæringen, kommuner og regioner må sammen skape nye og videreutvikle eksisterende opplevelser. Etterspørselen kan imidlertid påvirkes gjennom utvikling av tilbud og konsepter. Bedre tilbud og flere attraktive opplevelser vil derfor øke etterspørselen, både fra tradisjonelle ferie- og fritidsgjester, hytteeiere og ikke minst de opplevelsesbaserte markedene.

Oppland er rikt på natur- og kulturhistoriske kvaliteter og representerer i stor grad "det autentiske Norge". Det gir store muligheter da naturen, kulturhistorien og kulturminnene gir grunnlag for produktutvikling i reiselivet. Oppland har sju nasjonalparker, deriblant de mest kjente Rondane og Jotunheimen. I tillegg er regionen vertskap for store arrangementer både innen kultur og idrett. Dette gir rom for store opplevelser som kan utvikles videre.

Markedsendringer, teknologi, digitalisering, delingsøkonomi, nye forretningsmodeller og behovet for mer bærekraftig utvikling gjør at reiselivet er i endring. Trenden er at de store blir større. Samtidig kan også små aktører nå ut til betalingsvillige markeder gjennom utvikling av unike opplevelser og ved å ta i bruk ny teknologi. De nye opplevelsene utvikles ofte i skjæringspunktet mellom tradisjonelt reiseliv og andre næringer, som landbruk og kultur. Formelt og uformelt samarbeid er vesentlig for å ta ut verdiskapingspotensialet også med andre bransjer og sektorer.

Utviklingen går stadig raskere. Det er helt kritisk at hele verdikjeden evner å jobbe kunnskapsbasert med innovasjon og utvikling. I dette ligger også behovet for å rekruttere, utvikle og beholde dyktige medarbeidere.

⁴ Menon Economics rapport 2017

Temamål	<ul style="list-style-type: none"> ● Oppland skal være det fylket i Norge med høyest verdiskaping knyttet til reiseliv, opplevelser og fritidsboliger i Norge.
Strategier	<ul style="list-style-type: none"> ● Sikre utvikling og nyskaping av attraktive kultur- og naturbaserte helårsopplevelser. ● Økt internasjonalisering gjennom satsing på eksportmodne destinasjoner og bedrifter. ● Styrket lokal verdiskaping med basis i fritidsinnbyggeren. ● Utvikle bærekraftige destinasjoner og områder for fritidsboliger. ● Sikre rekruttering og kompetanse til reiselivet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringa, opplæringstilbydere og øvrige virkemiddelapparat.

11.3 Cyber- og informasjonssikkerhet

Samfunnet har i de siste tiårene vært gjennom en enorm teknologisk utvikling. Denne utviklingen foregår i alle deler av samfunnet, eksempelvis fra den enkelte person til nasjonale sentrale styringssystemer. Norge er i verdenstoppen når det gjelder å ta i bruk digitale verktøy. Dette betyr at man tar i bruk de mulighetene teknologien gir. Samtidig gir teknologien utfordringer når det kommer til å beskytte seg mot eventuelle farer, inntrengere eller svikt i systemene. Cyberkriminalitet er en industri i vekst. Avkastningen er stor, og risikoen er lav. Det ble i 2014 estimert en årlig nasjonal kostnad ved cyberkriminalitet på ca. 20 milliarder kroner⁵. Både myndigheter og bedrifter undervurderer i stor grad hvor stor risiko de står overfor, og hvor raskt denne risikoen kan vokse.

Mørketallsundersøkelsen 2016 viser at over en fjerdedel av norske virksomheter har opplevd uønskede sikkerhetshendelser det siste året. Nær halvparten av de mest alvorlige hendelsene ble ikke fanget opp av rutiner, men snarere oppdaget ved en tilfeldighet. Dette tilsier at mange alvorlige hendelser trolig går upåaktet hen. Kun 9 prosent av virksomhetene, som utsettes for angrep, tar saken videre til politiet. Det skjuler seg derfor betydelige mørketall. For kriminelle nettverk er denne typen angrep mot norske virksomheter i praksis straffefrie⁶.

Cyber- og informasjonssikkerhet er derfor et svært viktig satsingsområde. Enkelt sagt kan man si at informasjonssikkerhet har med sikring av informasjon å gjøre, uavhengig av om den er lagret digitalt eller ikke. Cybersikkerhet dreier seg om sikring av ting som er sårbare via IKT.

I Oppland finnes flere av Norges viktigste kompetanseaktører innen cyber- og informasjonssikkerhet. Cyberforsvaret på Jørstadmoen er en militær organisasjon som drifter, sikrer og forsvarer Forsvarets datasystemer, nettverk og høyteknologiske plattformer i og fra cyberdomenet.

⁵ McAfee: NET LOSSES: ESTIMATING THE GLOBAL COST OF CYBERCRIME. 2014.

⁶ Mørketallsundersøkelsen 2016

Ved NTNU Gjøvik er informasjonsteknologi og informatikk en viktig del av studietilbudet og forskningsaktivitetene. Studietilbudet dekkes opp til PhD-nivå og forskningsaktivitetene er på internasjonalt nivå. I tilknytning til NTNU har sentrale aktører innen politi, forsvar, næringsliv, personvern og academia gått sammen for å etablere partnerskapet Center for Cyber and Information Security (CCIS), et nasjonalt senter for forskning, utdanning og kompetansebygging innen cyber- og informasjonssikkerhet. På Gjøvik ligger også NorSis, Norsk Senter for informasjonssikring. NorSIS er en uavhengig organisasjon som arbeider for økt kunnskap om og forståelse for informasjonssikkerhet. En av tjenestene som senteret leverer er Slettmeg.no.

Modernisering og digitalisering er sentrale utviklingstrekk i samfunnet. Sikkerhet vil være en avgjørende faktor. Dette gjelder ikke minst innen offentlig sektor, som både er avhengig av å ta i bruk digitale verktøy og som må tenke sikkerhet på flere nivåer. Det finnes store næringsaktører i Innlandet hvor informasjonssikkerhet er et bærende element. Grunnlaget for å bygge et miljø, som kan knytte seg opp mot de eksisterende kompetanseaktørene og skape vekst og arbeidsplasser innen dette området, er til stede. Det arbeides derfor med å tilrettelegge for klyngeetablering, og i samarbeid med relevante innovasjonsaktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt bidra til profesjonell kommersialisering og utvikling av vekstbedrifter. Målsetningen er at Oppland, med hovedvekt på Gjøvik- og Lillehammerregionen, skal bli Norges nasjonale nærings- og kompetanseklunge på cyber- og informasjonssikkerhet.

Utviklingen av et nasjonalt test- og øvingscenter, en «Cyber Range», i tilknytning til NTNU og Cyberforsvaret på Jørstadmoen, er også et viktig tiltak for å bygge Oppland som et kraftsenter for cyber- og informasjonssikkerhet i Norge.

Oppland sin satsing på cyber- og informasjonssikkerhet har grunnlag i de sterke kompetanseinstitusjonene som allerede finnes her. Samtidig er dette feltet, og ikke minst trusselbildet, i sterk utvikling. Næringsutvikling basert på cyber- og informasjonssikkerhet har derfor et stort potensiale. Oppland har mulighet til å bli et nasjonalt ledende og fremtidsrettet kraftsenter innenfor feltet.

Temamål	<ul style="list-style-type: none">● Oppland skal være nasjonalt og internasjonalt kompetansesentrum for cyber- og informasjonssikkerhet.
Strategier	<ul style="list-style-type: none">● Styrke koblingene mellom FoU-aktørene innen bransjen og fylkets næringsliv.● Bidra til profesjonell kommersialisering og utvikling av vekstbedrifter gjennom klyngeetablering i samarbeid med relevante innovasjonsaktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt.● Styrket profilering og synliggjøring.

11.4 Industri og teknologi

Oppland har sterke industrimiljøer i flere deler av fylket. Samlet står industrien, inkludert bergverk, elektrisitet, vann og renovasjon, for ca. 9 500 arbeidsplasser i Oppland. Industriens andel av den totale sysselsettingen varierer mellom regionene fra 15,3 prosent i Gjøvikregionen til 7,5 prosent i Valdres. Jord- og skogbruksbasert foredling i form av næringsmiddelindustri og trelast og trevareindustri står for cirka 40 prosent av industriarbeidsplassene i Innlandet⁷.

Små og mellomstore bedrifter (SMB) utgjør en betydelig del av den industrien som er spredt over hele Innlandsregionen. Mange av disse har liten tilgang til utviklingsressurser sammenlignet med klynger og store konserner. Samtidig utgjør de en vesentlig del av potensialet for økt verdiskaping og nye arbeidsplasser i Norge framover. I industrielt pregede virksomheter vil etablerte SMB ha langt bedre forutsetninger for nyskaping enn nyetablerere. Denne industrien er det viktig å ivareta og videreutvikle med bakgrunn i de fortrinn som blant annet er pekt på i Innlandsutvalgets rapport. Tiltak som kan bidra til å videreutvikle disse vil gi stor effekt.

Den konkurranseutsatte delen av Opplands industri har i løpet av de siste 10 år hatt en effektivitetsforbedring på 46 prosent mens øvrig industri har hatt en forbedring på 19 prosent⁸. Opplandsindustrien har med andre ord vist stor omstillingsevne og står seg fortsatt bra i konkurranse med andre. Effektivitetsforbedring er derfor viktig for å opprettholde og øke konkurransekraften.

Industrien er hele tiden utsatt for mange endringsimpulser og for øyeblikket er bærekraft, digitalisering, automatisering og globalisering viktige fokusområder. Disse utviklingskreftene er sterkere enn før, men Opplandssamfunnet har mange kvaliteter som gjør at det kan fortsette å være konkurransedyktig.

Gjennom økt robotisering og automasjon vil norsk industri kunne være konkurransedyktig med industri i lavkostland. Det er flere eksempler på at denne utviklingen har medført at bedrifter har flyttet hjem. Avansert industri vil derfor være viktig for verdiskaping og sysselsetting i Opplandssamfunnet framover.

Utviklingen i industrien er også et uttrykk for om Oppland klarer å hevde seg i internasjonal konkurranse på en bærekraftig måte. Industrien tvinges til å ta i bruk nye metoder og gode arbeidsrutiner for å klare seg i konkurransen. Det er disiplinerende og kommer også andre sektorer til gode.

En flat struktur, høyt gjensidige tillitsnivå i samfunnet, bra utdanningsnivå og vilje til å ta i bruk nye løsninger er viktige faktorer som kan bidra til at man framover kan ha en konkurransedyktig industriell verdiskaping i Oppland.

Framtidens industriutvikling vil i stor grad dreie seg om det nye industrielle utviklingskonseptet Industri 4.0. Dette går ut på å koble fysiske komponenter med digitalisert informasjon i selve

⁷ Fylkesstatistikken 2017

⁸ NCE Raufoss

produktene (tenkende produkter). Denne utviklingen drives fram av teknologiske nyvinninger og internasjonale kunders krav.

Industrien i Oppland har i lengre tid jobbet aktivt med omstillingsarbeid, blant annet gjennom klyngen NCE Raufoss og SINTEF Raufoss Manufacturing. Denne innsatsen er blitt lagt merke til og miljøet er nå tildelt midler over de nasjonale programmene Norsk katapult og Omstillingsmotoren.

Norsk katapult er en ordning som skal bidra til etablering og utvikling av nasjonale flerbrukssentre til nytte for norsk næringsliv. I sentrene skal bedrifter kunne teste, simulere og visualisere teknologier, komponenter, produkter, løsninger, tjenester og prosesser. Katapult-sentrene skal stimulere til mer og raskere innovasjon, samt utvikling og deling av kompetanse.

NCE Raufoss Omstillingsmotor Manufacturing (ROMa) skal spre kunnskap, erfaringer og arbeidssett fra NCE Raufoss, og vil bidra til at Norge får en komplett FoUI-verdikjede for vareproduksjon. Gode ideer fra grunnforskning, internasjonale nettverk, forskningsdrevet innovasjon, norske katapult og regionale innovasjonsmiljø skal omsettes til industriell verdiskapning med bidrag fra Omstillingsmotoren.

Det blir viktig å sørge for at hele Opplandssamfunnet nyter godt av disse nasjonale satsingene i regionen, og den kompetansen og kunnskapen satsingene fører med seg.

Temamål	<ul style="list-style-type: none">● Konkurransedyktig industri- og teknologisektor med stor innovasjonsevne og økt verdiskapning i hele fylket.
Strategier	<ul style="list-style-type: none">● Bidra til omstillingsarbeid og nyskaping basert på teknologiutvikling, digitalisering, økonomi og bærekraft.● Kompetanseflyt mellom alle deler av fylket basert på industriens ulike behov f.eks. innen Industri 4.0.● Sikre rekruttering og kompetanse til næringsområdene gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringa, opplæringstilbydere og øvrige virkemiddelapparat.

12. Handlingsprogram

Plantema 1: Bioøkonomi	
Temamål: Innlandet skal bli et ledende kraftsentrum for bærekraftig bioøkonomi i Norge	
Strategier: <ul style="list-style-type: none"> • Sikre tilgang på nødvendig kunnskap og kompetanse for å videreutvikle bioøkonomien regionalt • Skape attraktive etablerer- og utviklingsmiljø for biobasert verdiskaping • Være ledende i utviklingen av en bærekraftig og kunnskapsbasert produksjon innen jordbruk, skogbruk og innlandsfisk, og sikre det biologiske ressursgrunnlaget • Være inviterende overfor alle relevante aktører og forpliktende for alle involverte aktører • Gjennom aktivt informasjons- og påvirkningsarbeid ovenfor næringsliv, myndigheter og samfunn være en pådriver i utviklingen av bioøkonomien 	
Sikre tilgang på nødvendig kunnskap og kompetanse for å videreutvikle bioøkonomien regionalt	
Handlingspunkter	Aktører
Styrke kompetansemiljø innen presisjons-jordbruk og fremtidens landbruk	Fylkeskommunen (FK), Fylkesmannen (FM), Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) Apelsvoll, Norsk Landbruksrådgivning
Bygge opp og videreutvikle klyngesamarbeidet Norwegian Wood Cluster (NWC)	Fylkeskommunen, Innovasjon Norge (IN), FM, NTNU, næringsaktørene
Støtte opp under NTNU Gjøvik som et ledende kompetansemiljø innen tremekanisk industri	Fylkeskommunen, Regionale forskingsfond (RFF), IN, NTNU, NCE Raufoss, Treteknisk institutt, Norwegian Wood Cluster (NWC)
Bidra til å videreutviklingen av Arena i4plastics med fokus på bioplast og –kompositter	Fylkeskommunen, IN, KUF-fondet, NTNU/ SRM, næringslivet, InterReg The Bioeconomy Region
Styrke og utvikle fagutdanninger rettet mot bioøkonomi	Fylkeskommunen, Fagskolene, næringsliv
Utvikle læringsopplegg innenfor bærekraftig utvikling i videregående skole	Fylkeskommunen, landbruksnæringa, næringsmiddelindustri, næringsliv
Skape attraktive etablerer- og utviklingsmiljø for biobasert verdiskaping	
Synliggjøre og markedsføre regionens nærings- og kompetansemiljøer og klynger som attraktive samarbeidspartnere for innovasjon innen bioøkonomien	Fylkeskommunen, IN, kommuner, næringsliv, kunnskapspark, klyngene, finansmiljø
Etablere verktøy for målrettet å trekke bedrifter, kapital og kompetanse til Innlandet	Fylkeskommunen, IN, kommuner, næringsliv, finansmiljøer

Gjennomføre kompetansetiltak rettet mot offentlige aktører og innkjøpere for å utnytte innovasjonskraften i offentlige anskaffelser	FM, Fylkeskommunen, kommuner, KS, NHO, Leverandørutviklingsprogrammet
Bidra til omstilling og utvikling av næringsmiddelindustri i Innlandet	Fylkeskommunen, FM, IN, næringsmiddelindustri, klynger/ nettverk, Fagskolen, Høgskole- og universitetsmiljøene
Ta i bruk biodrivstoff i regionens kollektivtransport	Fylkeskommunen, biodrivstoffsprodusenter, forskningsmiljøer og –prosjekter
Utbedre flaskehals på fylkeskommunale veier for industrielle behov	Fylkeskommunen, FM, SVV, Industriens og næringslivets interesseorganisasjoner, kommuner
Være ledende i utviklingen av en bærekraftig og kunnskapsbasert produksjon innen jordbruk, skogbruk og innlandsfisk, og sikre det biologiske ressursgrunlaget	
Utvikle og vektlegge jordvernstrategi i all samfunnsutvikling	FM, Fylkeskommunen, kommuner
Styrke langsiktige investeringer knyttet til oppbygging og skjøtsel av skog	FM, kommuner
Stimulere til forskning og innovasjon i bruk av returstrømmer	Fylkeskommunen, renovasjonselskaper, kommuner, konsulentselskaper, forskningsinstitutter, næringsliv
Støtte initiativ for økt utnyttelsesgrad av biologiske sidestrømmer/ restprodukter	Fylkeskommunen, FM, RFF, IN, Norges forskningsråd (NFR), Høgskole- og universitetsmiljøene, Landbrukets organisasjoner, kommuner, næringsliv, renovasjonsselskap, "Grønn framtid"-ordningen
Være inviterende overfor alle relevante aktører og forpliktende for alle involverte aktører	
Etablere nye samarbeidsarenaer og videreutvikle og styrke eksisterende klynger og nettverk med god næringsmessig forankring	Fylkeskommunen, IN, FM, næringsaktørene, Høgskole- og universitetsmiljøene
Etablere et forpliktende partnerskap for gjennomføring av omforente tiltak	Fylkeskommunen, kommuner, KS
Gjennom aktivt informasjons- og påvirkningsarbeid ovenfor næringsliv, myndigheter og samfunn være en pådriver i utviklingen av bioøkonomien	
Etablere Bioråd med ressurspersoner fra FoU og næringsliv som skal bidra til å målrette tiltak og profilere Innlandet som bioøkomiregion	Fylkeskommunen, FM, IN, næringsliv, interesseorganisasjoner, kunnskapsmiljøene
Gjennomføre en mulighetsstudie med utgangspunkt i det biobaserte ressursgrunlaget, næringslivet og kompetansemiljøene i Innlandet	Fylkeskommunen, FM

Plantema 2: Reiseliv, opplevelser og fritidsboliger

Temamål: Oppland skal være det fylket i Norge med høyest verdiskaping knyttet til reiseliv, opplevelser og fritidsboliger i Norge

Strategier:

- Sikre utvikling og nyskaping av attraktive kultur- og naturbaserte helårsopplevelser i samarbeid med forskningsmiljøer, utviklingsaktører og næringsnettverk
- Økt internasjonalisering gjennom satsing på eksportmodne destinasjoner og bedrifter
- Styrket lokal verdiskaping med basis i fritidsinnbyggeren
- Utvikle bærekraftige destinasjoner og områder for fritidsboliger
- Sikre rekruttering og kompetanse til reiselivet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringa, opplæringstilbydere og øvrige virkemiddelapparat

Sikre utvikling og nyskaping av attraktive kultur- og naturbaserte helårsopplevelser i samarbeid med forskningsmiljøer, utviklings-aktører og næringsnettverk

Handlingspunkter

Aktører

Prioritere satsing på ikoner (eksisterende og nye) i hver region

Destinasjonsselskapene, Regionråd, næringsaktører

Prioritere satsing på autentisitet, kulturarv, historiefortelling, kultur og natur som konkurransefortrinn

Senter for Reiselivsforskning/Høgskolen i Innlandet (HINN), IN, Fylkeskommunen, FM

Etablere møteplasser for samhandling av offentlige virkemidler

Støtte opp om de fire destinasjonsselskapene i Oppland, samt nettverk og klynger for samhandling

Økt internasjonalisering gjennom satsing på eksportmodne destinasjoner og bedrifter

Sikre langsiktighet og videreutvikling av Mountains of Norway og Visit Osloregion (felles marked og salgssammenslutninger for Oppland)

Senter for Reiselivsforskning/HINN, IN, destinasjonsselskapene

Vurdere salg og markedsarbeid mot nye markeder

Kompetansetiltak for det internasjonale markedet

Styrket lokal verdiskaping med basis i fritidsinnbyggeren

Stimulere til utvikling av lokale leverandørnettverk knyttet til fritidsboliger

Fylkeskommunen, IN, kommuner/regioner, næringslivet

Skape arenaer for kobling av fritidsinnbyggeren og lokalt næringsliv

Kommuner/Regioner, Næringsforeninger, Fylkeskommunen

Etablere nettverk for helhetlig planlegging for utvikling av områder for fritidsboliger, blant annet å sikre «markagrenser»

Fylkeskommunen, kommuner, regioner, Senter for reiselivsforskning

Utvikle bærekraftige destinasjoner og områder for fritidsboliger	
Utrede framtidens miljøvennlige transporttilbud/ kollektivtransport for den besøkende	Fylkeskommunen, destinasjonsselskapene, kommunene
Etablere et pilotprosjekt for fossilfri transport ved en utvalgt turistdestinasjon	NTNU Gjøvik, bilutleiefirmaer, togoperatører
Stimulere destinasjonsselskapene i Oppland, sammen med berørte kommuner, til sertifisering gjennom Innovasjon Norges merkeordning for bærekraftige destinasjoner	Destinasjonsselskapene, kommunene, Fylkeskommunen, IN
Sikre rekruttering og kompetanse til reiselivet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringen, opplæringstilbydere og øvrige virkemiddelapparat	
Dimensjonering av opplæringstilbudet opp mot reiselivets framtidige behov	Fylkeskommunen, Opplæringskontor, HINN/Senter for reiselivsforskning, destinasjonsselskapene, reiselivsnæringa, NHO, LO, KS, lærebedrifter, NAV
Utvikle innholdet i utdanningene i samarbeid mellom reiselivsnæringa og FoU-miljøene	
Utvikle samarbeidet med opplæringskontorer, lærebedrifter og virksomheter	
Plantema 3: Cyber- og informasjonssikkerhet	
Temamål: Oppland skal være nasjonalt og internasjonalt kompetansesentrum for cyber- og informasjonssikkerhet	
Strategier: <ul style="list-style-type: none"> • Styrke koblingene mellom FoU-aktørene innen bransjen og fylkets næringsliv • Bidra til profesjonell kommersialisering og utvikling av vekstbedrifter gjennom klyngeetablering i samarbeid med relevante innovasjonsaktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt • Styrket profilering og synliggjøring 	
Styrke koblingene mellom FoU-aktørene innen bransjen og fylkets næringsliv	
Etablere en Cyber Range i nær tilknytning til NTNU og Cyberforsvaret på Jørstadmoen	NTNU, Center for Cyber and Information Security (CCIS), Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS), Cyberforsvaret (CYFOR), Fylkeskommunen, Gjøvikregionen, Lillehammerregionen
Bidra til møteplasser og prosjekter hvor næringsliv møter FoU-aktørene	
Bidra til profesjonell kommersialisering og utvikling av vekstbedrifter gjennom klyngeetablering i samarbeid med relevante innovasjonsaktører regionalt, nasjonalt og internasjonalt	
Stimulere til klyngeetableringer gjennom bidrag til oppstart og samarbeid mellom virkemiddelaktører	Fylkeskommunen, IN, kommuner, regioner, næringshager, kunnskapsparker
Styrket profilering og synliggjøring	
Gjennomføre det tre-årige prosjektet <i>Cyber Land</i>	Fylkeskommunen, Gjøvikregionen, Lillehammerregionen

Plantema 4: Industri og teknologi

Temamål: Konkurransedyktig industri- og teknologisektor med stor innovasjonsevne i hele fylket

Strategier:

- Bidra til omstillingsarbeid og nyskaping basert på teknologiutvikling, digitalisering, økonomi og bærekraft
- Kompetanseflyt mellom alle deler av fylket basert på industriens ulike behov f.eks. innen Industri 4.0
- Sikre rekruttering og kompetanse til næringsområdet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringa, opplæringstilbydere og øvrig virkemiddelapparat

Bidra til omstillingsarbeid basert på teknologiutvikling, digitalisering, økonomi og bærekraft

Handlingspunkter

Støtte opp under NCE Raufoss Omstillingsmotor Manufacturing (ROMa) og Norsk Katapult (NMTC)

Målrettet benytte Komm-In AS for å bidra til utvikling og nyskaping

Etablere arenaer for kompetanse- og erfaringsutveksling

Aktører

Fylkeskommunen, Hedmark fylkeskommune, NFR, IN, SIVA, kommuner, industrinettverk, næringsforeninger, bedrifter

Kompetanseflyt mellom alle deler av fylket basert på industriens ulike behov f.eks. innen Industri 4.0

Mobilisering til bruk av testsenteret Norsk katapult (NMTC) i samarbeid med fagskolen Innlandet og Videregående opplæring

Bidra til kobling av teknologi og spredning på tvers av bransjer som f.eks. cybersikkerhet, digitalisering, økt produktivitet og nye forretningsmodeller

Norwegian Manufacturing Technology Center (NMTC), Sintef Raufoss Manufacturing (SRM), Fylkeskommunen, IN, SIVA, industriforeninger

Sikre rekruttering og kompetanse til næringsområdet gjennom systematisk dialog og samhandling mellom næringa, opplæringstilbydere og øvrig virkemiddelapparat

Dimensjonering av opplæringstilbudet opp mot næringslivets framtidige behov

Utvikle innholdet i utdanningene i samarbeid med næringslivet, FoU-miljøer og bl.a. NMTC

Utvikle samarbeidet med opplæringskontorer, lærebedrifter og virksomheter

Fylkeskommunen, Opplæringskontor, Fagskolen Innlandet, Næringslivet, NHO, LO, KS, Lærebedrifter, NAV

13. Oppfølging og evaluering

De regionale planene har som mål å bidra til et mer attraktivt Oppland gjennom vekst i befolkningen og å skape bærekraftige arbeidsplasser.

Ansvarlige aktører må se innsats og virkemidler i sammenheng, gjennom systematisk samhandling og evaluering av resultatoppnåelse. Som en hovedstrategi for å følge opp planene foreslås å opprette en *strategisk samhandlingsarena* på ledernivå for viktige samfunnsaktører. Oppland fylkeskommune har hovedansvaret for oppfølging av planene og skal lede denne arenaen. Samhandlingsarenaen bør være bredt sammensatt, med bl.a. kommuner, regioner og regional stat, samt representanter fra samfunns- og næringsliv i tillegg til fylkeskommunen.

Mål, strategier og tiltak skal evalueres årlig, og nytt handlingsprogram skal vedtas av fylkesutvalget annen hvert år. Evaluering og forslag til nye tiltak utarbeides av denne samhandlingsarenaen.

Samhandlingsarena for oppfølging av de regionale planen, forslag til sammensetning:

- Fylkesordfører, leder
- Komiteledere for kompetanse, næring og samferdsel
- FM
- NAV
- Statens vegvesen
- NHO
- LO
- KS

I tillegg bør disse inviteres med:

- Regionrådsledere
- NTNU, Gjøvik
- Høgskolen i Innlandet
- VOFO

Gjennom oppfølging av mål, strategier og tiltak i de regionale planene vil samhandlingsarenaen bidra til en helhetlig samfunnsutvikling, sikre en koordinert innsats på prioriterte områder, innovasjon/ utprøving av nye tenkemåter og arbeidsmåter på tvers av sektorer og etater samt forpliktete aktørene.

Suksessfaktorer for å lykkes med arenaen:

- Fylkeskommunen tar en profesjonell aktør/leders rolle.
- Deltakelse må gi merverdi både til den enkelte leder og den organisasjonen vedkommende representerer, og til Opplandssamfunnet som helhet.
- Det utarbeides mandat for samhandlingsarenaen.

14. Kilder

Bioøkonomistrategi for Innlandet 2017-2024
Fylkesstatistikk for Oppland 2015
Fylkesstatistikk for Oppland 2017
Grønn konkurransekraft. Rapport fra regjeringens ekspertutvalg for grønn konkurransekraft. 2016.
Innlandsutvalgets sluttrapport 2015
Kjente ressurser – uante muligheter. Nasjonal bioøkonomistrategi 2016.
Konjunktur Innlandet (konjunkturbarometer1.no)
Kulturstrategi for Oppland 2016 – 2020
Kulturarv forankrer og løfter Oppland. Kulturarvstrategi for Oppland 2015–2020
McAfee: NET LOSSES: ESTIMATING THE GLOBAL COST OF CYBERCRIME. Report Economic impact of cybercrime II. Center for Strategic and International Studies June 2014
Meld. St. 6 (2016-2017). Verdier i vekst. Konkurransedyktig skog- og trenæring.
Meld. St. 11 (2016-2017). Endring og utvikling. En fremtidsrettet jordbruksproduksjon.
Meld. St. 19 (2016-2017). Opplev Norge – unikt og eventyrlig.
Menon Economics, spesialbestilt rapport oktober 2017. Tall fra SSB.
Merok, Eivind, Alnes, Per Kristian og Aristidis Kaloudis (2017) «Ikke bestått? Investeringer i utdanning, kompetanse og regional utvikling i Innlandet» I Bjørn Sverre Hoel Haugen (red) *Utdanning. Anno Museums Skriftserie (Vol 2)* (Oslo: Museumsforlaget)
Mørketallsundersøkelsen 2016. - Informasjonssikkerhet, personvern og datakriminalitet.
Næringslivets sikkerhetsråd (NSR). 2016.
Nasjonal Sikkerhetsmyndighet, Helhetlig IKT-risikobilde 2017
NIBIO, Vol. 2 (52). 2016. Analyser av skogressursene i Oppland.
NIFU Arbeidsnotat 2017:7 NHOs Kompetansebarometer 2017
Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), IKT- sikkerhetskompetanse i arbeidslivet – behov og tilbud. Arbeidsnotat 2017:8
Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland 2016
Regional plan for folkehelse i Oppland 2012 – 2016
Regional plan for klima og energi for Oppland 2013 – 2024
Regional planstrategi 2016 – 2020
Strategi for forskning, utvikling og innovasjon i Hedmark og Oppland 2017 – 2020
Østlandsforskning. ØF-Rapport 10, 2016. Verdiskaping i landbruk og landbrukbasert virksomhet i Oppland.

Nettressurser:

Haugland, Bjørn K. 2016. Teknisk ukeblad kommentar <https://www.tu.no/artikler/kommentar-15-trender-som-endrer-alt/276411> basert på rapporten *IMPACT: Transforming Business, Changing the World 2015*

Lekanger, Kurt. 2017. <https://www.digi.no/artikler/27-milliarder-enheter-vil-vaere-koblet-til-nettet-i-2021/395470> basert på rapporten *Cisco Visual Networking Index: Forecast and Methodology, 2016–2021*

OPPLAND
fylkeskommune

HADELAND

Mottaker
Oppland fylkeskommune
Postboks 988

2626 LILLEHAMMER

Vår ref.
14/02407-69
siha

Arkiv

Deres ref.

Vår dato
08.03.2018

Regionreformen - Oppfordring fra Hadeland

Fylkesordfører i Oppland

Fylkesrådmann i Oppland

Fylkestinget i Oppland

Regionrådet for Hadeland Oppfordrer Oppland fylkesting til å følge opp de samstemte innspillene som kom fra alle regioner i møte med fylkesordfører på Lillehammer 15. oktober 2017. På dette møtet kom det tydelige tilbakemeldinger på at forhandlingsutvalget måtte legge «opplandsmodellen» til grunn for samhandling med regioner og kommuner. Partnerskapsmodellen må videreføres i forhandlingene med Hedmark fylkeskommune.

Østlandsforsknings evaluering av partnerskapsinstituttet ØF 2014) konkluderer med at denne organiseringen er positiv for regional utvikling. Evalueringen viser at arbeidet med partnerskapene har ført til en bedre og mer systematisk kontakt mellom regionene og Oppland fylkeskommune. Undersøkelsene tyder på at det regionale utviklingsarbeidet har blitt mer målrettet som følge av regionrådene og at fylkestingets styring er styrket.

Regionrådene bidrar til å etablere felles forståelse av utfordringene regionalt. Å samle kompetanse og kapasitet i regionale partnerskap, samt å dele beslutningsmyndighet, gjør regionene bedre rustet til å håndtere utviklings- og planleggingsoppgaver.

Erfaringene fra møtet mellom regionrådslederne i Oppland og Hedmark 7.2 viser at det er stor interesse for Opplandsmodellen også i Hedmark og på oppfordring av regionrådene i Hedmark utveksles nå informasjon om Opplandsmodellen.

En viser ellers til forhandlingsutvalgets protokoll der det henvises til at det skal opprettes dialog med kommunene. En etterlyser en plan for dette i Oppland og henviser til at det i Hedmark allerede

er avtalt møter kommende uke med den enkelte region for gjensidig informasjonsutveksling ift organisering og innretning av det nye fylket.

Mvh

Harald Tyrdal

Regionrådsleder i Hadelandsregionen

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen håndskrevne signaturer.